

ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ У ПОЉОПРИВРЕДИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У 2019. ГОДИНИ

КЊИГА I

Хоризонтални преглед

Република Србија

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

АУТОРИ:

МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ
СЕКТОР ЗА ПОЉОПРИВРЕДНУ ПОЛИТИКУ

Милица Јевтић, дипл. екон. – уредник
др Ивана Ивков – координатор

Књига I:

- Глава 1: *Милица Јевтић, дипл. екон.*
СТИПС: *Зорица Кукић, дипл. инж.*
- Глава 2: *Милица Јевтић, дипл. екон.*
- Глава 3: *мр Мирјана Бојчевски*
- Глава 4: *др Ивана Ивков*
IPARD: *мр Јасмина Миљковић*
- Поглавље 4.4: *Милица Јевтић, дипл. екон.*
- Глава 5: *Милица Јевтић, дипл. екон.*

Књига II:

- Поглавље 1.1: *Љиљана Дудуковић, дипл. инж.*
- Поглавље 1.2: *Татјана Мирановић Дробњак, дипл. инж.*
- Поглавље 1.3: *Татјана Мирановић Дробњак, дипл. инж.*
- Поглавље 1.4: *Милан Ђупрић, дипл. инж.*
- Поглавље 1.5: *Весна Радојичић, дипл. инж.*
- Поглавље 1.6: *Весна Радојичић, дипл. инж.*
- Поглавље 1.7: *Јелена Кузмановић, дипл. инж.*
- Поглавље 2.1: *Мирко Новаковић, дипл. инж.*
- Поглавље 2.2: *Мирко Новаковић, дипл. инж.*
- Поглавље 2.3: *Томислав Топаловић, др. вет. мед.*
- Поглавље 2.4: *Томислав Топаловић, др. вет. мед.*
- Поглавље 2.5: *Томислав Топаловић, др. вет. мед.*
- Поглавље 2.6: *Томислав Топаловић, др. вет. мед.*

РЕЧ МИНИСТРА

Поштовани читаоци,

„Извештај о стању у пољопривреди у Републици Србији у 2019. години“ представља седми по реду документ овог типа, који Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде објављује једном годишње, презентујући јавности детаљан преглед стања српске пољопривреде у претходној календарској години. Оваква пракса и садржај чине овај документ јединственим у Србији у области пољопривреде, а истовремено упоредивим са релевантним аналитичким документима у Европској унији.

Поред приказивања стања и презентовања економских и производних индикатора у појединим областима пољопривредно-прехрамбеног сектора у 2019. години, у „Зеленој књизи 2019“ настојали смо да пружимо поређење са релевантним производим показатељима у претходној години, уз шири осврт на преглед стања и резултата пољопривреде у последњој деценији. Такође, посебан део „Зелене књиге 2019“ посвећен је пољопривредној политици и политици руралног развоја, односно актуелном политичком амбијенту, који у великој мери дефинише предуслове за достизање производних секторских резултата.

У сваком издању „Зелене књиге“ настојимо да прикажемо положај српске пољопривреде у европском или светском оквиру, односно пружајући преглед европске или светске пољопривреде са различитих аспеката. Тако овогодишње издање даје приказ нове Заједничке пољопривредне политике, која ће се у Европској унији примењивати од 2021. до 2027. године. Истовремено, ове смернице указују на правац, којим ће се надаље кретати национална пољопривредна политика у наредном периоду током процеса усклађивања са Заједничком пољопривредном политиком ЕУ.

Пружајући нашим пољопривредницима и широј јавности детаљан аналитички преглед српске пољопривреде у 2019. години, уз истовремено праћење европских политичких кретања и усклађивања са њима, надамо се да смо објављивањем овог документа допринели бољој информисаности јавности и јасном сагледавању стања у српској пољопривреди у протеклој години, што је био наш основни циљ.

С поштовањем,

министар

Бранислав Недимовић

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
захваљује се **Републичком заводу за статистику** на
подршци и помоћи приликом израде овог документа.

САДРЖАЈ

УВОД.....	2
1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ.....	3
1.1 Макроекономски амбијент и значај пољопривредно-прехранбеног сектора.....	3
1.2 Структура пољопривредне производње.....	9
1.2.1 Коришћено пољопривредно земљиште.....	9
1.2.2 Показатељи пољопривредне производње.....	9
1.2.3 Цене пољопривредних производа.....	17
2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА ПОЉОПРИВРЕДНО-ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА.....	22
2.1 Основни показатељи спољнотрговинске размене пољопривреде.....	22
2.2 Водећи производи у размени.....	24
2.3 Главни трговински партнери.....	28
3. СИСТЕМ РАЧУНОВОДСТВЕНИХ ПОДАТАКА НА ПОЉОПРИВРЕДНИМ ГАЗДИНСТВИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ (FADN) – УЗОРАК И ПОКАЗАТЕЉИ СТРУКТУРЕ И ПОСЛОВАЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ГАЗДИНСТАВА У 2018. ГОДИНИ.....	36
3.1 План за избор пољопривредних газдинстава за FADN истраживање.....	36
3.2 Основни показатељи FADN истраживања.....	42
4. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА.....	52
4.1 Оквир пољопривредне политике и политике руралног развоја.....	52
4.2 Мере пољопривредне политике и политике руралног развоја у 2019. години.....	53
4.2.1 Директна плаћања.....	54
4.2.2 Подстицаји за мере руралног развоја.....	56
4.2.3 Кредитна подршка.....	59
4.2.4 Посебни подстицаји.....	59
4.2.5 IPARD подстицаји.....	60
4.3 Буџетска средства за подршку пољопривреди и руралном развоју.....	63
4.3.1 Буџет Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде.....	63
4.3.2 Средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју.....	63
4.4 Подршка на покрајинском и локалном нивоу.....	67
5. ЗАЈЕДНИЧКА ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА У ПЕРИОДУ 2021-2027.....	69
5.1 Законодавни предлози нове политике.....	69
5.2 Буџет ЕУ у периоду 2021-2027.....	70
5.3 Циљеви будуће ЗПП.....	71
5.4 Главни приоритети будуће ЗПП.....	76
6. ПРИЛОЗИ.....	82
1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ.....	82
2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА.....	97
4. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА.....	100

УВОД

Извештај о стању у пољопривреди у Републици Србији („Зелена књига“) представља аналитички документ, који има за циљ да прикаже стање у пољопривредно-прехрамбеном сектору у претходној календарској години, као и промене у овом сектору у односу на претходни период. „Зелена књига 2019“ је седми по реду годишњи извештај овог типа, који објављује Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде сваке године до 30. јуна.

„Зелена књига“ је извештај конципиран по угледу на сличне годишње прегледе, који се објављују у земљама чланицама ЕУ, као и на нивоу целе Европске уније, што га чини у потпуности упоредивим са релевантним извештајима земаља чланица, као и земаља кандидата за приступ ЕУ. Међутим, идући корак даље, од самог почетка објављивања овог извештаја настојало се да се он обогати различитим темама и аналитичким аспектима, па се у форму извештаја постепено укључивао преглед газдинстава на основу *FADN* података, као и поглавље посвећено кретањима у европској и светској пољопривреди.

Пратећи успостављену структуру, „Зелена књига 2019“ даје приказ сектора кроз хоризонтални и вертикални приступ, приказан у две књиге – Књига I приказује макро-економско стање сектора и његову улогу у националној економији, док Књига II анализира стање на тржиштима најважнијих пољопривредних производа у Србији током 2019. године. Целокупни аналитички преглед праћен је детаљним статистичким приказом претходне декаде, дајући јединствен преглед најзначајнијих статистичких података из области пољопривреде на једном месту.

Имајући у виду улогу српске пољопривреде у европским, па и светским оквирима, сваке године посебан део извештаја посвећен је прегледу пољопривреде на нивоу Европске уније или на светском нивоу, или пак, узимајући у обзир процес интеграција Србије у ЕУ, стање и кретања у Заједничкој пољопривредној политици, као будућој политици Србије након приступа ЕУ. Како је у току припрема новог стратешког оквира Заједничке пољопривредне политике за период 2021-2027, посебно поглавље „Зелене књиге 2019“ посвећено је управо овој теми, дајући преглед основних примена у кретању Заједничке пољопривредне политике у наредном периоду.

Целокупан аналитички преглед у „Зеленој књизи 2019“ базиран је на званичним статистичким подацима за 2019. годину, укључујући њихово поређење са претходном, 2018. годином, као и са просецима претходног петогодишњег периода (2014-2018), како би се стекла реалнија слика. Осим тога, графици у тексту, као и преглед статистичких табела у прилогу документа садрже приказ статистичких података у претходних десет година (2010-2019), уз извршену ревизију податка, где је то било потребно.

Основни извор података пољопривредне статистике у овом документу јесте Републички завод за статистику, као произвођач званичне статистике, док су остали релевантни административни извори поједини регистри Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Народна банка Србије, *Eurostat*, *DG AGRI* и др.

1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ

1.1 Макроекономски амбијент и значај пољопривредно-прехрамбеног сектора

Током претходног петогодишњег периода дошло је до побољшања већине основних макроекономских индикатора, при чему су најзначајније промене евидентирани код раста бруто домаћег производа (БДП), смањење стопе незапослености, повећања вредности извоза и зарада, смањења учешћа јавног дуга у БДП, као и код повећања девизних резерви и задржавања инфлације у пројектованим лимитима.

С друге стране, повећано је учешће дефицита текућег рачуна земље у БДП, док је учешће буџетског суфицита у БДП смањено у односу на ниво у претходне две године. Услед нешто већег увоза од извоза, дошло је до повећања спољнотрговинског дефицита.

Табела 1 - Основни макроекономски индикатори; 2015-2019

	2015	2016	2017	2018	2019
БДП (мил. EUR)¹	35.716	36.723	39.183	42.855	45.908
Реални раст БДП (% промене у односу на претходну годину)²	1,8	3,3	2,0	4,4	4,2
Стопа незапослености (%)³	17,7	15,3	13,5	12,7	10,4
Зараде (годишњи просек, EUR)⁴	367,9	374,5	383,9	419,7	465,9
Укупан извоз робе и услуга (мил. EUR)	15.728	17.385	19.312	21.166	23.398
Укупан увоз робе и услуга (мил. EUR)	18.643	19.597	22.343	25.257	27.966
Спољнотрговински биланс (мил. EUR)	-2.915	-2.212	-3.031	-4.091	-4.567
Спољнотрговинска размена (мил. EUR)	34.371	36.982	41.655	46.423	51.364
Текући рачун платног биланса (% БДП)	-3,5	-2,9	-5,2	-4,8	-6,9
Буџетски суфицит/дефицит (% БДП)⁵	-2,7	-0,2	0,7	0,6	0,2
Јавни дуг (централни ниво) (% БДП)	70,0	67,8	57,9	53,7	52,0
Инфлација (потрошачке цене, % промене у односу на исти месец претходне године)	1,5	1,6	3,0	2,0	1,9
Девизне резерве НБС (мил. EUR)	10.378	10.205	9.962	11.262	13.378
Девизни курс (годишњи просек, RSD/EUR)	120,73	123,12	121,34	118,27	117,85
Девизни курс (годишњи просек, RSD/USD)	108,85	111,29	107,50	100,28	105,28

¹ Према методологији ESA 2010.

² У сталним ценама претходне године.

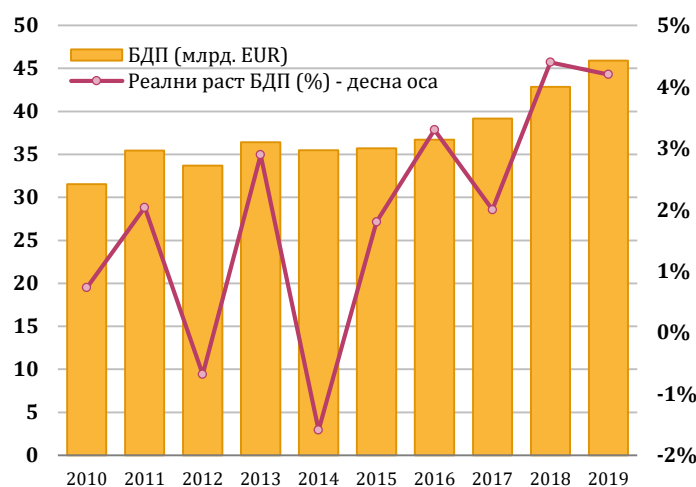
³ Нова методологија Анкете о радној снази од 2014. године.

⁴ Од 2017. године зараде се објављују према новој методологији и на основу података Пореске управе.

⁵ Консолидовани (од 2005.) и републички (од 2008.) дефицит укључују плаћање активираних гаранција, докапитализације банака и преузимања дуга, према методологији ММФ.

Извор: Народна банка Србије

Графикон 1 - Бруто домаћи производ (млрд. EUR) и стопа раста БДП (%); 2010-2019

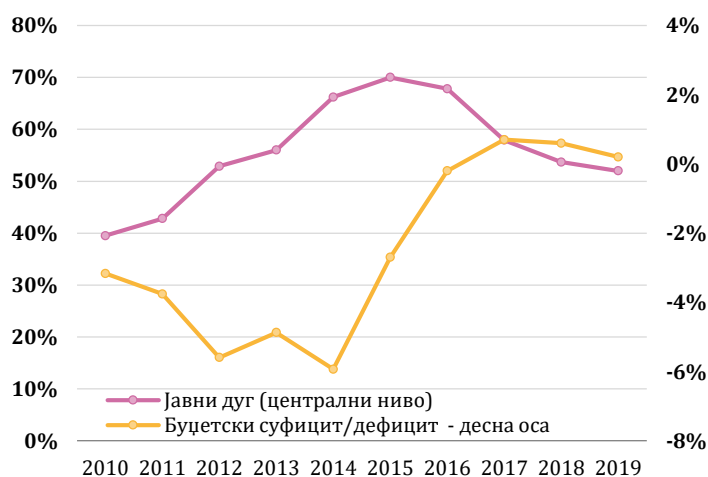
Извор: Народна банка Србије

БДП Републике Србије током протекле деценије благо се повећавао у првој трећини декаде, да би у периоду 2013-2016 стагнирао. Током последње три године, БДП бележи бржи раст, по просечној стопи од 3,5% годишње. У 2019. години забележен је раст БДП од 4,2% у односу на ниво БДП, остварен 2018. године, достижући максимални ниво у протеклој деценији.

Учешће дефицита текућег рачуна земље у БДП повећано је за 2,1пп у односу на претходну годину, достижући ниво од 6,9%¹ у 2019. години. Повећање учешћа дефицита текућег рачуна у БДП, уз повећање апсолутног нивоа БДП током 2019. године, указује на повећање негативног резултата текућег рачуна платног биланса у апсолутном износу.

Учешће буџетског суфицита у БДП такође је смањено у односу на ниво у претходне две године, уз истовремено смањење његовог апсолутног нивоа, али остаје присутан позитиван тренд остварења буџетског суфицита трећу годину заредом.

Графикон 2 - Буџетски резултат и јавни дуг РС (% БДП); 2010-2019

Извор: Народна банка Србије

Учешће јавног дуга у БДП, као мера задужености једне земље, наставља тренд смањења и током 2019. године, достижући минималан ниво учешћа од 2012. године (52% БДП), што је 1,7 пп мање у односу на претходну годину.

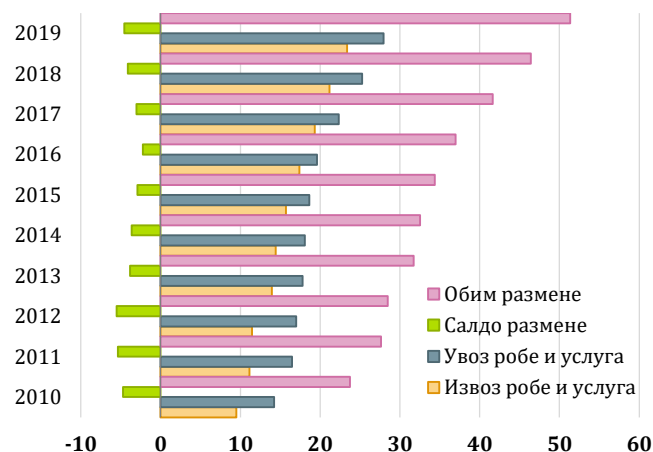
Када је реч о спољнотрговинској размени Републике Србије током 2019. године, евидентан је пораст свих елемената размене, чиме се наставља тенденција

¹ У економској теорији, дефицит текућег рачуна земље од преко 5% БДП треба бити пажљиво праћен, с обзиром да може бити неодржив за економију у дугорочном периоду, нарочито ако је дефицит финансиран из краткорочних позајмљених средстава или девизних резерви. У сваком случају, извори из којих се дефицит финансира од веће су важности од самог нивоа дефицита, тј. његовог учешћа у БДП.

повећања свих показатеља у претходној деценији. Вредност извоза роба и услуга повећана је за 10% у односу на извоз претходне године, док је раст увоза забележен на идентичном нивоу. Услед оваквог кретања увоза и извоза, размена је повећана око 10% у односу на претходну годину, док је дефицит порастао за 11,6% у односу на резултат 2018. године.

Следећи тенденцију вишегодишњег константног раста увоза и извоза, у 2019. години забележене су максималне вредности свих елемената трговине – увоз је достигао ниво од око 28 млрд. EUR, извоз вредност од 23,4 млрд. EUR, док је дефицит достигао ниво од 4,6 млрд. EUR. Вредност размене је у 2019. години по први пут премашила ниво од 50 млрд. EUR (51,4 млрд. EUR).

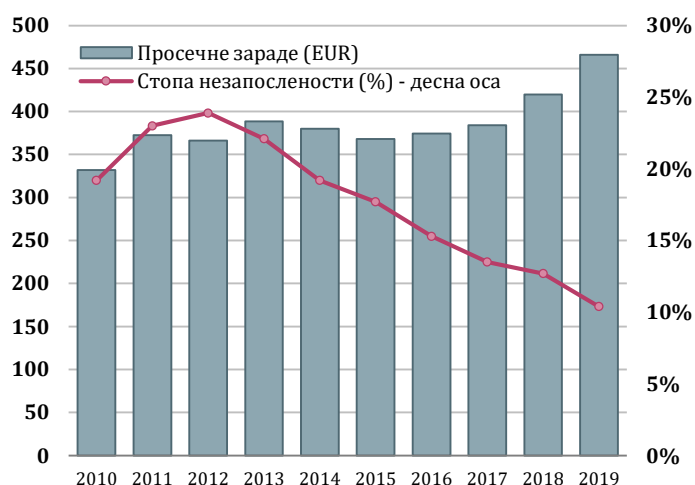
Графикон 3 - Спољнотрговинска размена РС (млрд. EUR); 2010-2019

Извор: Народна банка Србије

У другој половини посматраног десетогодишњег периода, коефицијент покривености увоза извозом је повећан у односу на прву половину периода (када није прелазио 0,8) и налази се на стабилном нивоу од око 0,85 у последњих пет година.

Графикон 4 - Просечне зараде (EUR) и стопа незапослености (%); 2010-2019

Извор: Народна банка Србије

Индикатори тржишта рада и током 2019. године бележе позитивна кретања, која се огледају, пре свега, у смањењу стопе незапослености и порасту просечног нивоа зарада.

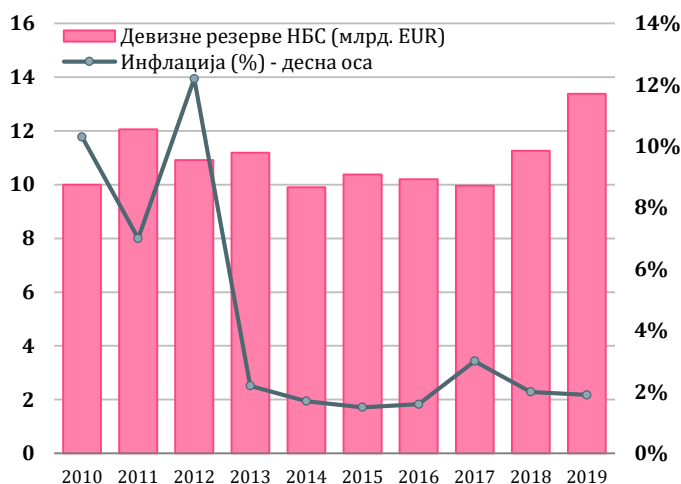
Стопа незапослености² је у 2019. години достигла ниво од 10,4%, што је минимално забележен ниво незапослености у последњој деценији и за 2,3 пп је нижи од прошлогодишњег.

У складу са позитивним кретањима показатеља тржишта рада, у 2019. години забележена је регистрована запосленост на нивоу од 2,17 милиона запослених, што је 2% више у односу на регистровану запосленост претходне године.

² Од 2014. године примењује се нова методологија мерења стопе незапослености у оквиру Анкете о радној снази.

Такође, просечне годишње зараде³, након стагнације у периоду 2014-2017, током 2019. године достижу максималан ниво у последњој деценији (466 EUR), бележећи повећање од 11% у односу на претходну годину, чиме се наставља тренд раста, присутан у последње три године.

Графикон 5 - Девизне резерве НБС (млрд. EUR) и стопа инфлације (%); 2010-2019

Извор: Народна банка Србије

Стопа инфлације⁴ се током 2019. године задржала на ниском нивоу, од 1,9%, што је приближно прошлогодишњем нивоу инфлације и налази се у зони пројектоване инфлације ($3\% \pm 1,5$ пп)⁵.

Вредност динара у односу на вредност две најважније референтне валуте (евро и US долар) остала је стабилна када је у питању евро (курс евра мањи за 0,3% у односу на 2018.), док је у случају односа динара и долара дошло до померања у правцу јачања долара, с обзиром на повећање вредности долара за 5% у односу на претходну годину. Оваква тенденција у складу је са глобалним јачањем долара током 2019. године.

Табела 2 - Учешће пољопривреде, шумарства и рибарства у БДП, укупној запослености и спољнотрговинској размени (%); 2015-2019

	2015	2016	2017	2018	2019
БДВ у текућим ценама (мил. RSD)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	289.168	307.541	286.245	321.481	333.254 ¹
Учешће у укупној БДВ (%)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	8,0	8,2	7,3	7,7	7,4
Број запослених (000 лица)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	497,8	506,1	481,1	451,0	452,7
Производња прехранбених производа (C10)	91,2	93,2	93	95,4	88,6
Производња пића (C 11)	8,9	11,0	9,7	11,9	10,9
Производња дуванских производа (C 12)	1,4	2,2	3,1	2,8	2,3
Учешће у укупној запослености (%)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	19,5	18,6	17,2	15,9	15,6
Производња прехранбених производа (C10)	3,6	3,4	3,3	3,4	3,1
Производња пића (C 11)	0,3	0,4	0,3	0,4	0,4
Производња дуванских производа (C 12)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Учешће просечне нето зараде у пољопривреди у односу на просечне нето зараде (%)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	85,3	84,9	87,9	86,4	86,3

³ Од 2017. године просечне годишње зараде се обрачунавају према новој методологији и на основу података Пореске управе.

⁴ Изражена кроз промену потрошачких цена у односу на исти месец претходне године.

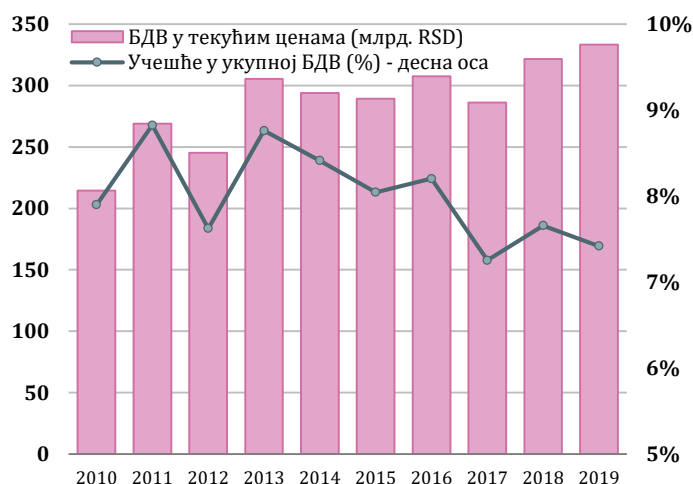
⁵ Циљана инфлација је за период јануар 2019. – децембар 2021. пројектована на нивоу $3\% \pm 1,5$ пп на основу Меморандума Народне банке Србије о циљаним стопама инфлације до 2021. године. Према Меморандуму Народне банке Србије о циљаним стопама инфлације до 2022. године, остаје планирана циљана инфлација у зони $3\% \pm 1,5$ пп.

Производња прехранбених производа (C10)	85,9	85,1	85,7	80,7	77,5
Производња пића (C 11)	147,7	160,1	154,5	137,6	126,9
Производња дуванских производа (C 12)	240,1	246,0	235,0	202,5	197,7
Учешће пољопривредно-прехранбених производа у укупној спољнотрговинској размени (%)					
у извозу	21,6	21,8	19,4	17,5	18,5
у увозу	9,1	7,8	9,5	7,8	7,8

¹ Збир четири квартала 2019. године

Извор: Републички завод за статистику

Графикон 6 - БДВ пољопривреде (млрд. RSD) и учешће у укупној БДВ (%); 2010-2019

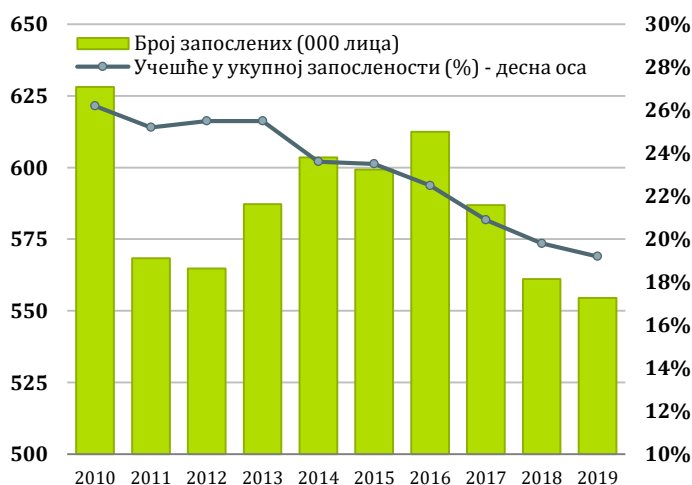
Извор: Републички завод за статистику

Када је реч о доприносу сектора пољопривреде и прехранбене индустрије економском стању током 2019. године, уочава се повећање БДВ остварене у пољопривреди, али и смањење њеног учешћа у укупној БДВ, као и смањење запослености у сектору пољопривреде и прехранбене индустрије. У погледу спољнотрговинске размене, пољопривреда и прехранбена индустрија остају један од главних покретача извоза.

Током 2019. године наставља се тренд раста БДВ у сектору пољопривреде, након тренда њеног опадања у периоду 2013-2017. БДВ пољопривреде у 2019. години за 3,7% је већа од прошлогодишњег нивоа, међутим, услед већег раста БДВ на нивоу привреде (око 7%), у 2019. години се бележи смањено учешће БДВ пољопривреде у укупној БДВ (за 0,3 пп мање него 2018. године).

Број запослених у сектору пољопривреде и прехранбене индустрије наставља да се смањује и током 2019. године, што представља наставак тенденције започете 2017. године. Број запослених у овом сектору је у односу на претходну годину смањен за око 1% (6,6 хиљада лица), пре свега због смањења запослености у сектору прераде.

Графикон 7 - Број запослених у пољопривреди и прехранбеној индустрији (000 лица) и учешће у укупној запослености (%); 2010-2019

Извор: Републички завод за статистику

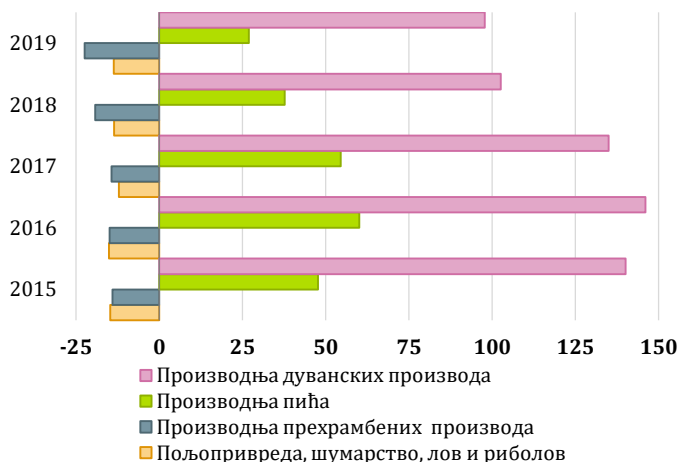
С друге стране, у делатности примарне пољопривреде⁶, број запослених лица незнатно је повећан у односу на претходну годину (за 0,4%).

Учешће запослених у пољопривреди и прехранбеној индустрији наставља тренд пада, присутан током последње деценије, бележећи у 2019. години минимално учешће у укупном броју запослених на нивоу од 19,1%, што је за 0,7 пп мање него у 2018. години. Међутим, овакав резултат мање је последица дугорочног смањења броја запослених у пољопривреди и прехранбеној индустрији, већ је више последица повећања укупног броја запослених на националном нивоу⁷. Осим тога, овакав тренд кретања овог показатеља указује на повећање запослености у секундарном и терцијарном сектору привреде.

Месечне нето зараде у сектору примарне производње остају на сличном нивоу одступања у односу на републички просек (-13,7% у 2019. години) као и претходних година, док се одступање нето зараде у сектору прераде повећава када је реч о поризводњи прехранбених производа, а смањује у области производње пића и дуванских производа.

У делатности производње прехранбених производа од 2017. године нето зараде бележе веће (негативно) одступање од просечних зарада привреде у односу на пољопривреду, при чему се та разлика током 2019. још више повећава.

Графикон 8 - Одступање просечних месечних нето зарада у пољопривреди од просечних нето зарада у РС (просек = 0) (%); 2015-2019

Извор: Републички завод за статистику

Зараде у области производње пића и дуванских производа, поред тога што се смањује њихова разлика у односу на просек привреде, остају на двоструко вишем нивоу од просечне нето зараде у земљи.

Учешће извоза пољопривредно-прехранбених производа у укупном извозу повећано је у 2019. години за један процентни поен у односу на претходну годину, што је резултат значајнијег повећања вредности извоза пољопривредно-прехранбених производа (13,5%) у односу на повећање укупне вредности извоза (7,7%), током 2019. године у поређењу са 2018. С друге стране, имајући у виду да је раст вредности увоза на нивоу економије на истом нивоу као раст вредности увоза

⁶ Сектор А – Пољопривреда, шумарство, лов и риболов

⁷ Сектор пољопривреде и прехранбене индустрије у периоду 2010-2019. година бележи благи линеарни тренд пада, уз просечно годишње смањење броја запослених по стопи од 1,3%, док укупан број запослених у Републици Србији у истом периоду расте по просечној годишњој стопи раста од 2,2%.

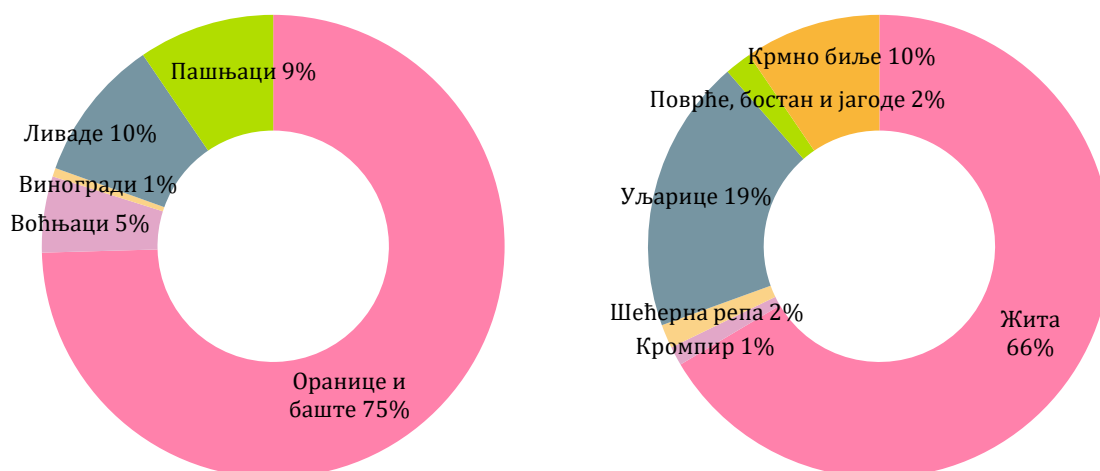
пољопривредно-прехрамбених производа у 2019. години (око 9%), очекивано је задржавање учешћа увоза пољопривредно-прехрамбених производа у укупном увозу (7,8%).

1.2 Структура пољопривредне производње

1.2.1 Коришћено пољопривредно земљиште

Површина коришћеног пољопривредног земљишта (КПЗ) у 2019. години била је на нивоу прошлостишње (3,48 мил. ha), уз непромењену структуру категорија коришћења. Највећу површину КПЗ заузимају оранице и баште (три четвртине), док ливаде и пашњаци покривају 10%, односно 9% КПЗ. Површине под сталним травњацима се нису промениле у односу на претходну годину, али је дошло до прерасподеле површина из ливада у пашњаке. Основне категорије сталних засада, воћњаци и виногради, задржале су учешће у површини КПЗ од око 6% и током 2019. године.

Графикон 9 - Структура КПЗ, према категоријама коришћења (лево) и структура ораница и башти, према културама (десно)(%); 2019.

Извор: Републички завод за статистику

Уколико се посматра структура ораница и башта, као доминантних површина КПЗ, током 2019. године задржана је вишегодишња структура основних категорија коришћења, у којој домирају површине под житом (две трећине), док је 19% површина посејано индустријским биљем. Посматрано у контексту промена у апсолутном нивоу површина, површине под кромпиром су повећане за петину у односу на претходну годину, док је шећерна репа засејана на 12% мање површина него 2018. године. Током 2019. године, поврће се гајило на 5% мање површина, за разлику од крмног биља, чије су површине увећане за исти проценат у односу на претходну годину.

1.2.2 Показатељи пољопривредне производње

Након неповољних производних резултата, остварених у 2017. години и опоравка пољопривреде у 2018. години, 2019. годину обележили су резултати на нивоу прошлостишњих (1,5% повећање бруто производње). Посматрано према

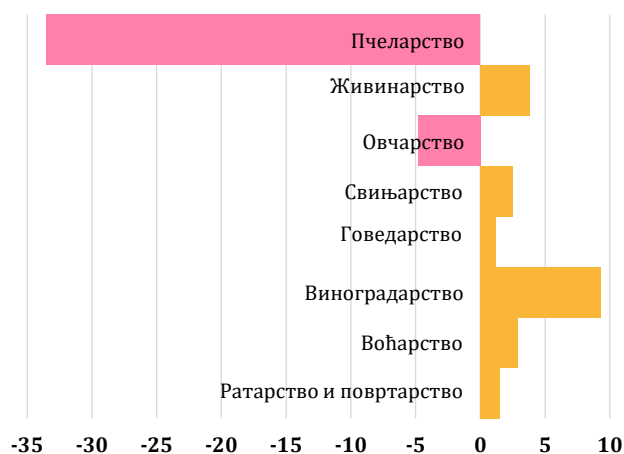
производним гранама, биљна производња је у 2019. повећана за 1,9%, док је сточарска производња увећана за 0,9% у односу на резултате претходне године.

У области биљне производње, раст у односу на претходну годину се бележи у свим основним делатностима, нарочито у области виноградарства (9,3%), што је очекивано, имајући у виду пад производње у овој делатности у претходној години.

У сектору сточарства благи раст производње забележен је код говедарства, свињарства и живинарства, док је пад производње од 5% присутан у овчарству, а значајан пад, од чак трећине производње, евидентиран је у пчеларству и производњи меда.

Ратарство и повртарство, као најзаступљенија производна делатност, бележи стагнацију или благи раст производних показатеља скоро код свих култура, осим код пшенице (пад од 14%) и поврћа (пад 13%), док је, с друге стране, изражен снажан раст резултата у производњи кромпира (44%) и крмног биља (17%).

Графикон 10 - Промене у физичком обиму производње (%); 2019/2018

Извор: Републички завод за статистику

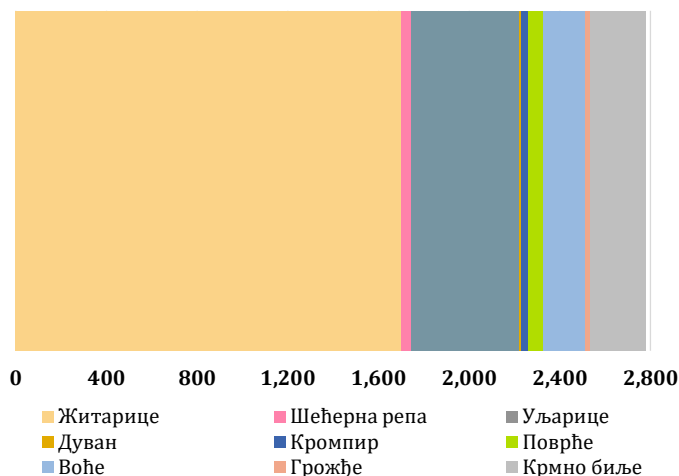
У области сточарства, а посматрано према појединим производима, највећи пад производње бележи се у производњи овчијег млека (пад 38%) и у пчеларској производњи (-34%). Значајније повећање производних показатеља у области сточарства у 2019. години, забележено је једино код прираста у живинарству (9%).

Биљна производња

Током 2019. године житарице су покривале 1,7 милиона хектара површине, односно остале су на стабилном нивоу у односу на претходну годину (1% мање), али и на нивоу 3% нижем од петогодишњег просека. Површине под кукурузом су се током 2019. године повећале за 6,6% у односу на претходну годину, достижући ниво од 962 хиљаде хектара, док је пшеница засејана на 10% мање површина него 2018. године (577 хиљада хектара). Међутим, оба главна усева су у 2019. години засејана на површинама, које су око 4% мање од вишегодишњег просека.

Шећерна репа се у 2019. години гајила на око 43 хиљаде хектара, што је 10% мања површина него претходне године и после 2015. године, најмања површина под овом културом у последњих десет година. На тај начин, наставља се дугорочни тренд смањења површина под шећерном репом, накратко прекинут 2017.

Графикон 11 - Површине под најзначајнијим усеви (000 ha); 2019.

Извор: Републички завод за статистику

Имајући у виду промењен извозни потенцијал шећера из Србије у новом режиму ЕУ⁸ политике, реално је очекивати наставак тренда смањења површина под шећерном репом, уколико се пласман не преусмери на нова тржишта.

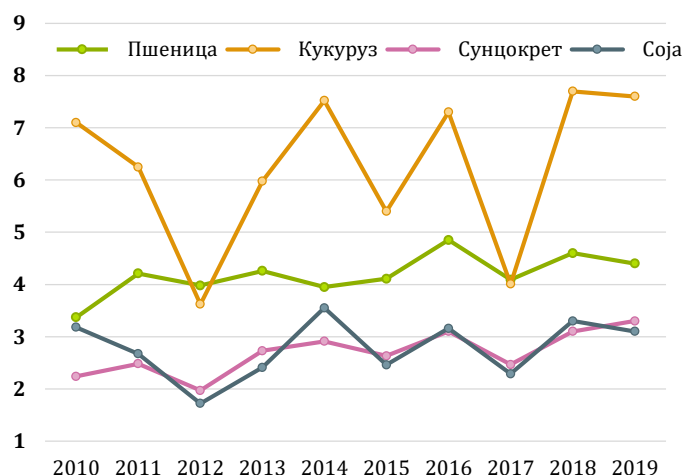
Површине под уљарицама генерално су остале на истом нивоу као претходне године, али је дошло до значајне промене структуре усева. Наиме, током 2019. године површине под сојом су повећане 17% у односу на 2018. годину, достижући максимални ниво у последњих десет година, од 229 хиљада хектара. С друге стране, површине под сунцокретом су смањене за 9%, док су површине под уљаном репицом умањене за чак трећину⁹ у односу на претходну годину.

Током 2019. године задржан је стабилан ниво приноса код најважнијих житарица и уљарица у односу на претходну годину, што се може сматрати задовољавајућим резултатом, имајући у виду добре производне показатеље у 2018. години.

⁸ Крајем економске 2016/2017. године, Европска унија је укинула производне квоте за шећер, чиме је укинута ограничење произвођачима у ЕУ у погледу производње шећера. У оквиру Прелазног трговинског споразума са ЕУ, који је претходио Споразуму о стабилизацији и придруживању, Републици Србији је одобрена квота од 181.000 тона белог шећера годишње.

⁹ Треба имати у виду да су површине под уљаном репицом током 2018. године повећане чак 2,4 пута у односу на 2017. (са 19 на 46 хиљада хектара), тако да смањење од 33% у 2019. години у односу на претходну годину и даље задржава површине под уљаном репицом на нивоу вишем 54% од петогодишњег просека (31 хиљада хектара).

Графикон 12 - Приноси најзначајнијих житарица и уљарица (t/ha); 2010-2019

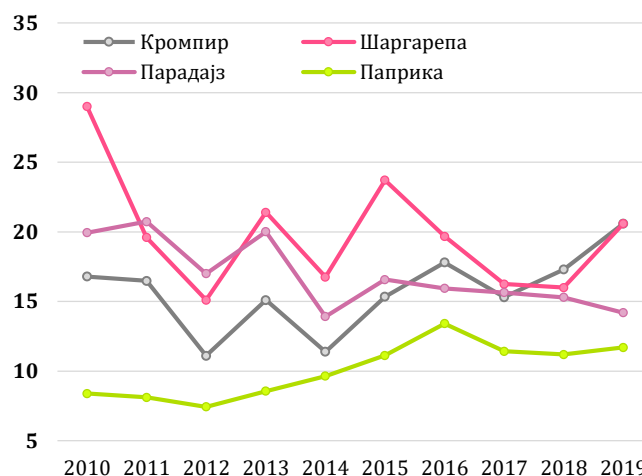

Извор: Републички завод за статистику

Принос поврћа (на нивоу сектора) 2019. године достиже максималан ниво у последњој деценији, који је 7,4% виши од прошлогодишњег приноса. Оваквом резултату у највећој мери је допринео принос шаргарепе од 20,6 t/ha (29% виши ниво него 2018.), као и кромпира, који бележи највиши ниво приноса у претходној деценији (20,6 t/ha), што је за чак трећину више од петогодишњег просека.

Пораст приноса забележен је и код црног и белог лука, док је смањен просечан принос у сектору поврћа у 2019. години приметан, пре свега, код краставаца (26% нижи принос него 2018.), пасуља (-17%) и купуса и кеља (-12%).

Графикон 13 - Приноси најзначајнијег поврћа (t/ha); 2010-2019

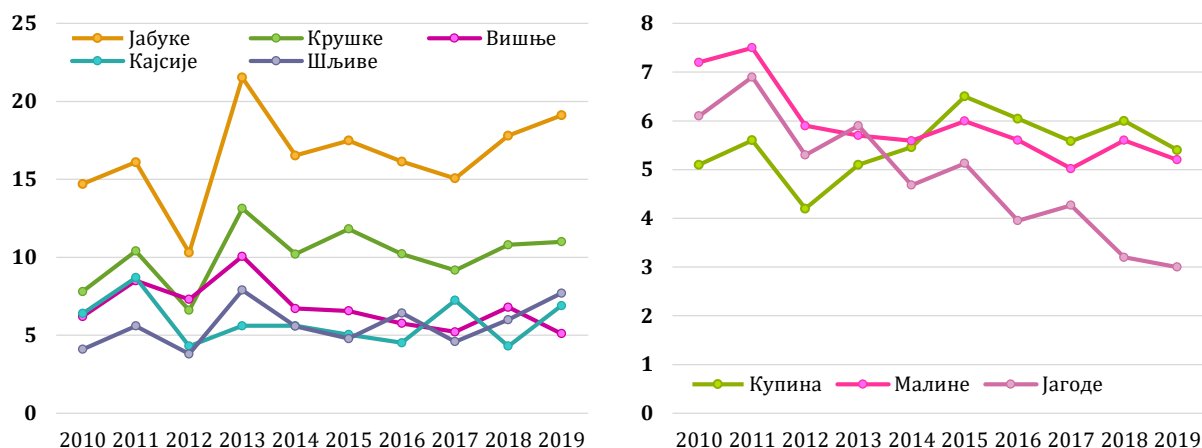

Извор: Републички завод за статистику

У сектору воћа, током 2019. године забележен је значајно мањи принос него претходне године, и то код дрвенастог воћа смањење приноса од 35%, док је код јагодичастих воћних врста просечан принос нижи за чак 39%. Међутим, код појединих воћних врста забележен је значајно већи принос у односу на 2018. годину, што је најизраженије код кајсије, чији је просечан принос од 6,9 t/ha, чак 60% већи од прошлогодишњег, односно око 30% виши од просечног петогодишњег приноса. Код шљиве је такође дошло до повећања приноса у односу на претходну годину, и то за 28%, достижући ниво од 7,7 t/ha. Незнатно повећање приноса присутно је код јабука, док остале воћне врсте у 2019. години бележе стагнацију или

смањен принос у односу на претходну годину. У том смислу, најзначајније смањење приноса забележено је код вишње (-25%), трешња и дуње (-11%), док све најважније јагодичасте воћне врсте бележе мањи принос у 2019. години, и то између 6% и 10% у односу на претходну годину.

Графикон 14 - Приноси најзначајнијих дрвенастих (лево) и јагодичастих (десно) воћних врста (t/ha); 2010-2019

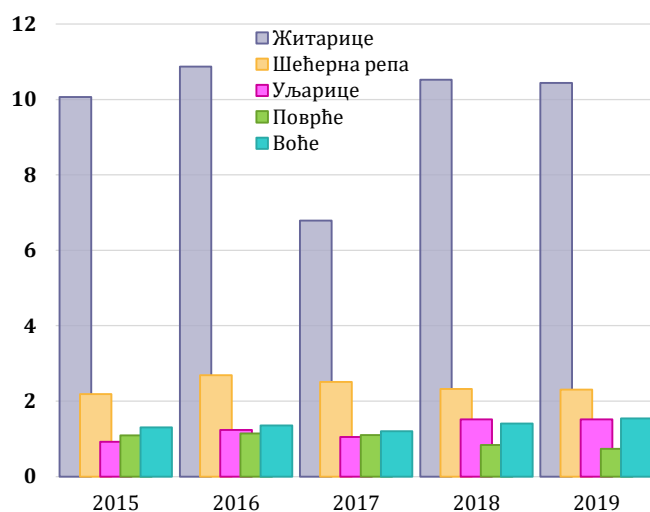
Извор: Републички завод за статистику

Када се посматра обим биљне производње, остварен током 2019. године у односу на претходну годину, приметан је сличан ниво производње, нарочито када је реч о производњи житарица, уљарица и шећерне репе.

У сектору житарица, код пшенице је забележена смањена производња за 14% у односу на претходну годину, на нивоу од 2,5 милиона тона, што је у највећој мери последица мањих засејаних површина и у мањој мери, резултат смањеног приноса. Насупрот томе, производња кукуруза од 7,3 милиона тона, представља повећање од 5% у поређењу са 2018. годином, што је опет, узроковано повећањем површина под кукурузом, имајући у виду релативно стабилан принос.

Производња уљарица такође је остала на стабилном нивоу на нивоу сектора, при чему је производња соје забележила највиши ниво производње у протеклој деценији (701 хиљада тона), при чему је повећање производње од 8% у односу на претходну годину резултат значајног повећања засејаних површина, и поред нешто нижег просечног приноса. Како је уљана репица у 2019. посејана на за трећину мањој површини него претходне године, а притом постигла принос нижи од прошлгодишњег, не изненађује ниво производње за 38% нижи него 2018. године.

Графикон 15 - Производња најзначајнијих усева у Србији (мил. t); 2015-2019

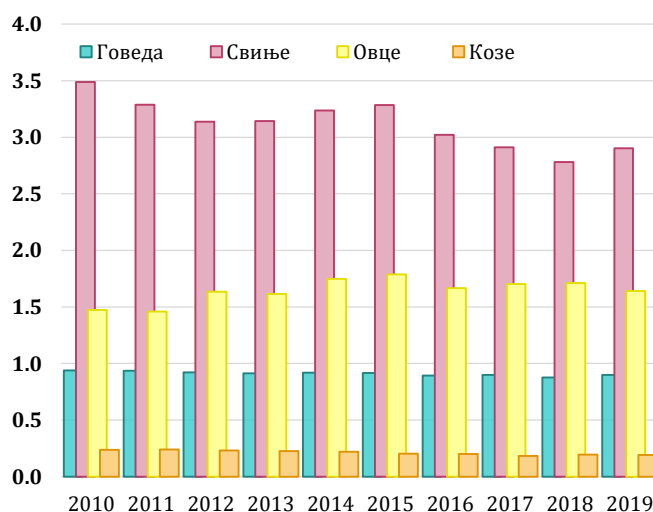
Извор: Републички завод за статистику

Уколико се посматра сектор свежег поврћа (без кромпира), његова производња од 739 хиљада тона у 2019. години, представља пад од 12% у односу на претходну годину, с обзиром да је једино код шаргарепе остварено значајно повећање производње (од чак 78%), што представља опоравак ове производње након две године лоших резултата. Такође, у производњи кромпира дошло до значајног раста нивоа производње, од чак 44% у односу на 2018. годину.

Поред смањења приноса појединих воћних врста, производња на нивоу сектора воћарства током 2019. године достигла је ниво од 1,5 милиона тона, што је рекордан ниво производње воћа у протеклој деценији и за око 17% виши у односу на просек претходних пет година. Оваквом резултату у највећој мери је допринело повећање производње кајсија, шљива и јабука у 2019. години. Ипак, производња јагодичастог воћа је током 2019. године достигла ниво производње од 177 хиљада тона, што је око 6% нижи резултат него претходне године, а што је последица смањених просечних приноса код свог јагодичастог воћа. Највеће смањење производње забележено је код јагода и купина (-9%).

Сточарска производња

Графикон 16 - Број грла говеда, свиња, оваца и коза (мил. грла); 2010-2019

Извор: Републички завод за статистику

Током 2019. године дошло је до благог повећања броја говеда и свиња, што се може сматрати релативним опоравком сточног фонда, након пада броја грла код ових категорија у претходној години.

Насупрот томе, број оваца се у 2019. години смањило, док се код коза наставља тренд пада броја грла.

Број говеда је током 2019. године забележио благи пораст (2,3%), достигавши ниво од 898 хиљада грла. У оквиру овог броја, број крава, као и музних крава, остао је

непромењен у односу на претходну годину, што је и даље 1,4%-2,4% испод просека последњих пет година.

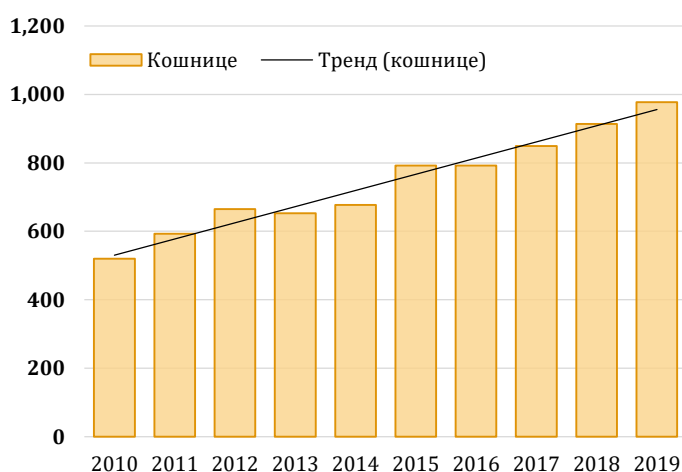
Током 2019. године забележен је пораст броја свиња на нивоу од 4,3% у односу на претходну годину, достижући ниво од 2,9 милиона грла. Овај пораст представља заустављање тренда опадања броја грла, присутан од 2016. године, током ког се бележи просечан годишњи пад броја грла по стопи од 5,4%. Повратак на ниво од 350 хиљада грла крмача, представља повећање броја грле ове категорије свиња за 2% у односу на претходну годину.

Када је реч о броју оваца, 2019. годину обележио је пад броја грла за 4% у односу на број грла претходне године, достижући ниво од 1,6 милиона грла, чиме је прекинут опоравак броја оваца присутан током 2017. и 2018. године, а након пада у 2016. години. Тренутни број грла налази се 4,7% испод просечног броја грла у претходном петогодишњем периоду. У оквиру ове категорије животиња, број приплодних оваца опао је за око 5% у односу на 2018. годину, бележећи ниво од 1,2 милиона грла.

Број грла коза је током 2019. године такође смањен у односу на претходну годину, и то за 2,5%, забележивши ниво од 191 хиљаде грла, а што је још увек 4,6% ниже од петогодишњег просека.

Пад бројног стања присутан је и у сектору живинарства, где се бележи пад броја јединки од 2,8% у односу на претходну годину, достижући ниво од 15,8 милиона грла живине, од чега 8,5 милиона чине коке носиље. Број кока носиља је смањен у односу на претходни годишњи ниво за 5,1%, док је у односу на просечан број кока носиља у последњих десет година, овај број мањи за око 20%.

Графикон 17 - Број кошница (000) и тренд; 2010-2019

Извор: Републички завод за статистику

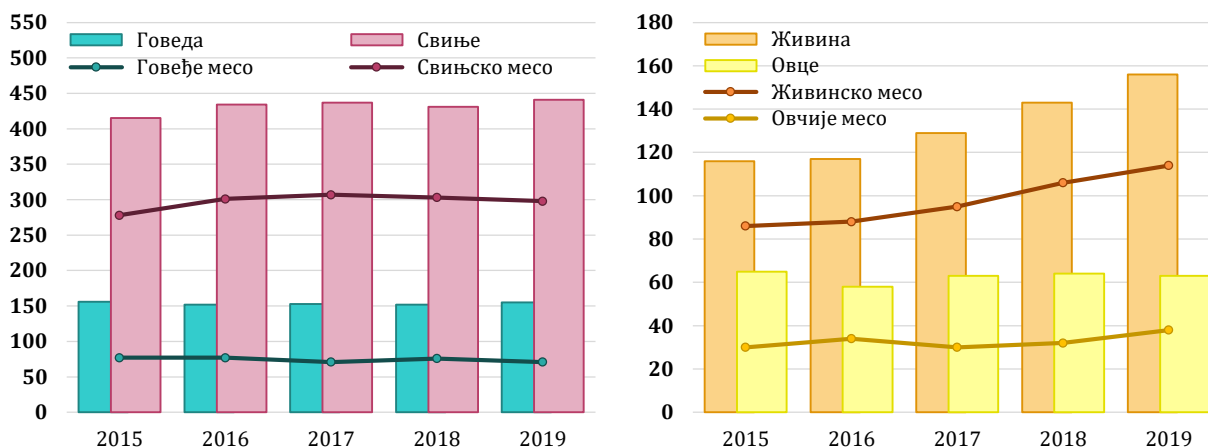
Пчеларство и производња меда представљају сектор, који се у српској пољопривреди интензивно развија, те је 2019. године настављен тренд пораста броја кошница и то за око 7% у односу на претходну годину, достижући масималано забележен број кошница у последњој деценији од 977 хиљада. Овај број кошница је 21% изнад просечног броја кошница у последњих пет година.

Укупна производња у сектору говедарства и свињарства, изражена кроз однос прираста и живе мере, незнатно је повећана током 2019. године (2%, односно 2,3%), у складу са порастом броја грла. Међутим, и поред повећања апсолутног броја грла, производња говеђег меса (посматрана кроз масу полутку) смањена је за 6,6% у

односу на претходну годину, чиме је настављен опадајући тренд, а због чега је резултат из 2019. године око 5% нижи од петогодишњег просека.

Код свињског меса пад производње је нешто мање изражен (-1,6%), али је годишња производња и даље око 3% виша од вишегодишњег просека.

Графикон 18 - Производња говеда, свиња, оваца и живине (прираст/жива мера; 000 t) и производња меса (маса полутки; 000 t); 2015-2019

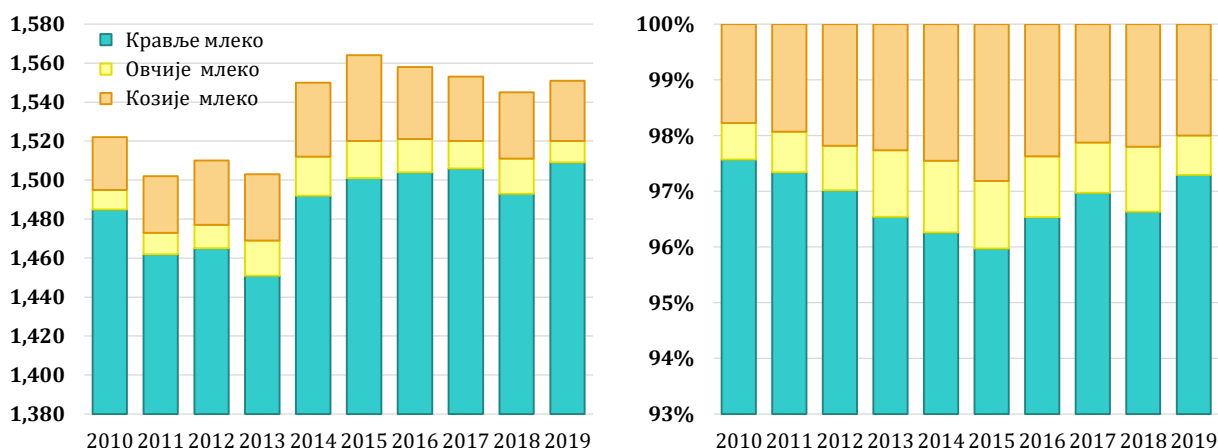

Извор: Републички завод за статистику

Укупна производња у сектору овчарства незнатно је мања у односу на претходну годину (-1,6%), али је њена реализација на нивоу просека претходног петогодишњег периода. Ипак, значајан пораст показатеља приметан је у производњи овчијег меса, где је дошло до пораста од око 19% у односу на претходну годину, што је за четвртину виши резултат од петогодишњег просека. На тај начин је достигнута рекордна производња овчијег меса у последњих десет година, на нивоу од 38 хиљада тона.

Производња у сектору живинарства је забележила резултат 9% виши од прошлогодишњег, што је за четвртину већа производња од петогодишњег просека. Производња живинског меса повећана је током 2019. године за 7,5% у односу на 2018., достижући максимални ниво у последњих десет година, од 114 хиљада тона.

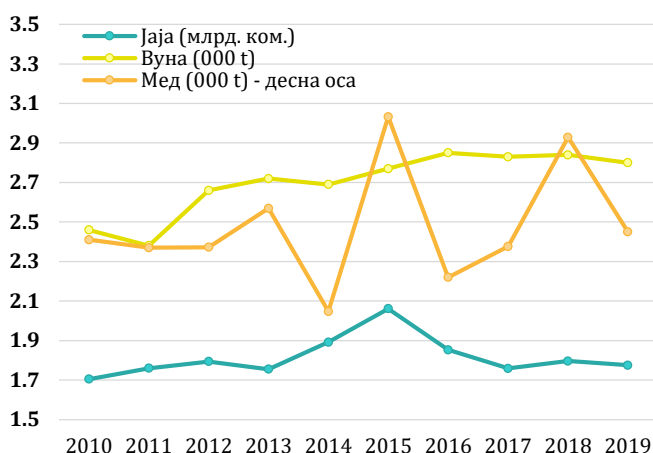
Графикон 19 - Производња млека (мил. l) (лево) и учешће појединих врста млека у укупној производњи млека (%) (десно); 2010-2019

Извор: Републички завод за статистику

Производња крављег млека је током 2019. године остала на нивоу из претходне године (1,5 милијарди литара), док је у производњи овчијег и козијег млека забележено смањење производње, и то за 9% код козијег млека, док је у погледу производње овчијег млека резултат смањен за скоро 40% (38% испод петогодишњег просека). Након краткотрајног повећања учешћа козијег и овчијег млека у укупној производњи млека у периоду од 2013. до 2016. године, учешће ових категорија млека се стабилизовало на нивоу од око 0,7% учешћа овчијег и 2% учешћа козијег млека у укупној производњи (2019. година).

Графикон 20 - Производња меда, вуне (000 t) и јаја (млрд. ком.); 2010-2019

Извор: Републички завод за статистику

Следећи дугорочни тренд производње вуне и јаја, током 2019. године није дошло до значајнијих промена у нивоу производње ових производа, с обзиром да је производња јаја остала на стабилном нивоу од око 1,8 милијарди комада, док је вуне произведено око 2,8 хиљада тона.

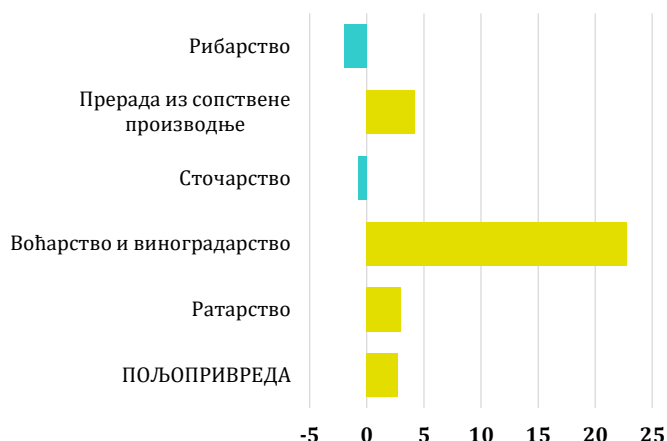
С друге стране, производња меда изузетно варира у протеклих 6-7 година, па је током 2019. године забележена за трећину мања производња него претходне године, и поред пораста броја кошница.

1.2.3 Цене пољопривредних производа¹⁰

Током 2019. године на нивоу сектора пољопривреде није дошло до значајније промене цена (раст 2,7%) у односу на претходну годину. Имајући у виду стабилне индексе бруто пољопривредне производње како на нивоу сектора, тако и на нивоу најважнијих грана производње, очекиване су биле мање изражене промене цена у односу на претходну годину.

¹⁰ За израчунавање индекса цена произвођача производа пољопривреде и рибарства користе се пондери који представљају структуру вредности продатих производа правних лица из сопствене производње и вредности производа откупљених од породичних газдинстава. Пондери производа рачунају се за сваки месец посебно на основу месечних података о откупу и продаји.

Графикон 21 - Промене цена у сектору пољопривреде (%); 2019/2018

Извор: Републички завод за статистику

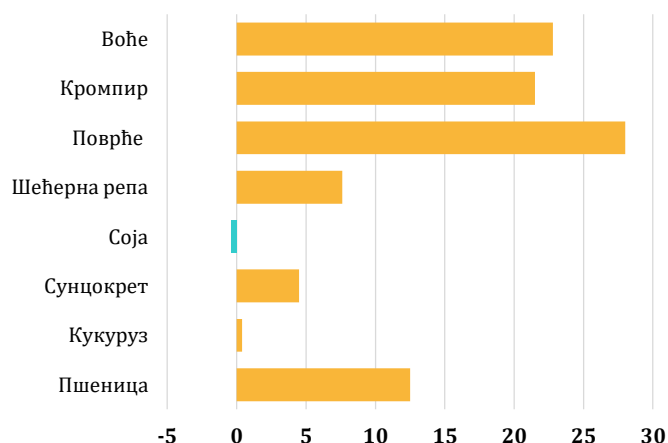
Мањи пораст годишњих цена присутан је у сектору ратарства (3%) и прераде (4,2%), док је до значајнијег повећања цена дошло у сектору воћарства и виноградарства, што је последица већег пада цена воћа током 2017. и 2018. године. Са друге стране, смањење цена у 2019. години забележено је у сектору рибарства и сточарства.

Цене у сектору биљне производње углавном су повећане током 2019. године, са најизраженијим растом код воћа и поврћа, као и код кромпира.

Услед смањене производње пшенице у 2019. години, као и мањих пренетих залиха из претходне године, смањена понуда је довела до раста цене пшенице током 2019. године за 12,5%, док је цена кукуруза остала на стабилном нивоу.

Када је реч о уљарицама, цена соје је незнатно смањена у односу на претходну годину, док је цена сунцокрета повећана за 4,5%. Цена шећерне репе повећана је за 7,9% у односу на 2018. годину.

Графикон 22 - Промене цена у сектору биљне производње (%); 2019/2018

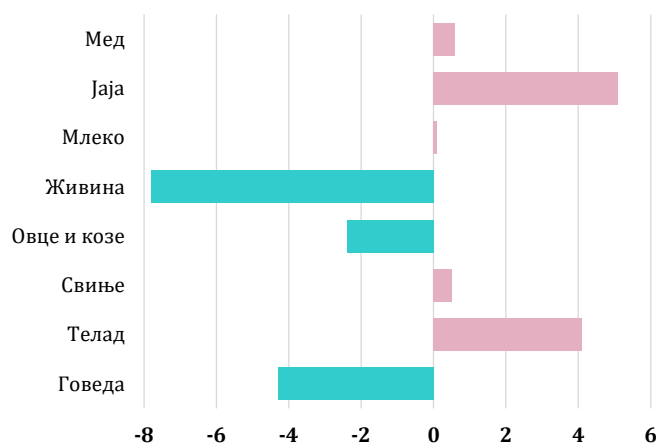

Извор: Републички завод за статистику

Цене воћа на нивоу сектора су током 2019. године повећане за око 23%, али треба имати у виду пад цена у овом сектору у претходне две године. Значајније повећање цена забележено је и код кромпира и у сектору поврћа, с обзиром да је цена кромпира током 2019. године у односу на претходну годину повећана за 21,5%, док су цене на нивоу сектора производње поврћа¹¹ увећане 28% у односу на претходну годину.

¹¹ Нису укључени кромпир и пасуљ.

Графикон 23 - Промене цена у сектору сточарске производње (%); 2019/2018

Извор: Републички завод за статистику

Цена живине је такође смањена током 2019. године за око 8%, док су цене сточарских производа остале на прошлогодишњем нивоу, осим цене јаја, чија је цена у односу на претходну годину повећана око 5%.

Систем тржишних информација пољопривреде Србије

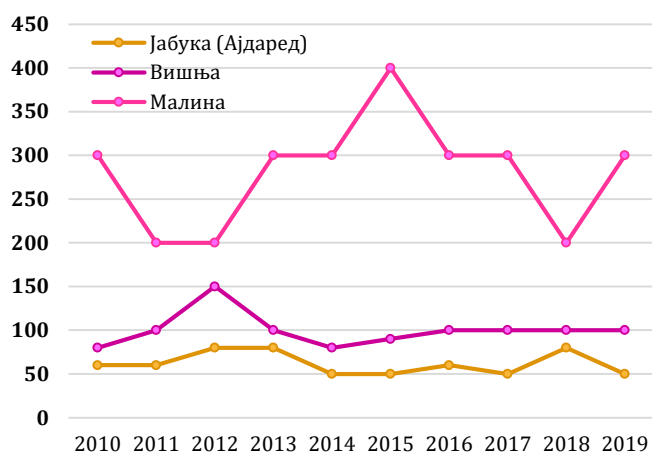
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде кроз портал Система тржишних информација пољопривреде Србије (СТИПС) на веб страници www.stips.minpolj.gov.rs, већ 15 година прикупља, обрађује и презентује податке о доминантним ценама пољопривредних производа и инпута за пољопривредну производњу. Овај систем такође садржи анализе и извештаје, који су део седмичног и месечног билтена и који се објављују периодично на веб страници.

Подаци о ценама у оквиру СТИПС прате се на недељном/месечном нивоу и приказују кретање малопродајних и veleпродајних цена са пољопривредних газдинстава, зелених, кванташких и сточних пијаца, из силоса, кланица, млекара и пољопривредних апотека.

Ниска температура и мразеви током марта 2019. године, утицали су на род коштичавих и јабучастих воћних врста, које су биле у поодмаклој вегетацији. Тако је код сорте јабуке Ајдаред дошло до измрзавања цветних пупољака у високом проценту. Међутим, без обзира на овакву ситуацију, извоз јабука у јесењим месецима 2019. године био је увећан за 15% у односу на 2018. годину. Овакав пораст тражње утицао је на пад доминантне цене јабуке у односу на прошлу годину за 37%.

У сектору сточарства варирање цена је значајно мање у односу на биљну производњу. Цена телади за клање већ трећу годину заредом бележи раст (за око 4%), док истовремено цена говеда за клање у 2019. години се смањила за 4,3% у односу на претходну годину.

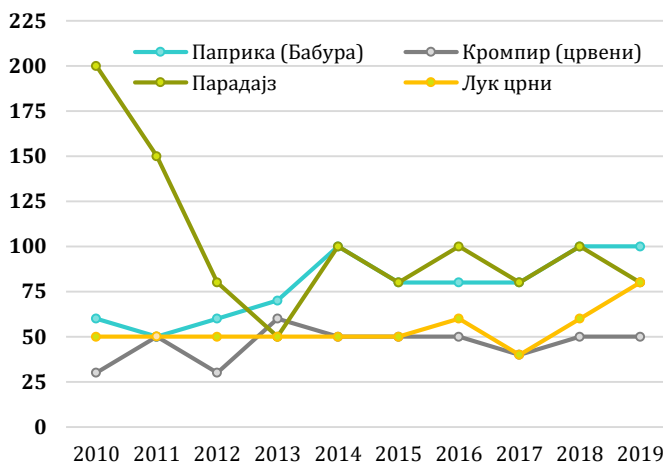
Графикон 24 – Доминантне цене¹² појединог воћа са зелених пијаца (RSD/kg); 2010-2019

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: СТИПС

У сектору повртарства, лоши временски услови (обилне падавине током пролећа) значајно су утицали на раст продајних цена у 2019. години. Цене су у априлу месецу 2019. године биле за 37,5% веће у односу на исти период прошле године, што представља највеће повећање цена до сада. Разлог повећања цене јесте брза продаја производа из пластеника, као и одложено пристизање производње са отворених поља због лоших временских услова.

Графикон 25 - Доминантне цене појединог поврћа са зелених пијаца (RSD/kg); 2010-2019

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: СТИПС

Доминантна цена црног лука на зеленим пијацама повећана је трећину у односу на претходну годину (80 RSD/kg) због смањене понуде црног лука из увоза, док је цена парадајза смањена за 20% због повећање пијачне понуде домаћег парадајза.

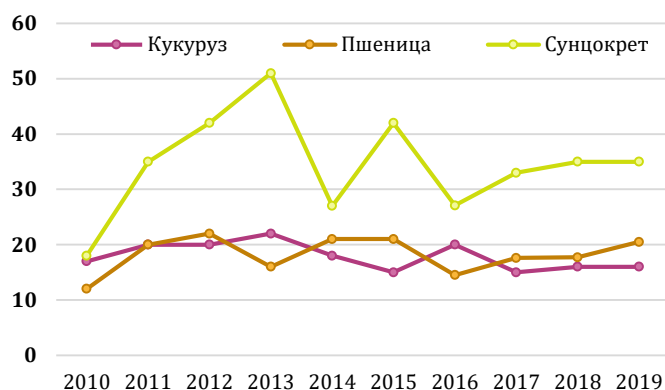
Такође, у 2019. години, тражња за вишњама порасла је између 30% и 40%, и то не само индустријске, већ и свеже вишње, док је доминантна цена на зеленим пијацама остала на истом нивоу као и претходних година (100 RSD/kg).

Што се тиче малине, снег, град и обилне падавине смањиле су принос, што је утицало на раст доминантне цене за 50% у односу на претходну годину.

С друге стране, доминантна цена паприке на зеленим пијацама је остала на истом нивоу као и 2018. године (100 RSD/kg). Такође, доминантна цена кромпира је приближно иста већ пар година уназад, из разлога што Србија увози кромпир, и то из Русије, Белорусије, и Литваније. Док је килограм кромпира у Русији око 35 RSD/kg, доминантна цена на зеленим пијацама у Србији је 50 RSD/kg.

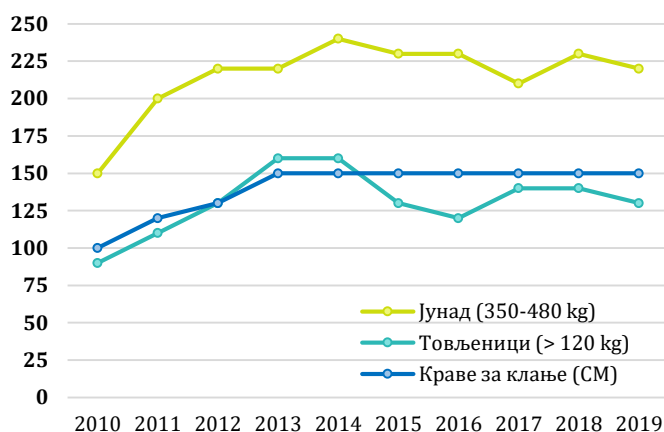
¹² Доминантна цена је цена која се у току године понавља највише пута.

Графикон 26 - Доминантне цене појединих житарица на газдинству (RSD/kg); 2010-2019

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: СТИПС

Графикон 27 - Доминантне цене меса у кланицама (RSD/kg); 2010-2019

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: СТИПС

Када је реч о житарицама, током 2019. године суша у Дунавском региону је већ трећу годину заредом утицала на слабији принос житарица и уљарица.

У 2019. години, доминантна цена домаће пшенице била је 20,5 RSD/kg без ПДВ, што је за 13,6% више него претходне године.

Цене сунцокрета и кукуруза остале су на нивоу прошлогодишњих (35 RSD/kg сунцокрет, 16 RSD/kg кукуруз).

Доминантна цена товљеника током 2019. године била је 140 RSD/kg. Међутим, нагли пораст кинеске тражње за свињским месом утицао је на благи раст ове цене у децембру за око 9% (160 RSD/kg).

Што се тиче цене јунећег меса, она је остала на прошлогодишњем нивоу од 220 RSD/kg.

Такође, цене крава за клање (CM расе) већ дужи низ година задржава исти ниво од 150 RSD/kg.

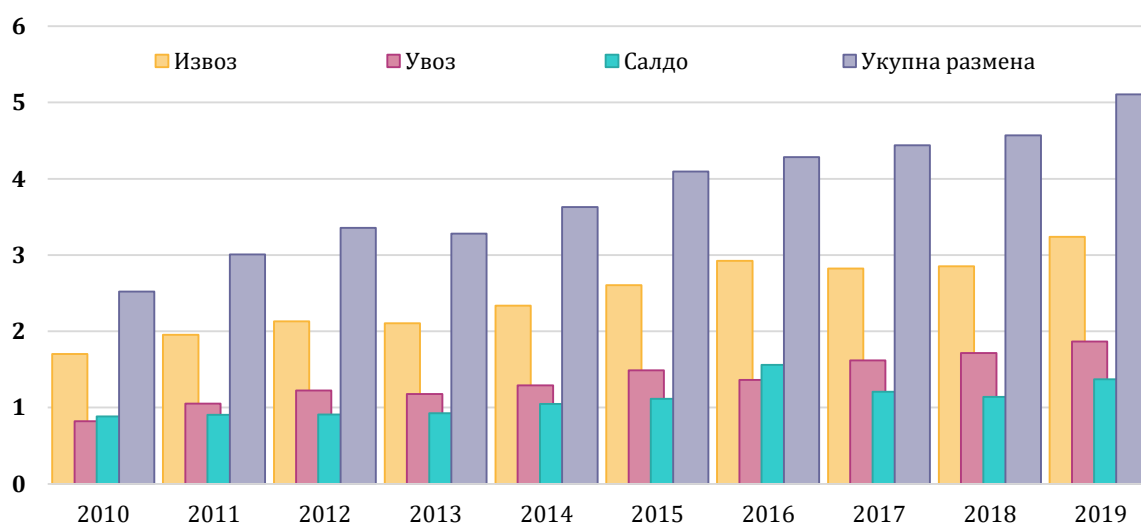
2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА ПОЉОПРИВРЕДНО-ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА

2.1 Основни показатељи спољнотрговинске размене пољопривреде

Тренд раста спољнотрговинске размене пољопривредно-прехрамбених производа и свих њених компонената настављен је током 2019. године и то у значајном обиму, забележивши максималне вредности у протеклој деценији скоро у свим сегментима.

Укупна вредност размене је у 2019. години по први пут превазишла ниво од пет млрд. EUR, достигавши вредност од 5,1 млрд. EUR, што је 11,8% више од вредности трговине претходне године, односно чак 21,5% више од вредности просечне петогодишње размене. Овакво повећање вредности размене у највећој мери је резултат већег раста вредности извоза у односу на раст увоза, с обзиром да је вредност извоза забележила за 4,5 пп већи раст од увоза. Посматрано количински, током 2019. године око 1,2 мил. тона производа је више извезено него претходне године, те је, уз стабилну количину увоза, размена такође увећана за 1,2 мил. тона пољопривредно-прехрамбених производа.

Графикон 28 – Спољнотрговинска размена пољопривредно-прехрамбених производа (млрд. EUR); 2010-2019

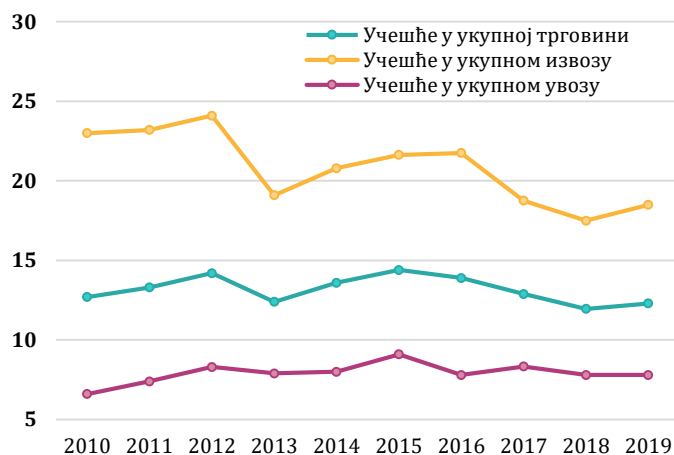
Извор: Републички завод за статистику

Вредносно посматрано, извоз пољопривредно-прехрамбених производа у 2019. години реализован је на нивоу од 3,2 млрд. EUR, остваривши пораст вредности од 13,5% у односу на 2018. годину, при чему је ова вредност за петину већа од просечне вредности извоза у последњем петогодишњем периоду. Током 2019. године, вредност увоза је такође повећана, и то за око 9% у односу на претходну годину, достигавши ниво од скоро 1,9 млрд. EUR, што је за четвртину више од просечне петогодишње увезене вредности.

Овакав однос кретања извоза и увоза, као елемената спољнотрговинске размене, резултирао је суфицитом у размени пољопривредно-прехрамбених производа на нивоу од близу 1,4 млрд EUR, што је 20% већа вредност суфицита у односу на

претходну годину и око 13% виша вредност у односу на просечни петогодишњи суфицит.

Графикон 29 - Учешће пољопривредно-прехрамбених производа у укупној трговини, извозу и увозу (%); 2010-2019

Извор: Републички завод за статистику

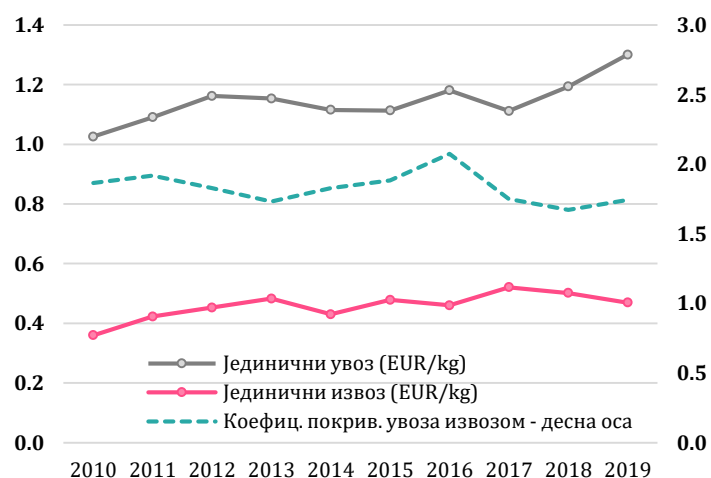
Након учешћа у укупном извозу, остварених почетком деценије, на нивоу од 23-24%, у последње три године овај показатељ не прелази 19%.

Један од разлога оваквог кретања удела извоза пољопривреде у укупном извозу, јесте пораст учешћа вредности извоза осталих, непољопривредних производа у укупном извозу Србије.

Када је реч о учешћу увоза пољопривредно-прехрамбених производа у укупном увозу Србије, током 2019. године забележено је стабилно учешће од 7,8%, док је учешће пољопривреде у укупној трговини незнатно повећано у односу на претходну годину, достижићи ниво од 12,3%.

Коефицијент покривености увоза извозом у 2019. години је достигао ниво од 1,74, што је нешто више од прошлгодишњег односа извоза и увоза. Овај показатељ показује извесне осцилације током претходног периода, уз нешто нижи забележен ниво у последње три године, а након достигнутог максимума 2016. (2,07).

Графикон 30 - Јединични увоз и извоз (EUR/kg) и коефицијент покривености увоза извозом; 2010-2019

Извор: Републички завод за статистику

Удео вредности извоза производа пољопривреде и рибарства у укупној вредности извоза у 2019. години забележио је ниво од 18,5%, што је за 1 пп више у односу на претходну годину. Међутим, дугорочно посматрано, наставља се тренд смањења учешћа вредности извоза пољопривреде у укупном извозу Србије.

Истовремено, током 2019. године јединични извоз бележи смањење од 0,03 EUR/kg, док је, с друге стране, увоз по јединици повећан за 0,11 EUR/kg.

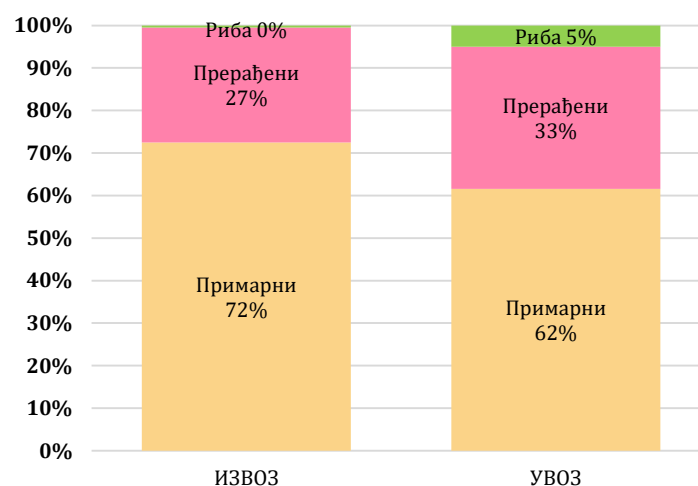
Овакав тренд говори у прилог чињеници да је Србија током 2019. године увозила производе више додате вредности (самим тим и више цене), док је истовремено извозила производе ниже фазе прераде, са нижом ценом.

У прилог томе говори и структура размене пољопривредно-прехрамбених производа у 2019. години, која је задржана на нивоу претходне године, са доминантним учешћем примарних пољопривредних производа, на нивоу од 69% учешћа у укупној трговини. Учешће прерађених пољопривредних производа у укупној размени током 2019. године такође је остало непромењено, на нивоу од 29%, док је вредност трговине рибом и производима рибарства остала на 2% учешћа у укупној вредности размене и током 2019. године.

Вишегодишња стабилна структура извоза и увоза у погледу нивоа прераде производа, задржана је и током 2019. године. У оба сегмента (извоз и увоз) и даље су доминантни примарни пољопривредни производи, са 72%, односно 62% учешћа.

Прерађени пољопривредни производи у извозу учествују са нешто више од четвртине вредности извоза, док у увозу чине трећину увезене вредности.

Графикон 31 - Учешће појединих категорија производа у извозу и увозу (%); 2019.

Извор: Републички завод за статистику

Риба и производи од рибе имају занемарљиво учешће у извозу, док око 5% увоза чини увоз ове врсте производа.

2.2 Водећи производи у размени

Структура извоза, категорисана према тарифним главама производа, током 2019. године указује на стабилно учешће две најзначајније групе извозних производа Србије – житарица и воћа, које чине трећину извозне вредности. За разлику од 2018. године, када је у извозу доминантна група производа било воће, током 2019. године примат преузимају житарице, чија је вредност извоза око 560 мил. EUR, уз учешће у укупном извозу од 17,2%, односно 2,6 пп више него претходне године. С друге стране, учешће воћа у извозу је у 2019. години смањено за 0,6 пп, али је његова вредност извоза увећана за око 50 мил. EUR у односу на претходну годину. Поред ових категорија производа, високо заступљени у извозу (према вредности) током 2019. године били су производи из категорије дувана, пића, алкохола и сирћа и животињских и биљних масти и уља.

Пет најзаступљенијих категорија производа у извозу чини 56,3% вредности укупног извоза пољопривредно-прехрамбених производа у 2019. години, што је за око 2 пп веће учешће у односу на пет најдоминантнијих тарифних глава извоза у претходној години. Међутим, посматрано у апсолутној вредности, пет најзаступљенијих категорија производа у извозу у 2019. години забележило је вредност извоза од 1,8 млрд. EUR, што је чак 18% више од вредности остварене извозом пет категорија најзаступљенијих производа у извозу у 2018. години.

Табела 3 - Производи према вредности извоза (по тарифним главама); 2019/2018

Глава	Назив	2019		2018	
		Вредност (мил. EUR)	Учешће (%)	Вредност (мил. EUR)	Учешће (%)
10	Житарице	560,3	17,2	416,5	14,6
8	Воће и језграсто воће, агруми, диње и лубенице	545,3	16,7	494,6	17,3
24	Дуван и производи замене дувана	289,6	8,9	254,9	8,9
22	Пића, алкохоли и сирће	231,9	7,1	202,0	7,1
15	Животињске и биљне масти и уља	206,0	6,3		
21	Разни производи за исхрану			178,8	6,3
Укупно топ 5 тарифних глава		1.833,0	56,3	1.546,8	54,2
Извоз укупно ¹³		3.257,8		2.853,7	

Извор: Републички завод за статистику

Током 2019. године, код чак 19 од 24 тарифне главе забележен је раст извоза у односу на претходну годину, при чему је најзначајније повећање извезене вредности забележено код категорија живих биљака и цвећа (56%), код лаца, гуме, смоле, осталих биљних сокова и екстракта (39%), животињских и биљних масти и уља (37%), као и житарица (35%). Насупрот томе, најзначајније смањење извезене вредности забележено је код категорије меса (-34%), биљних материјала за плетарство (-16%) и месних прерађевина (око 5%).

Када је реч о структури увоза према истој класификацији производа, током 2019. године задржана је слична структура увоза, с обзиром да увоз воћа и дуванских производа, као најзаступљенијих категорија у увозу, остају на нивоу удела у увозу од 22-23%. Дуван и дувански производи остају најдоминантнија категорија извозних производа, уз повећано учешће за 1,2 пп у односу на претходну годину, док је учешће вредности увоза воћа у укупном увозу остало на стабилном нивоу од око 11%, без обзира на повећање апсолутне вредности увоза обе категорије производа у 2019. години. Осим дувана и воћа, у увозу су током 2019. године високо заступљени били и разни производи за исхрану, производи од житарица, брашна и скроба, као и пића, алкохоли и сирће.

Ових пет категорија производа у вредности увоза је у 2019. години учествовало са 44,7%, што је за 1,8 пп већи удео од удела пет најзаступљенијих увозних производа у увозу 2018. године. У пет најзначајнијих сектора (према вредности) у увозу пољопривредно-прехрамбених производа у 2019. години остварен је увоз у вредности од око 840 мил. EUR, што је око 14% више од вредности истог показатеља у претходној години.

¹³ У овом контексту анализе, укупан извоз пољопривредно-прехрамбених производа, осим производа из тарифних глава 1-24, укључује и остале пољопривредне производе, из тарифних глава 29-53.

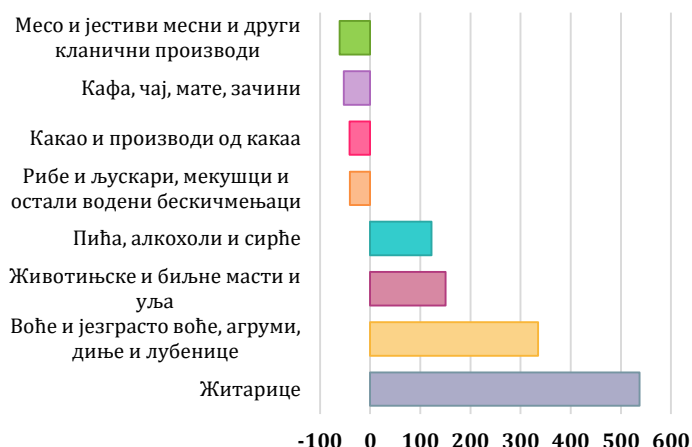
Табела 4 - Производи према вредности увоза (по тарифним главама); 2019/2018

Глава	Назив	Вредност (мил. EUR)	2019 Учешће (%)	Вредност (мил. EUR)	2018 Учешће (%)
24	Дуван и дувански производи	235,0	12,5	194,0	11,3
8	Воће	210,6	11,2	188,5	11,0
21	Разни производи за исхрану	159,7	8,5	147,1	8,6
19	Производи од житарица, брашна и скроба	124,4	6,6		
2	Месо и јестиви месни и други кланични производи			103,2	6,0
22	Пића, алкохоли и сирће	109,8	5,8	102,2	6,0
Укупно топ 5 тарифних глава		839,5	44,7	735,0	42,9
Увоз укупно ¹⁴		1.878,1		1.714,4	

Извор: Републички завод за статистику

Најизраженији раст вредности увоза у 2019. години забележен је код увоза поврћа (34%), млечних поризвода, јаја и меда (29%), месних прерађевина (25%) и код производа од житарица, брашна и скроба (25%). Са друге стране, највећи пад вредности увоза присутан је код увоза живих животиња (-44%), биљних материјала за плетарство (-25%) и уљаног семена и уљаних плодова (-18%).

Највећи суфицит у размени током 2019. године реализован је у категорији житарица, на нивоу од 537 мил. EUR, што је чак 36% виши ниво суфицита у односу на претходну годину. У трговини воћем остварен је позитиван резултат на нивоу од 335 мил. EUR, што је 9% бољи резултат размене у поређењу са претходном годином.

Графикон 32 - Производи са највећим суфицитом и дефицитом у размени (мил. EUR); 2019.

Извор: Републички завод за статистику

Највећи дефицит у 2019. години, посматрано по тарифним главама производа, забележен је код меса (61 мил. EUR), што је за трећину виши ниво дефицита у односу на 2018. годину. Стандардно, негативан резултат у размени забележен је код производа, који се у Србији на производе (кафа, мате, зачини, какао и сл.).

Посматрано на нивоу производа, извоз се у 2019. години у највећој мери базирао на извозу меркантилног кукуруза (око 14% укупног извоза), чија је извезена вредност чак 130% виша него претходне године, када је забележено значајно смањење извоза због лоших претходних производних резултата. Традиционално, смрзнуте малине, са 10% већим извозом него претходне године, високо се котирају у извозу током 2019. године, док је цигарета током 2019. године извезено у 5% мањој вредности него претходне године. Међу осталим, високо заступљеним

¹⁴ Видети претходну фусноту.

производима у извозу током 2019. године, налазе се још и свеже јабуке, дуван, сунцокретово уље, соја, безалкохолна пића, храна за кућне љубимце и др.

Првих десет производа према вредности извоза бележе збирну вредност од око 1,3 млрд. EUR, чинећи 41,4% извозне вредности пољопривредно-прехрамбених производа у 2019. години. Вредност извоза десет најзначајнијих производа је око 30% виша од вредности истог показатеља у 2018. години, док учешће ових производа у укупном извозу повећано за 5,2 пп у односу на претходну годину.

Посматрано на нивоу укупног извоза привреде Србије, у првих десет производа по вредности извоза из Србије у 2019. години, меркантилни кукуруз се налази на трећем месту, док су смрзнуте малине позициониране на осмом месту.

Табела 5 - Највеће вредности извоза, према производима; 2019.

Тарифна линија	Назив	Вредност (мил. EUR)	Учешће (%)
1005 90 00	Кукуруз, осим семенског	452,0	13,9
0811 20 31	Малине, смрзнуте, без додатка шећера	209,6	6,4
2402 20 90	Цигарете које садрже дуван, остале	174,6	5,4
0808 10 80	Јабуке, свеже, остале	104,7	3,2
2403 19 90	Дуван за пушење, остали, нето паковање преко 500г	90,5	2,8
1512 11 91	Уље од сунцокрета, сирово, за остале сврхе	73,8	2,3
1201 90 00	Соја у зрну, ломљена или дробљена, осим за сетву	61,8	1,9
2202 99 19	Пића безалкохолна, не садрже млечне производе, остало	61,2	1,9
2309 10 51	Храна за псе и мачке, скроб >30%, млечни производи ≤10%	60,9	1,9
1512 19 90	Уље од сунцокрета, шафранике, остало, за остале сврхе	60,0	1,8
Укупно топ 10 производа		1.349,1	41,4
Извоз укупно		3.257,8	100,0

Извор: Републички завод за статистику

Уколико се посматра структура увоза према производима, у овој категорији доминира увоз цигарета, којих је током 2019. године увезено у 18% већој вредности него претходне године, чинећи 3% укупне увозне вредности. У складу са вишегодишњим трендом, међу најзаступљенијим увозним производима у пољопривреди Србије су кафа и банане, којих је у 2019. години увезено у вредности као и претходне године, с обиром на стабилну тражњу. Остали пољопривредно-прехрамбени производи, доминантни у увозу, у 2019. години били су још и дуван и производи од дувана, свињско месо, разни производи за исхрану (нн) и др.

Десет најзаступљенијих производа у увозу бележе збирну вредност од 435 мил. EUR, што је 17,3% виша вредност у односу на исту категорију увоза у 2018. години. Истовремено, ова група производа бележи заједничко учешће у вредности увоза од 23,2%, односно 1,6 пп више у поређењу са топ 10 производа увоза претходне године.

Како пољопривредно-прехрамбени производи не учествују значајно у увозу Србије, међу топ десет производа увоза током 2019. године, као нити претходних година, није било производа из пољопривредно-прехрамбеног сектора.

Табела 6 - Највеће вредности увоза, према производима; 2019.

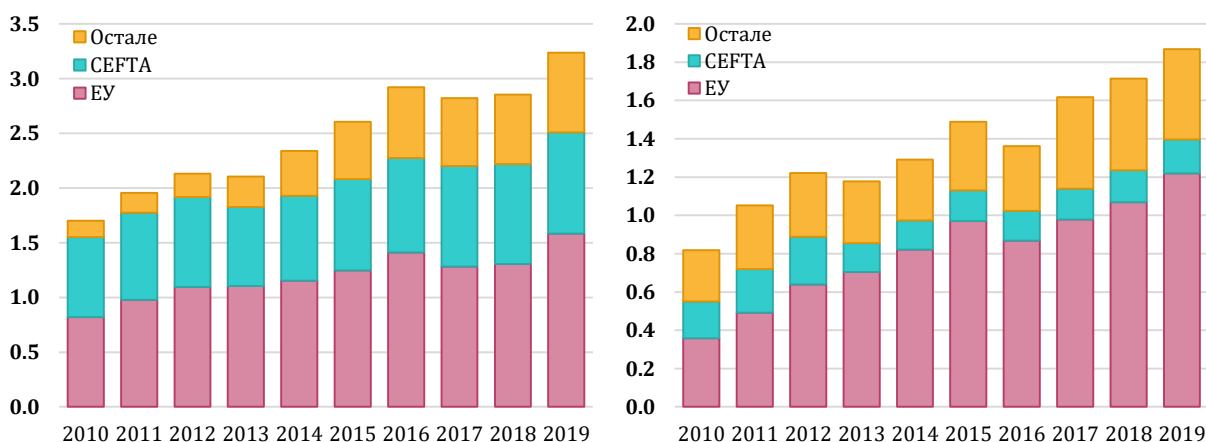
Тарифна линија	Назив	Вредност (мил. EUR)	Учешће (%)
2402 20 90	Цигарете које садрже дуван, остале	55,4	3,0
0901 11 00	Кафа, непржена, са кофеином	53,7	2,9
0803 90 10	Банане, остале, свеже	50,7	2,7
2401 20 85	Дуван ижиљен, сушен у сушари	47,1	2,5
0203 29 55	Месо од домаћих свиња, остало, без костију, смрзнуто	47,0	2,5
2106 90 98	Производи за исхрану нигде непоменути, остало	45,9	2,4
2106 90 92	Производи за исхрану, нн, ≤1,5% мм, ≤ 5% (сахарозе, скроба)	38,3	2,0
2401 20 35	Дуван, ижиљен, светли сушен на ваздуху	35,9	1,9
2403 99 90	Екстракти и есенције од дувана	34,3	1,8
2402 10 00	Цигаре и цигарилоси, који садрже дуван	26,8	1,4
Укупно топ 10 производа		435,0	23,2
Увоз укупно		1.878,1	100,0

Извор: Републички завод за статистику

2.3 Главни трговински партнери

Пратећи тенденцију присутну у вишегодишњем периоду, најзначајанији спољнотрговински партнер Србије у размени пољопривредно-прехрамбених производа током 2019. године остаје Европска унија, с обзиром да се око 55% вредности размене базирало управо на размени са Европском унијом. На тржиште Европске уније током 2019. године извезено је око 49% укупне вредности извоза пољопривредно-прехрамбених производа, док чак 65,3% укупног увоза хране у Србију потиче из земаља чланица ЕУ.

Земље потписнице *CEFTA* споразума у мањој су мери заступљене у размени, тако да је на ово тржиште извезено 28,5% вредности извоза, а увезено свега 9,5% вредности увоза. Када је реч о размени са осталим земаљама, пласман на ова тржишта чини 22,5% вредности извоза, док из ових земаља потиче око четвртина увоза (25,2%).

Графикон 33 - Вредност извоза (лево) и увоза (десно) пољопривредно-прехрамбених производа према тржиштима (млрд. EUR); 2010-2019

Извор: Републички завод за статистику

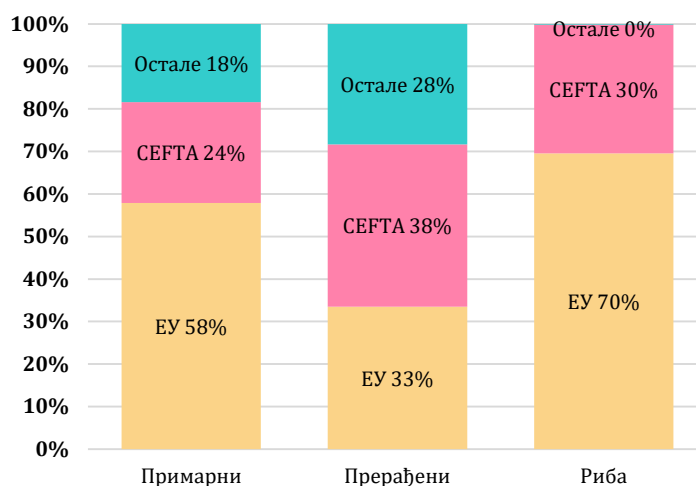
Уколико се извозни пласман посматра према степену обраде производа, извоз примарних пољопривредних производа у највећој мери се базира на пласману у

Европску унију, па је током 2019. године 58% вредности извоза пољопривредно-прехрамбених производа пласирано управо на ово тржиште. На тржиште *CEFTA* земаља у 2019. години извезено је 24% вредности примарних пољопривредних производа, док је у остале земље извезено 18% вредности извоза ове категорије производа. Овакав ниво показатеља указује на повећање учешћа пласмана на тржиште Европске уније у пласману примарних производа у односу на претходну годину за 5 пп, што је у највећој мери последица значајног повећања извоза кукуруза и његове дистрибуције преко луке Констанца, због чега се овакав пласман евидентира као извоз у Европску унију.

Када је реч о извозу прерађених производа, највећи део извоза пласиран је на *CEFTA* тржиште (38%), док је трећина извоза ове врсте производа пласирана на тржиште Европске уније.

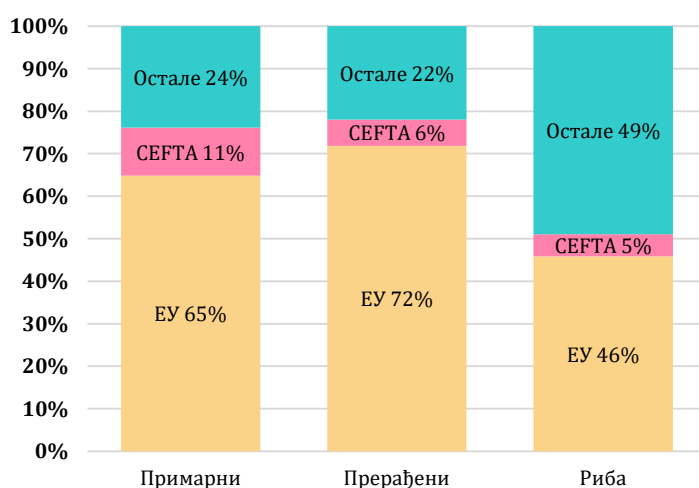
Риба се у највећој мери извози на тржиште Европске уније (70%), док је у *CEFTA* земље извезено 30% рибе, уз занемарљив извоз у остале земље.

Графикон 34 - Структура извоза појединих група производа према тржиштима (%); 2019.

Извор: Републички завод за статистику

Графикон 35 - Структура увоза појединих група производа према тржиштима (%); 2019.

Извор: Републички завод за статистику

Увоз примарних и прерађених пољопривредних производа у највећој мери потиче из Европске уније, из које је током 2019. године увезено 65% вредности примарних и 72% вредности прерађених пољопривредних производа.

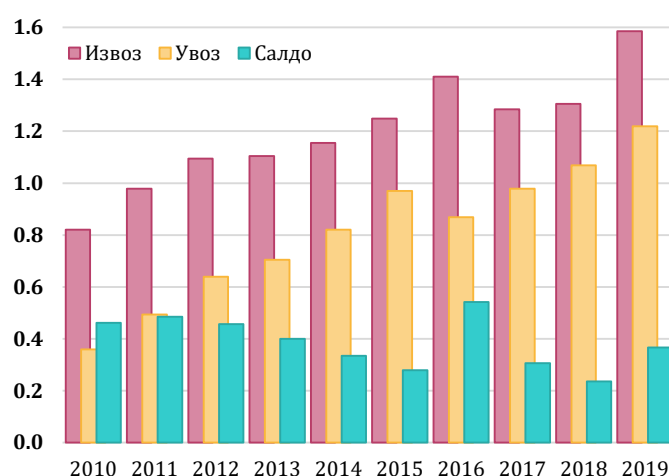
Међутим, када је реч о структури увоза рибе, у овом сегменту високо учешће имају остале земље, док са територије ЕУ земаља потиче нешто мање од половине вредности увоза рибе.

Европска унија

Европска унија је традиционално најзначајнији спољнотрговински партнер Србије када је у питању трговина пољопривредно-прехрамбеним производима.

Током 2019. године Република Србија је са Европском унијом остварила размену производа у вредности од око 2,8 млрд. EUR, што је око 18% више него претходне године и максимално достугнута вредност размене пољопривредно-прехрамбених производа у последњих десет година. Вредност размене са Европском унијом у 2019. години је чак 26% виша од просечне петогодишње вредности размене у периоду 2014-2018.

Графикон 36 - Спољнотрговинска размена између Републике Србије и Европске уније (млрд. EUR); 2010-2019

Извор: Републички завод за статистику

Посматрано у оквирима претходне деценије, у 2019. години достигнуте су максималне вредности извоза и увоза пољопривредно-прехрамбених производа у размени са Европском унијом.

Извоз у Европску унију достигао је ниво у 2019. години од 1,6 млрд. EUR, што је 21% виша вредност извоза у односу на претходну годину и 24% већи извоз у односу на петогодишњи просек.

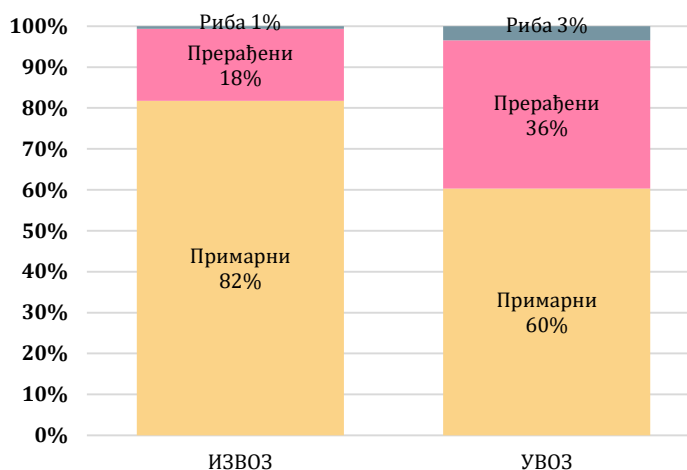
Истовремено, из Европске уније је увезено производа у вредности од 1,2 млрд. EUR, што је 14% више него 2018. године и скоро 30% више од просечног увоза у последњих пет година.

Република Србија већ дуги низ година остварује суфицит у размени пољопривредно-прехрамбених производа са Европском унијом, који је у 2019. години достигао ниво од 366 мил. EUR, што је 55% виша вредност него претходне године.

Оба правца размене пољопривредних и прехрамбених производа између Србије и Европске уније базирају се на размени примарних производа (82% у извозу, 60% у увозу).

Нешто више од трећине увоза из Европске уније чине прерађени производи, док је учешће рибе и производа од рибе занемарљиво и у извозу и у увозу. Оваква структура размене са Европском унијом остаје на вишегодишњем стабилном нивоу.

Графикон 37 - Структура размене пољопривредно-прехрамбених производа са ЕУ (%); 2019.

Извор: Републички завод за статистику

Током 2019. године у Европску унију су се из Србије у највећој мери извозили: меркантилни кукуруз, смрзнуте малине, храна за кућне љубимце, уље од соје и сунцокрета, шећер и др., што представља непомењен извозни асортиман у односу на претходне године. Вредност извоза десет најзаступљенијих производа чини нешто више од половине вредности (52%) укупног извоза пољопривредно-прехрамбених производа у Европску унију током 2019. године.

Као и претходних година, најзначајније извозне дестинације за српске производе међу земљама чланицама ЕУ, остају Румунија, Немачка, Италија, Хрватска и Бугарска. У Румунију је током 2019. године извезено 21% укупног извоза у Европску унију (као резултат извоза житарица преко луке Констанца), док је у Немачку и Италију извезено 13%, односно 12% вредности извоза у ЕУ. Посматрано према извозном асортиману у поједине земље чланице, у Румунију је, очекивано, највише извезено меркантилног кукуруза и пшенице, као и цигарета, у Немачку – смрзнуте малине, соје и смрзнутог воћа, док је у Италију највеше пласирано меркантилног кукуруза, уљаних погача и кукурузног скроба.

У увозном асортиману из Европске уније током 2019. године доминирало је смрзнуто свињско месо, остали производи за исхрану људи, сушени дуван, вода, цигарете, препарати на бази кафе и др. Збирна вредност увоза десет најзаступљенијих производа из Европске уније у укупној вредности увоза пољопривредно-прехрамбених производа из Европске уније чини око 24%.

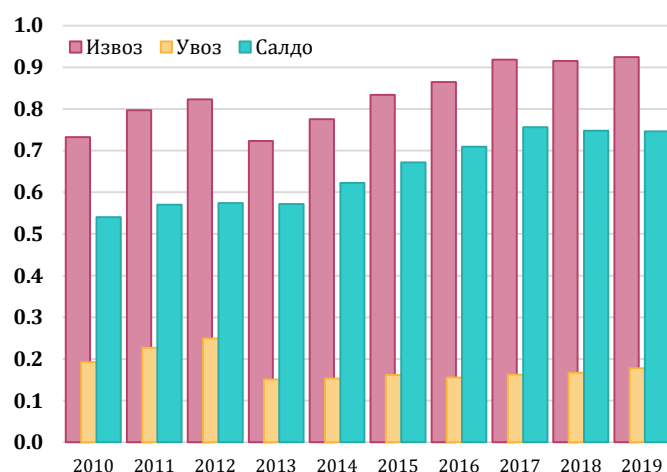
Када је реч о земљама чланицама, из којих потиче највиша вредност увезених производа, најзначајнија је Немачка, са 15% увозне вредности, Италија – 10%, Пољска – 9%, док је из Белгије и Хрватске увезено по 8% вредности увоза пољопривредно-прехрамбених производа у 2019. години. Из Немачке се, као и претходне године, у највећој мери увозило свињско месо, чоколада и цигарете, из Италије – кафа и храна за кућне љубимце, док се из Белгије највише увозио дуван.

Са већином земаља чланица Европске уније Србија остварује суфицит у размени пољопривредно-прехрамбених производа, који је највећи у трговини са Румунијом, Италијом и Бугарском, док се највећи дефицит у размени током 2019. године јавио код Шпаније, Пољске и Белгије.

CEFTA

Због близине и погодности за дистрибуцију, чему доприносе сличне потрошачке навике и традиционална повезаност, *CEFTA* земаље представљају високо потенцијално тржиште за Републику Србију. Током 2019. године око 22% трговине пољопривредно-прехрамбеним производима одвијало се управо са земљама потписницама *CEFTA* споразума, док око 55% вредности суфицита потиче из размене са овим земљама.

Графикон 38 - Спољнотрговинска размена између Републике Србије и *CEFTA* земаља (млрд. EUR); 2010-2019

Извор: Републички завод за статистику

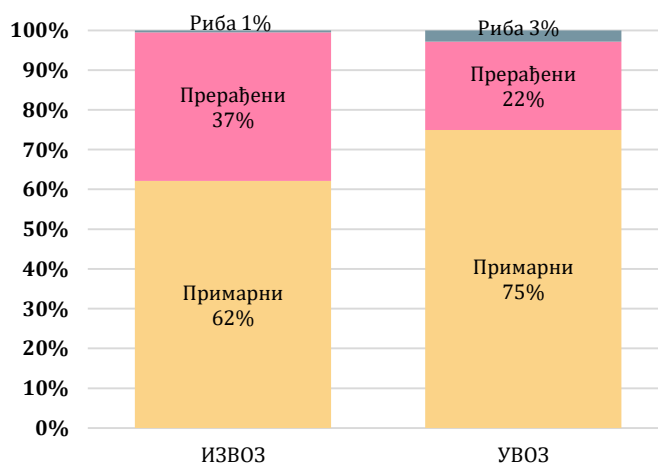
У извозу, као и у увозу из *CEFTA* земаља, доминирају примарни пољопривредни производи, чија вредност у 2019. години чини око 62% вредности извоза на *CEFTA* тржиште, док у увозу примарни производи чине чак три четвртине увозне вредности.

Прерађени пољопривредни производи учествују са 37% у извозу у *CEFTA* земље, док 22% увоза са *CEFTA* тржишта чини ова категорија производа.

У 2019. години достигнут је максималан ниво размене са *CEFTA* земљама у последњих десет година, бележећи ниво од 1,1 млрд. EUR. Вредност извоза, на нивоу нешто вишем од прошлогодишњег (924 мил. EUR), такође је забележила десетогодишњи максимум, док је увоз био на нивоу од 178 мил. EUR, односно 6,6% виши него претходне године.

Салдо са *CEFTA* тржиштем у 2019. години остао је на нивоу близу прошлогодишњем, од 746 мил. EUR.

Графикон 39 - Структура размене пољопривредно-прехрамбених производа са *CEFTA* (%); 2019.

Извор: Републички завод за статистику

Оваква структура размене, са одступањем од неколико процентних поена, остаје стабилна током дужег периода.

Током 2019. године на *CEFTA* тржиште се у највећој мери извозило сунцокретоу уље, сунцокрет, кукуруз, пшеница, цигарете, брашно, храна за животиње, безалкохолна пића и др., што је непромењен асортиман у односу на претходни период.

Најзначајнији извозни пласман у оквиру *CEFTA* тржишта, Србија остварује извозом у Босну и Херцеговину (46% вредности извоза у *CEFTA*), док у Црну Гору извози 27%, а у Северну Македонију 21% извоза. У Албанији се пласира тек 5% извозне вредности, док је извоз пољопривредно-прехранбених производа у Молдавију занемарљив. У Босну и Херцеговину углавном се извози сунцокретоу уље, меркантилни кукуруз и сунцокрет, док се у Црну Гору извози вода, цигарете и брашно, а у Северну Македонију – пшеница, цигарете и сунцокретоу уље.

Када је реч о увозу из *CEFTA* земаља, Србија је током 2019. године увозила у највећој мери смрзнуте малине, млеко и млечне производе, свеж парадајз, свињско месо, вино и грожђе, што су производи присутни у увозу неколико година уназад.

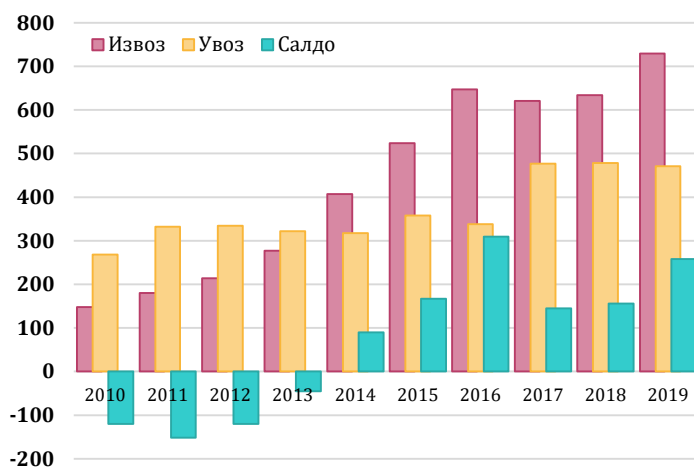
Посматрано према земљама потписницама *CEFTA* споразума, производи из увоза у највећој мери потичу из Босне и Херцеговине (42%) и Северне Македоније (36%), док се нешто мање увози из Црне Горе (11%) и Албаније (10%), као и занемарљива увозна вредност из Молдавије (2%). Из Босне и Херцеговине се у највећој мери увозе смрзнуте малине, млеко и млечни производи, из Северне Македоније – јогурт, грожђе и парадајз, из Црне Горе – сушено свињско месо, вино и смрзнуте боровнице и малине, из Албаније – парадајз, краставци и паприка, док се из Молдавије углавном увози етил-алкохол и ораси.

Када је реч о салду размене према појединим *CEFTA* земљама, током 2019. године остварен је суфицит у размени са свим земљама, осим са Молдавијом, при чему је највиши ниво суфицита забележен у размени са Босном и Херцеговином (353 мил. EUR) и Црном Гором (231 мил. EUR).

Остале земље

Око четвртина вредности размене пољопривредно-прехранбених производа потиче из трговине са осталим земљама, које не припадају тржиштима Европске уније и *CEFTA*. Остале земље доприносе вредности извоза са око 22%, док у увозу ове земље чине око четвртину вредности у 2019. години.

Графикон 40 - Спољнотрговинска размена између Републике Србије и осталих земаља (мил. EUR); 2010-2019

Извор: Републички завод за статистику

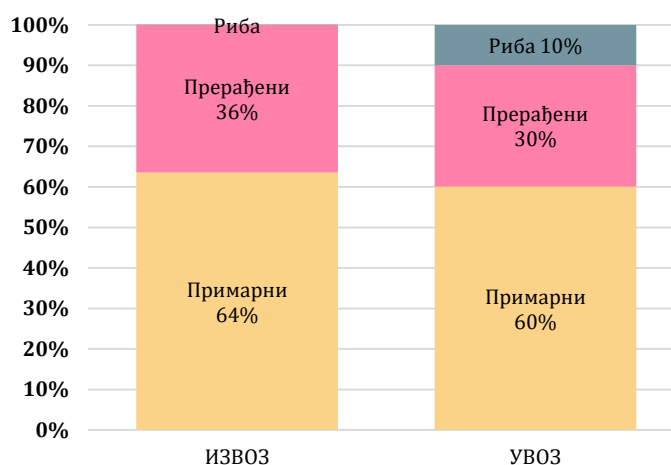
Салдо размене са осталим земљама у 2019. години бележи ниво од 258 мил. EUR, што је чак 65% изнад прошлогодишњег нивоа и 49% више од петогодишњег просека.

Примарни пољопривредни производи представљају доминантну групу производа и у извозу и у увозу (64%, односно 60%), док прерађени производи чине 36% извоза и 30% вредности увоза.

Увоз рибе у највећој мери потиче из осталих земаља, тако да у структури увоза из осталих земаља, увоз рибе чини 10%.

Оваква структура размене са осталим земљама у 2019. слична је структури из претходних година.

Графикон 41 - Структура размене пољопривредно-прехрамбених производа са осталим земљама (%); 2019.

Извор: Републички завод за статистику

Када је реч о групи осталих земаља, тј. тржиштима земаља које не припадају Евопској унији или *CEFTA* земљама, спољнотрговинска размена пољопривредно-прехрамбених производа бележи највеће резултате код земаља са којима Србија има потписане споразуме о преференцијалном режиму трговине. Већ дужи низ година, међу овим земљама, као спољнотрговинским партнерима Србије, доминирају Руска Федерација и Турска.

Руска Федерација је најзначајнији спољнотрговински партнер Србије, када је реч о трговини пољопривредно-прехрамбеним производима, захваљујући, пре свега, потписаном Споразуму о слободној трговини између Руске Федерације и Републике

Србије. Вредност размене пољопривредно-прехрамбених производа са Руском Федерацијом током 2019. године достигла је ниво од 391 мил. EUR, што чини трећину вредности размене са земљама ван ЕУ и *CEFTA*, док у односу на вредност укупне трговине, размена са Руском Федерацијом учествује са око 8%.

У 2019. години у Руску Федерацију извезено је пољопривредно-прехрамбених производа у вредности од 310,7 мил. EUR, што је око 5% више у односу на вредност извоза претходне године. Уколико се посматра улога извоза у Руску Федерацију у укупном извозу, уочава се чињеница да је око 10% извозне вредности током 2019. године пласирано на руско тржиште.

Када је реч о увозу, са тржишта Руске Федерације у 2019. години увезено је производа у вредности од око 80 мил. EUR, односно око 24% више него 2018. године, чинећи око 4% укупног увоза. Услед оваквог односа извоза и увоза, Србија је у 2019. години остварила суфицит у размени са Руском Федерацијом, што је наставак вишегодишњег тренда остварења позитивног резултата у размени, у износу од 231 мил. EUR, а што је на нивоу прошлогодишњег резултата.

Извоз Србије у Руску Федерацију у највећој мери се базира на извозу свежих јабука, соје, младог сира, свежих јагода, хране за кућне љубимце, смрзнутих вишања, нектарина, брескви и др., док у увозу доминирају цигарете, дуван и производи од дувана, сунцокретоно уље, црни лук, млади кромпир, маргарин, кокошије месо, сточна храна и др., што су производи заступљени у извозном и увозном асортиману и претходних година.

Још један значајан спољнотрговински партнер Србије, у погледу размене пољопривредно-прехрамбених производа, јесте Турска, са којом је током 2019. године достигнут ниво размене у вредности од око 97 мил. EUR, што је око 6% мања размена у односу на претходну годину. Извоз у Турску је у 2019. години достигао ниво од 44,5 мил. EUR, док је истовремено увезено производа у вредности 52,4 мил. EUR, резултирајући дефицитом на страни Србије у вредности 7,8 мил. EUR.

У извозном асортиману у Турску током 2019. године доминирали су цигарете, сунцокретоно уље, храна за кућне љубимце, сунцокрет, јунеће месо, меркантилни кукуруз и др., што сличан асортиман прошлогодишњем, уз значајно смањење извезених количина јунећег меса. На страни увоза у највећој мери било је заступљено свеже воће и поврће, и то: лимун, мандарине, лешници, парадајз, грејпфрут, смокве, као и производи од желеа, смрзнуте пастрмке и др.

Међу осталим спољнотрговинским партнерима Србије, значајно место у извозу заузимају још и Алжир, Јапан и Сједињене Америчке Државе, док у увозу значајно учешће током 2019. године, поред Русије и Турске, имају и Еквадор, Бразил и Сједињене Америчке Државе.

3. СИСТЕМ РАЧУНОВОДСТВЕНИХ ПОДАТАКА НА ПОЉОПРИВРЕДНИМ ГАЗДИНСТВИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ (FADN) – УЗОРАК И ПОКАЗАТЕЉИ СТРУКТУРЕ И ПОСЛОВАЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ГАЗДИНСТАВА У 2018. ГОДИНИ

Све државе Европске уније кроз *FADN* систем прикупљају техничке, финансијске и економске податке са преко 82 хиљаде пољопривредних газдинстава укључених у узорак сваке године, која представљају око 5 милиона пољопривредних газдинстава у ЕУ.

Највећи изазов *FADN* система земаља чланица ЕУ јесте обезбеђивање репрезентативности узорка, што подразумева потпуну примену методологије избора пољопривредних газдинстава у погледу броја, одређеног типа и економске величине, као и мотивисаност пољопривредних произвођача да пристану да буду део система.

FADN истраживање веома је комплексно и осетљиво, јер прикупљени подаци обухватају све активности на пољопривредним газдинствима током дванаестомесечног периода.

Прикупљање и обрада *FADN* података треба да обезбеди валидне податке, који се користе за анализу пољопривредне политике, али и за потребе управљања пољопривредним газдинством, као помоћ пољопривредним произвођачима у побољшању профитабилности и конкурентности. Због стандардизованог приступа на нивоу Европске уније, *FADN* истраживање омогућава поређење података између држава чланица.

3.1 План за избор пољопривредних газдинстава за FADN истраживање

Захтеви Европске уније у погледу FADN система

Захтеви Европске уније у погледу организације *FADN* система у државама чланицама дефинисани су прописима на нивоу Уније. Обавезни захтеви у погледу *FADN* методологије јесу:

- Везе/односи са осталим статистичким подацима и истраживањима;
- Одређивање узорка/избор пољопривредних газдинстава;
- Захтеви у погледу прикупљених података и резултата;
- Захтеви у погледу обраде података.

Од држава које приступају Европској унији захтева се да имају потпуно оперативан *FADN* систем након стицања чланства, у потпуности усклађен са правним тековинама ЕУ у овој области. Функционалан *FADN* систем почива на постојању репрезентативног узорка, који се успоставља на основу Плана за избор пољопривредних газдинстава.

Везе са осталим статистичким подацима и истраживањима у сврху одређивања узорка и избора пољопривредних газдинстава

FADN истраживање у блиској је вези са подацима које израђује Републички завод за статистику, укључујући Попис пољопривреде, Анкету о структури пољопривредних газдинстава, Економске рачуне у пољопривреди, као и израчунавања стандардне вредности производње.

План за избор пољопривредних газдинстава *FADN* истраживања заснива се на најновијем статистичком регистру пољопривредних газдинстава Републичког завода за статистику (на основу Пописа пољопривреде 2012 и других извора информација).

У складу са Стратегијом развоја статистике пољопривреде 2014-2018, од 1. октобра до 30. новембра 2018. године, спроведена је и Анкета о структури пољопривредних газдинстава. Ова анкета је, поред Пописа пољопривреде, кључно истраживање којим се прикупљају међународно упоредиви подаци о фондовима и структури пољопривредних газдинстава, од виталног значаја за социо-економске анализе и планирање даљег развоја у области пољопривреде.

Избор пољопривредних газдинстава за *FADN* узорак заснива се на подацима из званичног статистичког регистра пољопривредних газдинстава, који води Републички завод за статистику. Статистички регистар пољопривредних газдинстава садржи податке прикупљене у оквиру Пописа пољопривреде и може бити ажуриран информацијама прикупљеним из других извора.

Информације у статистичком регистру пољопривредних газдинстава користе се да опишу пољопривредни сектор у смислу величине пољопривредних газдинстава (изражене стандардном вредношћу производње) и типа газдинстава (у складу са званичном типологијом ЕУ). Иста типологија користи се и у Попису пољопривреде, као и структурним истраживањима о пољопривредним газдинствима.

FADN захтеви у погледу узорка прописују да земље чланице дефинишу „прагове“, неопходне за утврђивање поља истраживања.

Поље истраживања, дефинисано кроз одређивање прагова, треба да обухвати комерцијална газдинства, која остварују приходе. На основу статистичког регистра, та газдинства треба да обухватају око 90% укупног пољопривредног земљишта, око 90% условних грла стоке и око 90% укупне (вредности) производње. Испуњеност ових услова обезбеђује да узорак буде репрезентативан на нивоу државе и на регионалном нивоу.

Репрезентативност узорка је веома важна карактеристика, коју није лако у потпуности испунити, имајући у виду да је учешће добровољно и да пољопривредни произвођачи могу одбити да учествују у систему.

Табела 7 - Област *FADN* истраживања (учешће броја пољопривредних газдинстава одређен прагом од 4.000 EUR); 2018.

	Класе економске величине (EUR)	Испод лимита класе (EUR)	Број пољ. газд.	%	КПЗ (ha)	%	СО (мил. EUR)	%	Број грла стоке	%
1		2.000	156.180	100%	181.801	100%	175	100%	79.097	100%
2	2.000	4.000	132.768	72%	309.994	95%	387	96%	139.007	96%
3	4.000	8.000	130.180	49%	529.058	86%	742	88%	278.308	89%
4	8.000	15.000	83.141	26%	591.865	71%	897	73%	358.670	74%
5	15.000	25.000	34.983	11%	439.258	54%	664	55%	268.757	56%
6	25.000	50.000	18.881	5%	424.406	41%	637	41%	249.336	42%
7	50.000	100.000	6.136	1%	294.064	29%	412	28%	145.833	29%
8	100.000	250.000	1.646	0%	191.658	20%	239	19%	86.959	21%
9	250.000	500.000	293	0%	84.157	15%	99	15%	41.715	17%
10	500.000	750.000	127	0%	67.342	12%	76	13%	35.806	15%
11	750.000	1.000.000	36	0%	46.603	10%	31	11%	6.018	13%
12	1.000.000	1.500.000	44	0%	62.459	9%	54	10%	15.860	13%
13	1.500.000	3.000.000	77	0%	122.310	7%	168	9%	50.928	12%
14	3.000.000		49	0%	130.918	4%	279	6%	177.544	9%
Σ			564.541		3.475.893		4.860		1.933.840	

Извор: Републички завод за статистику: Анкета о структури пољопривредних газдинстава, 2018

Израда Плана за избор пољопривредних газдинстава

У складу са прописима ЕУ¹⁵, *FADN* узорак се базира на стратификацији у складу са три критеријума:

- *FADN* регион;
- Тип производње;
- Економска величина пољопривредног газдинства.

Правила ЕУ у области *FADN* система прописују обавезу сваке земље чланице да изради план за избор пољопривредних газдинстава са којих се прикупљају подаци за потребе *FADN*, и који је потребно израдити на основу најновијих статистичких података и представити у складу са типологијом ЕУ. План за избор пољопривредних газдинстава доставља се Европској комисији најмање два месеца пре почетка обрачунске (календарске) године, најкасније до 31. октобра претходне године.

Прописи такође дефинише обавезу утврђивања прагова економске величине, који се разликују међу државама чланицама (у неким случајевима и међу регионима), како би се узеле у обзир различите структуре пољопривредних газдинстава. *FADN* региони, прагови и коефицијенти стандардне вредности производње достављају се Европској комисији за сваку земљу чланицу.

¹⁵ Уредба (ЕЗ) 220/2015 утврђује правила за примену Уредбе већа (ЕЗ) број 1217/2009, односно дефинише правила израду детаљног плана за избор пољопривредних газдинстава коју примењују све земље чланице. Модели и методе које се односе на облик и садржај података из члана 5а става 4. Уредбе (ЕЗ) бр. 1217/2009, утврђени су у прилогу III Уредбе Комисије(ЕЗ) број 220/2015.

Подаци у *FADN* систему прикупљају на основу Плана за одабир пољопривредних газдинстава. Приликом израде плана, поље истраживања потребно је раздвојити према регионима, према врсти/типу производње и економској величини.

Да би се израдио План за избор пољопривредних газдинстава, потребно је обезбедити:

1. Коефицијенте за израчунавање стандардне вредности производње;
2. Стандардну вредност производње (СО 2013) за све типове производње;
3. Укупну стандардну вредност производње;
4. Класе економске величине пољопривредног газдинства;
5. Типологију пољопривредних газдинстава;
6. Стандардну вредност производње (СО 2013), обрачунату за два региона.

Израчунавања стандардних аутпут коефицијента и стандардне вредности производње за Републику Србију, обавља Републички завод за статистику. Они представљају полазну основу за израчунавање економске величине и типа производње (врсту специјализације) пољопривредних газдинстава.

Коефицијент стандардне вредности производње (Стандардни аутпут коефицијент) представља просечну јединичну вредност производње пољопривредног производа (усева, вишегодишњих засада или врсте стоке). Израчунавање овог коефицијента дефинисано је на следећи начин:

- Израчунава се по цени произвођача (цена употребе на газдинству);
- Израчунава се за сваки производ посебно;
- Петогодишњи просек у посматраном референтном периоду;
- Обрачунава се по јединици мере производа (ha, грлу и сл.);
- Искључује директна плаћања (субвенције), порезе и др.;
- Изражава се у еврима.

Стандардна вредност производње је просечна бруто вредност производње пољопривредног производа која се очекује у “нормалним” условима производње. Добија се множењем СО коефицијента за посматрани производ са површином на којој се производи, односно са бројем грла одговарајуће врсте стоке, обрачунава се за период од 12 месеци и изражава се у еврима. Обрачун стандардног коефицијента 2013 (СО 2013) за Републику Србију спровео је Републички завод за статистику уз дефинисане основне карактеристике:

- СО коефицијенти за ратарске производе одређени су по јединици површине (по ha, 100 m²);
- СО коефицијенти у сточарству обрачунавају се по грлу, односно 100 грла за живину, а за пчеле по кошници;
- Петогодишњи просек – за период од 2010. до 2015 године;
- Извори података за обрачун су редовна статистичка истраживања.

Економска величина газдинства је вредност укупног аутпута газдинства, односно збир појединачних СО свих пољопривредних производа заступљених на

газдинству, изражен у еврима. Изражава се у “европској јединици величине” (*European Size Unit – ESU*¹⁶).

FADN узорак у Републици Србији

Национални одбор за FADN систем потврдио је следеће критеријуме за утврђивање поља FADN истраживања за Републику Србију за 2019. годину:

- Два FADN региона – Србија – север и Србија – југ;
- Праг економске величине од 4.000 EUR ;
- 10 основних типова пољопривредних газдинстава (од укупно 49);
- 14 основних група економске величине;
- Број газдинстава за FADN узорак од око 2.000 газдинстава.

Применом FADN методологије за избор пољопривредних газдинстава, а затим анализом и поређењем структуре и броја пољопривредних газдинстава из 2012. и 2018. године, утврђено је да је број пољопривредних газдинстава која улазе у поље за FADN истраживање повећан са 200.895 на 275.591.

Табела 8 - Структура и број пољопривредних газдинстава према типу пољопривредне производње и економској величини, обухват за FADN истраживање; 2018.

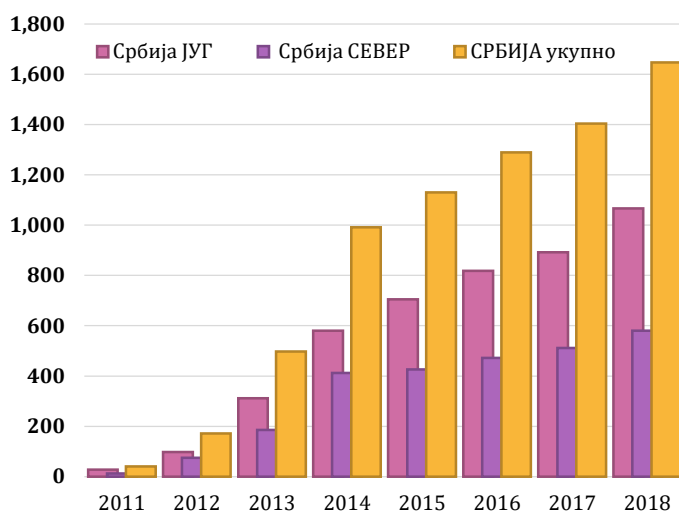
Рб.	Тип производње	Класа економске величине						Укупно	%
		3	4+5	6+7	8+9	10+11	12+13+14		
1	Ратарство	46.244	36.580	10.375	903	74	92	94.266	34,2
2	Хортикултура у заштићеном простору	712	587	117	10	0	0	1.426	0,5
3	Хортикултура на отвореном	1.149	1.369	878	68	9	2	3.475	1,3
4	Виноградарство	368	262	50	18	0	1	699	0,3
5	Воћарство	14.781	12.342	1.792	89	9	3	29.016	10,5
6	Млечно говедарство	15.357	20.643	3.309	133	1	3	39.447	14,3
7	Стока која се напаса	3.045	4.168	1.421	51	0	3	8.688	3,2
8	Свињарство	1.941	2.289	1.198	185	7	22	5.641	2,1
9	Живинарство	70	197	424	189	48	12	940	0,3
10	Мешовита рат. – сточ. производња	46.514	39.685	5.452	293	15	33	91.992	33,4
	Укупно	130.180	118.122	25.017	1.939	163	170	275.591	100,0
	%	47,2	42,9	9,1	0,70	0,1	0,1	100,0	

Извор: Републички завод за статистику: Анкета о структури пољопривредних газдинстава, 2018.

План за избор пољопривредних газдинстава се благовремено израђује у сарадњи са Републичким заводом за статистику. Рок за израду је октобар текуће године која претходи обрачунској години. План за избор пољопривредних газдинстава се прерачунава, анализира и припрема сваке године за два региона.

¹⁶ Европска јединица величине представља фиксну количину евра стандардног аутопута и износи 1.200 EUR.

Графикон 42 - Број газдинстава у *FADN* узорку у Србији; 2011-2018

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: *FADN* база података

Након што се заврши прикупљање података и сви подаци провере, анализира се и припрема извештај о спровођењу плана за избор пољопривредних газдинстава која учествују у систему.

План се доставља Националном одбору на одобрење, а Европска комисија их проверава претходно дефинисаним *RICA* тестовима, који је доставила свака земља чланица, током редовне комуникације са ЕУ.

За успешно функционисање *FADN* система, посебну пажњу је потребно посветити мотивацији пољопривредних произвођача да учествују у систему и уоче предности учешћа, у смислу добијања повратне анализе свог пословања као полазне основе за доношење економски оправданих пословних одлука.

Важно је да се сваке године врши детаљна анализа плана за избор пољопривредних газдинстава и искључују поједина газдинства, која не испуњавају критеријуме или да се, у случају њиховог одустајања, изврши адекватна замена. План се усклађује сваке треће године, када се спроведе и заврши евиденција истраживања о структури пољопривредних газдинстава.

Табела 9 - Структура *FADN* узорка и број пољопривредних газдинстава према типу пољопривредне производње и економској величини; 2018.

Рб.	Тип производње	Класа економске величине						Укупно	%
		3	4+5	6+7	8+9	10+11	12+13+14		
1	Ратарство	35	175	240	80	0	1	531	32,2
2	Хортикултура у заштићеном простору	5	10	7	1	0	0	23	1,4
3	Хортикултура на отвореном	6	21	13	0	0	0	40	2,4
4	Виноградарство	4	5	2	0	0	0	11	0,7
5	Воћарство	8	128	53	4	0	0	193	11,7
6	Млечно говедарство	15	212	107	4	0	0	338	20,5
7	Стока која се напаса	22	65	36	0	0	0	123	7,5
8	Свињарство	2	7	20	8	2	0	39	2,4
9	Живинарство	1	10	26	6	1	0	44	2,7
10	Мешовита рат. – сточ. производња	24	168	94	18	1	0	305	18,5
	Укупно	122	801	598	121	4	1	1.647	100,0
	%	7,4	48,6	36,3	7,3	0,2	0,0	100,0	

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: *FADN* база података

3.2 Основни показатељи FADN истраживања

На основу података добијених из FADN истраживања у Србији током претходних година, припремају се годишњи извештаји и анализирају добијени статистички подаци о економско-финансијској ситуацији у пољопривредном сектору.

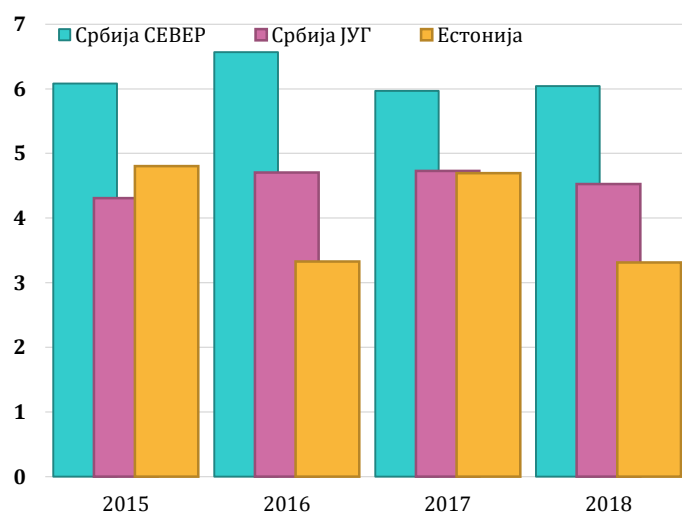
Стандардни резултати представљају сет статистичких показатеља, базираних на резултатима добијених из узорка пољопривредних газдинстава (*Farm Return*), и израчунатих према унапред дефинисаној методологији. Стандардни резултати се израчунавају као пондерисани просеци по пољопривредном газдинству, омогућавајући екстраполацију података са газдинстава из узорка на укупно поље истраживања (укупну популацију). На основу података добијених из FADN истраживања објављује се *Стандардни резултати пољопривредних газдинстава у Републици Србији* (годишњи).

Основни показатељи, према FADN методологији, разврстани су у различите групе показатеља, и то показатељи који приказују продуктивност, производну структуру, структуру укупне производње, структуру укупног инпута, субвенције и др.

Продуктивност

Интензитет и продуктивност пољопривредне производње спадају у најзначајније показатеље пољопривредне производње. Праћењем и поређењем података међу регионима и земљама према овим показатељима, као и анализом узрока, може се значајно унапредити пољопривредна производња.

Графикон 43 - Принос пшенице у Србији и Естонији (t/ha); 2015-2018

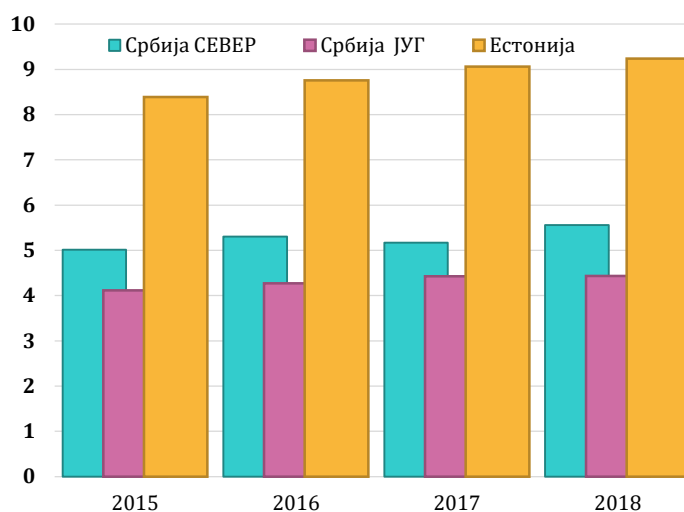

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података, FADN база података Естоније

У периоду од 2015. до 2018. године може се уочити да није било значајне варијације приноса пшенице у два региона Србије (Север и Југ), као и да је принос пшенице у овим регионима, услед повољнијих климатских услова, већи од приноса пшенице у Естонији.

Сточарство је најзначајнија делатност пољопривреде у Естонији, на шта указује значајно већа вредност индикатора млечност по крави у Естонији у односу на оба региона у Србији. У Естонији је просечна млечност по крави у 2018. години износила 9,2 l/грлу, док је у Србији Север износила 5,6 l/грлу, односно у региону Србија Југ – 4,4 l/грлу.

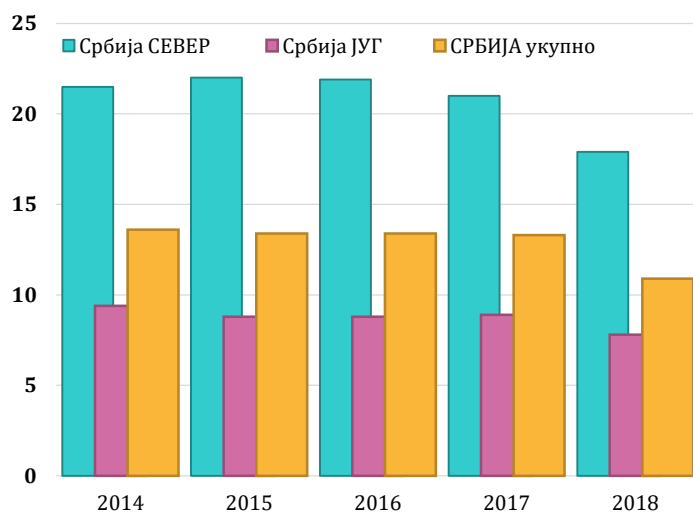
Графикон 44 – Млечност по крави у Србији и Естонији (000 l/грлу); 2015-2018

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података, FADN база података Естоније

Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ)¹⁷

Графикон 45 - Просечна површина КПЗ, по регионима (ha); 2015-2018

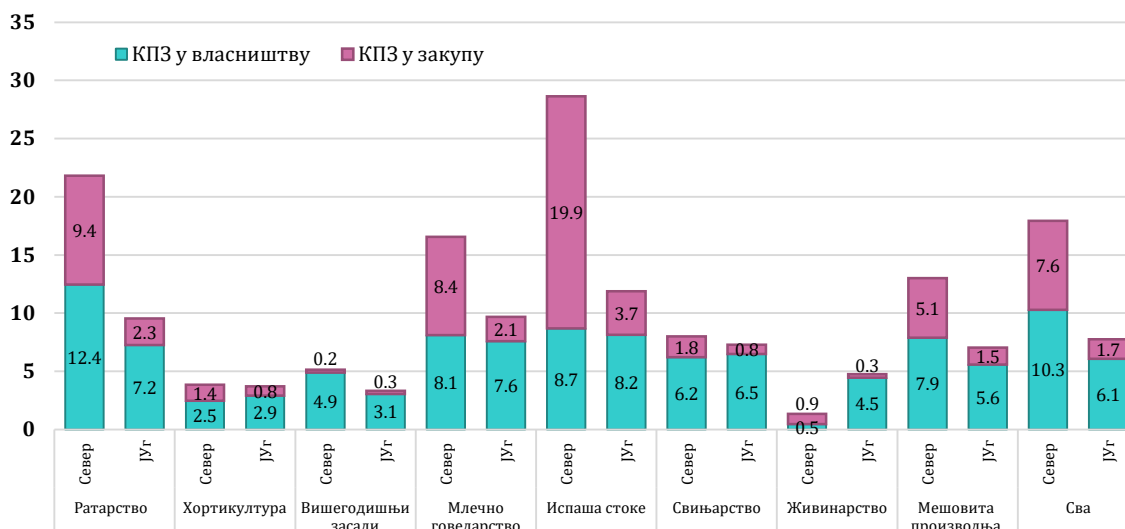

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Просечна величина коришћеног пољопривредног земљишта по газдинству у узорку у 2018. години у Србији, износила је 10,9 хектара. Резултати потврђују значајне разлике у површини КПЗ у два региона Србије – 17,9 хектара у региону Север, односно 7,8 хектара у региону Југ.

¹⁷ Укупно коришћено пољопривредно земљиште представља земљиште које пољопривредник користи у току једне обрачунске године (обрадиво земљиште, ливаде и пашњаци, вишегодишњи засади).

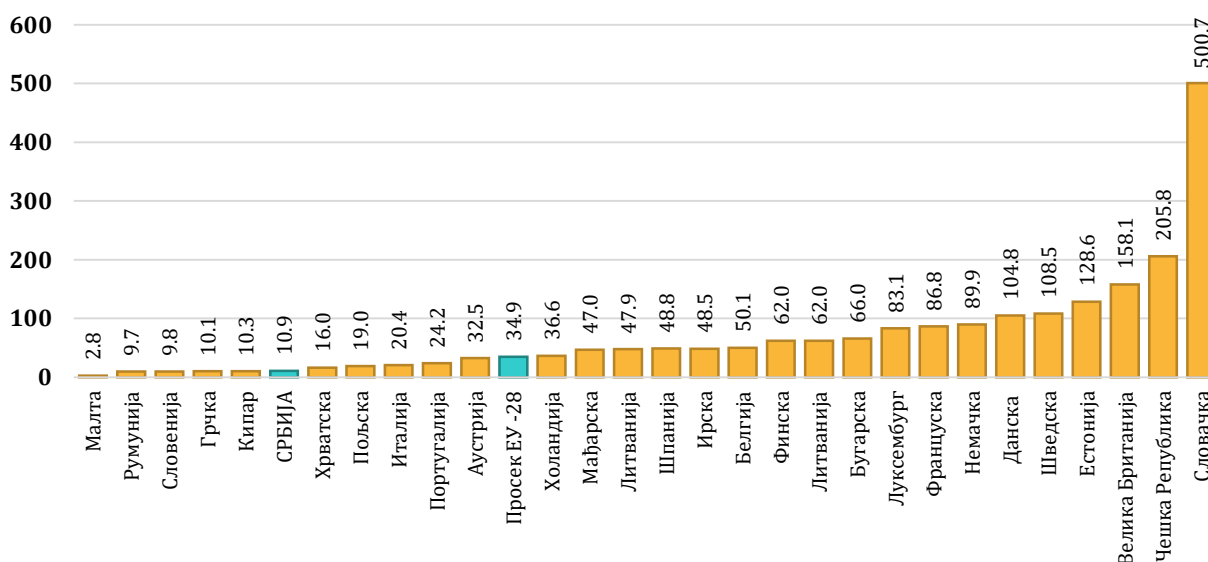
Графикон 46 – Коришћено пољопривредно земљиште према типу производње (ha); 2018.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Просечна површина коришћеног пољопривредног земљишта по газдинству у узорку у ЕУ-28 у 2018. години износила је 34,9 хектара. Међутим, број се значајно разликовао у земљама чланицама, крећући се у распону од 2,8 хектара на Малти до 500,7 хектара у Словачкој.

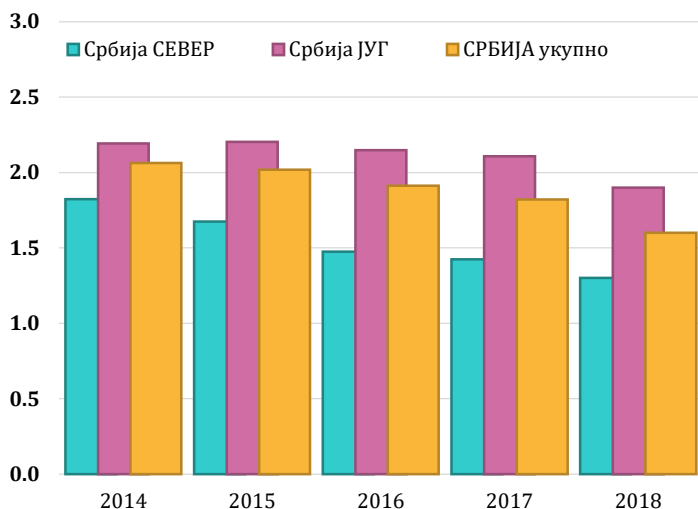
Графикон 47 – Коришћено пољопривредно земљиште ЕУ-28 и Србија, просек по газдинству (ha); 2018.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података, FADN база података ЕУ

Утрошак радне снаге¹⁸

Графикон 48 - Утрошак радне снаге, по регионима (ГРЈ); 2015-2018

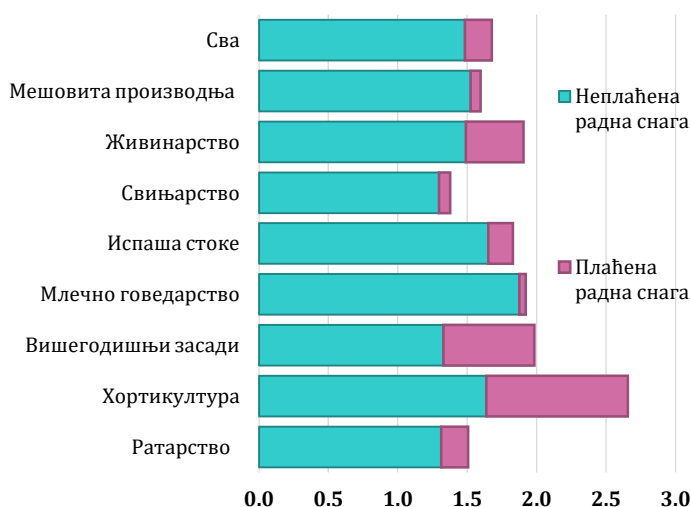

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Просечан утрошак радне снаге по газдинству у 2018. години износио је 1,6 годишњих радних јединица (ГРЈ). Традиционални начин производње, који подразумева радно ангажовање чланова породице, значајно утиче на повећано учешће неплаћене радне снаге.

Као и претходних година, резултати показују да је у региону Север утрошак радне снаге значајно мањи него у региону Југ, због крупнијих пољопривредних газдинстава.

Графикон 49 - Утрошак радне снаге према типу пољопривредне производње (ГРЈ); 2018.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

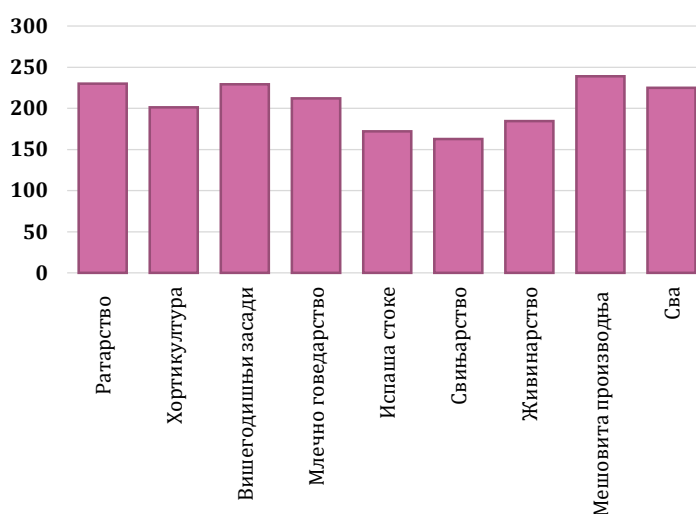
Највећи утрошак рада присутан је на газдинствима са повртарском производњом (производња у стакленицима и пластеницима), на којима су у просеку запослене три особе (2,8 ГРЈ, од чега 1,8 ГРЈ чини неплаћена радна снага), што потврђује чињеницу да је повртарска производња радно интензивнија од осталих врста производње.

С друге стране, најмањи утрошак рада, од 1,5 ГРЈ, постоји код газдинстава која се баве ратарством и свињарством.

¹⁸ Укупан утрошак радне снаге изражен је у годишњим радним јединицама (ГРЈ) и представља еквивалент раду особе запослене са пуним радним временом. Једна годишња радна јединица одговара раду једне особе, ангажоване на пољопривредном газдинству пуно радно време. Једна ГРЈ дефинисана је на нивоу од 1.800 радних сати (еквивалентно 225 радних дана са по 8 радних сати) у Републици Србији.

Просечна цена рада плаћене радне снаге у Србији за сва газдинства у узорку износи 225 RSD/h. Вредност рада по сату највећа је код газдинстава која се баве мешовитом производњом и износи 239 RSD/h.

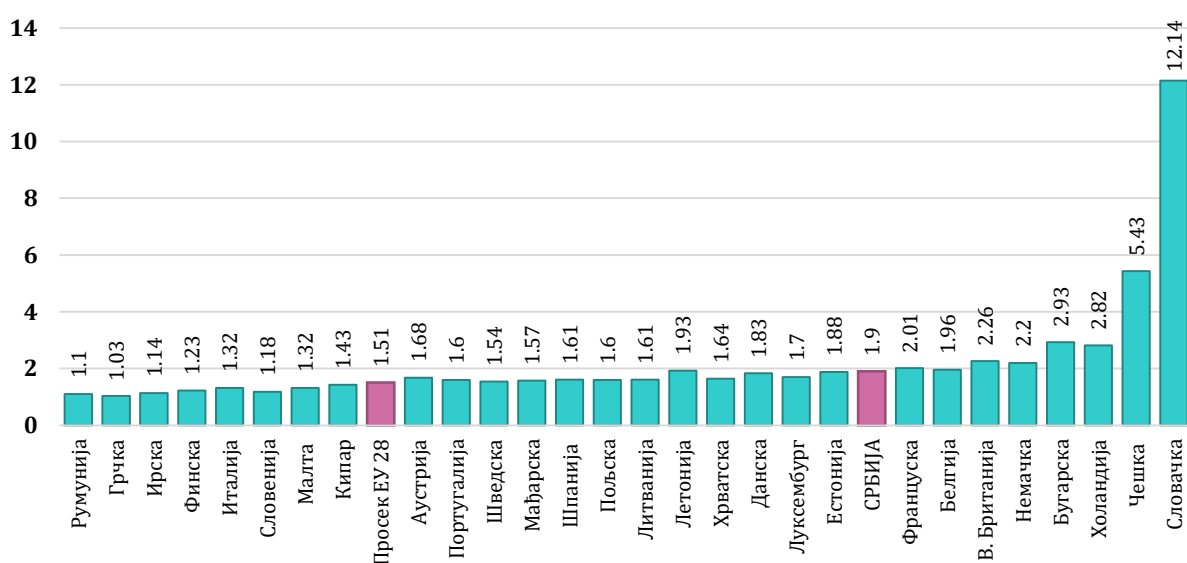
Графикон 50 - Трошкови рада по сату према типовима газдинства (RSD/h); 2018.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Просечан број радника, запослених на пољопривредном газдинству у ЕУ-28 у 2018. години износио је 1,5 ГРЈ. Међутим, број се значајно разликовао у земљама чланицама и кретао се у распону од 12 ГРЈ у Словачкој до око 1 ГРЈ у Румунији и Грчкој. Просечан број радних сати (ГРЈ) по пољопривредном газдинству у хортикултури (сектор са највећим уделом) био је отприлике 2,5 пута већи него код вишегодишњих усева (сектор са најмање радних сати). Удео неплаћеног рада (изражен као радно време чланова породице) чинио је 77% укупне радне снаге у ЕУ-28 и био је преовлађујућ облик рада у већини држава чланица, осим Словачке, Чешке, Мађарске, Естоније, Данске и Бугарске. У овим земљама чланицама, проценат учешћа породичног рада у укупном раду био је испод 50%.

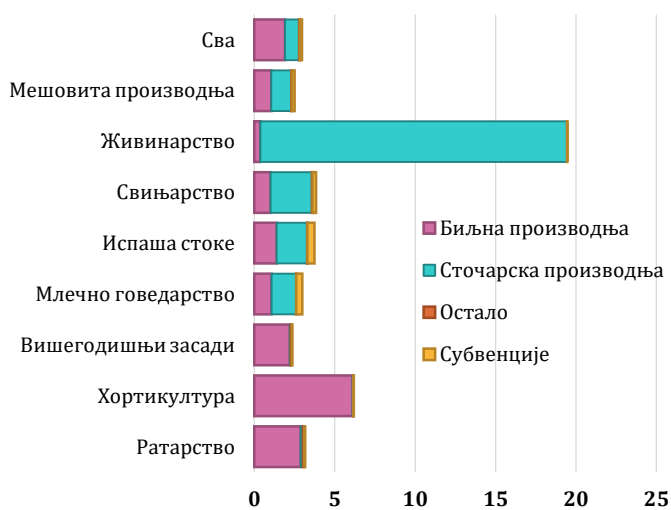
Графикон 51 – Утрошак радне снаге ЕУ-28 и Србији, просек по газдинству (ГРЈ); 2018.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података 2018, FADN база података ЕУ

Укупна вредност производње¹⁹

Графикон 52 - Вредност производње по газдинству, по типовима производње (мил. RSD); 2018.

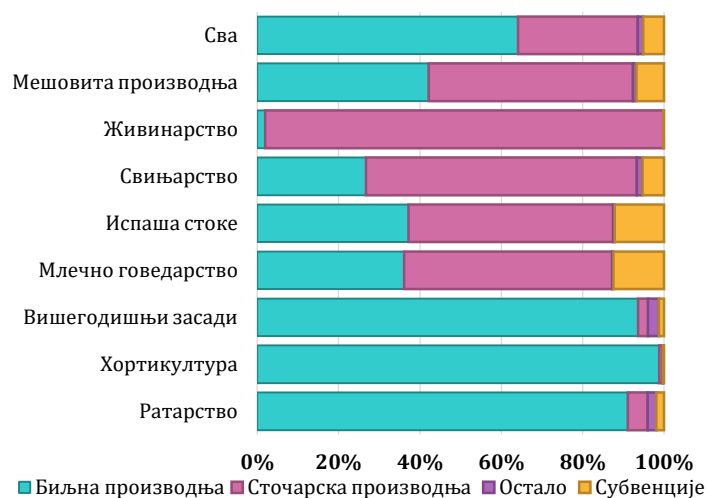

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Укупна вредност производње у 2018. години износила је у просеку 3 мил. RSD или 25 хиљада EUR (по газдинству).

Међутим, подаци показују да је укупна вредност производње, посматрано по различитим типовима производње, значајно већа код пољопривредних газдинстава која се баве живинарством и хортикултуром, што је резултат повећаног обима производње на годишњем нивоу.

Графикон 53 - Структура укупне вредности производње (%); 2018.

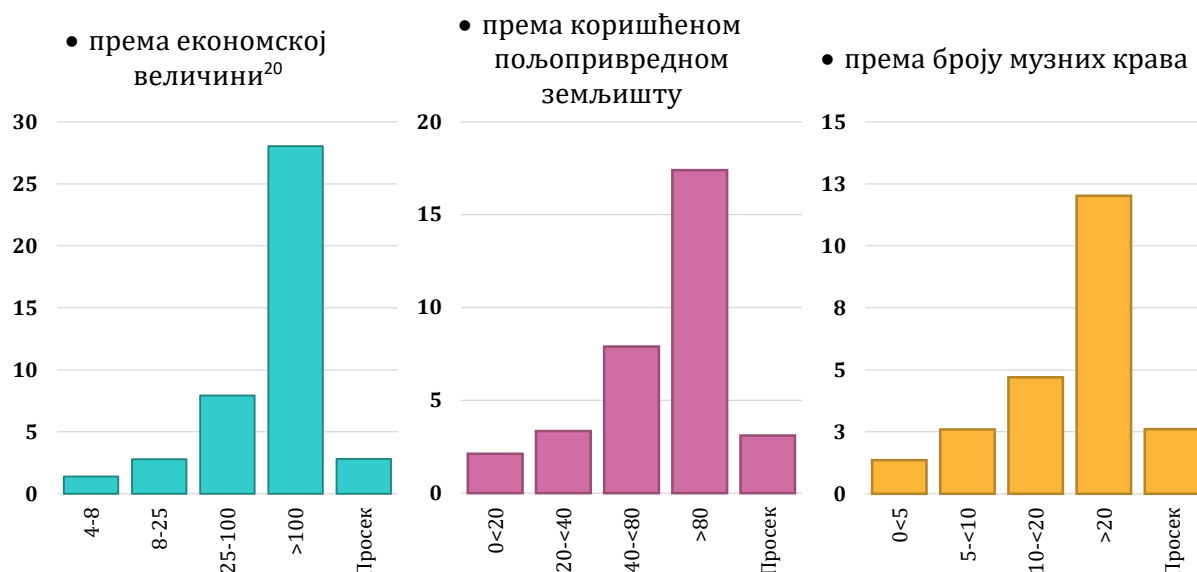

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

У укупној вредности производње, у 2018. години просечно учешће биљне производње за сва газдинства износило 64,1%, док је учешће сточарске производње било на нивоу од 29%. Учешће субвенција за сва газдинства било је у просеку 5,1%, а значајно већи износ субвенција присутан је у области сточарства, нарочито код газдинстава која се баве испашом стоке и млечним говедарством.

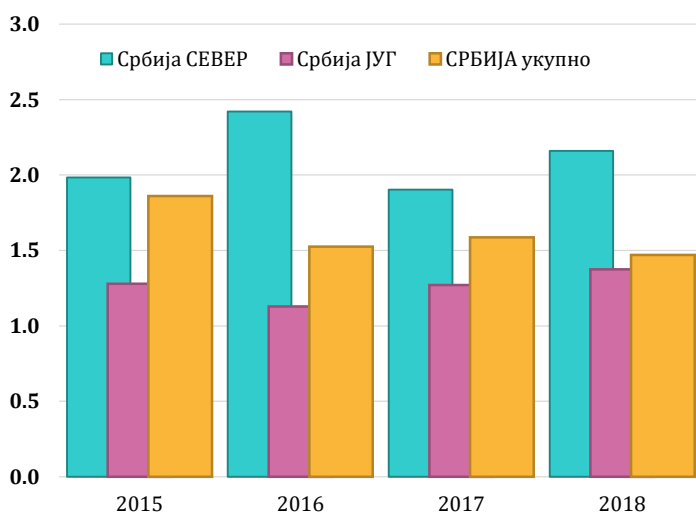
Укупна вредност производње очекивано се повећава са повећањем броја хектара КПЗ и броја музних крава на пољопривредном газдинству.

¹⁹ Укупна вредност производње изражена у динарима је вредност биљне производње и производа, сточарске производње и производа и осталих производа и услуга.

Графикон 54 - Укупна вредност производње (мил. RSD); 2018.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Нето додата вредност газдинства²¹

Графикон 55 - Нето додата вредност по газдинству, по регионима (мил. RSD); 2015-2018

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Нето додата вредност газдинства (НДВ) указује на накнаду свих фактора производње (земљишта, капитала и радне снаге), како у власништву газдинства, тако и екстерно ангажованих.

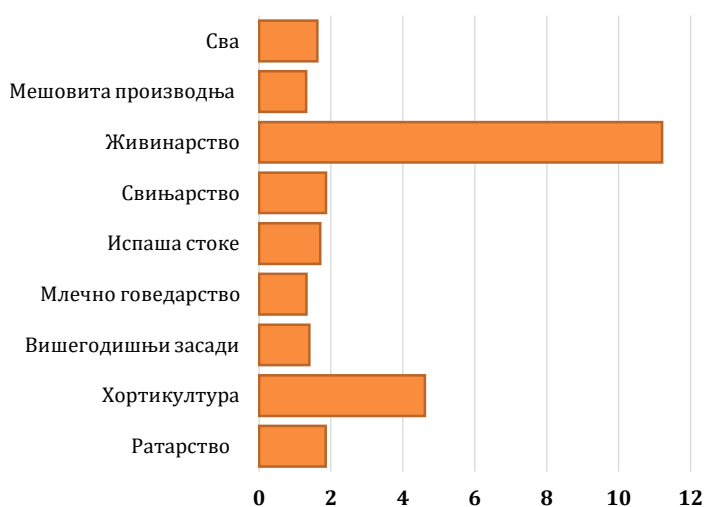
Просечна НДВ газдинства у Србији показује благо опадање, тако да је у 2018. години износила 1,5 мил. RSD, а значајно је већа у региону Север – 2,2 мил. RSD у односу на регион Југ, са 1,4 мил. RSD.

Вредност просечне НДВ по пољопривредном газдинству првенствено зависи од величине пољопривредног газдинства, типа пољопривредне производње или нивоа радне снаге, ангажоване у пољопривреди.

²⁰ Економска величина газдинстава израчунава се на основу коефицијената стандардне вредности производње (СО 2013) и изражава се у еврима.

²¹ Нето додата вредност (НДВ) газдинства једнака је збиру укупне вредности производње и подршке из јавних фондова (разлика између текућих субвенција и пореза), умањеном за међуфазну потрошња (специфични и режијски трошкови) и амортизацију. Показатељ је економског учинка пољопривредног газдинства од кога треба исплатити зараде, закуп и камате, као и сопствене факторе производње.

Графикон 56 - Нето додата вредност по газдинству, по типовима производње (мил. RSD); 2018.

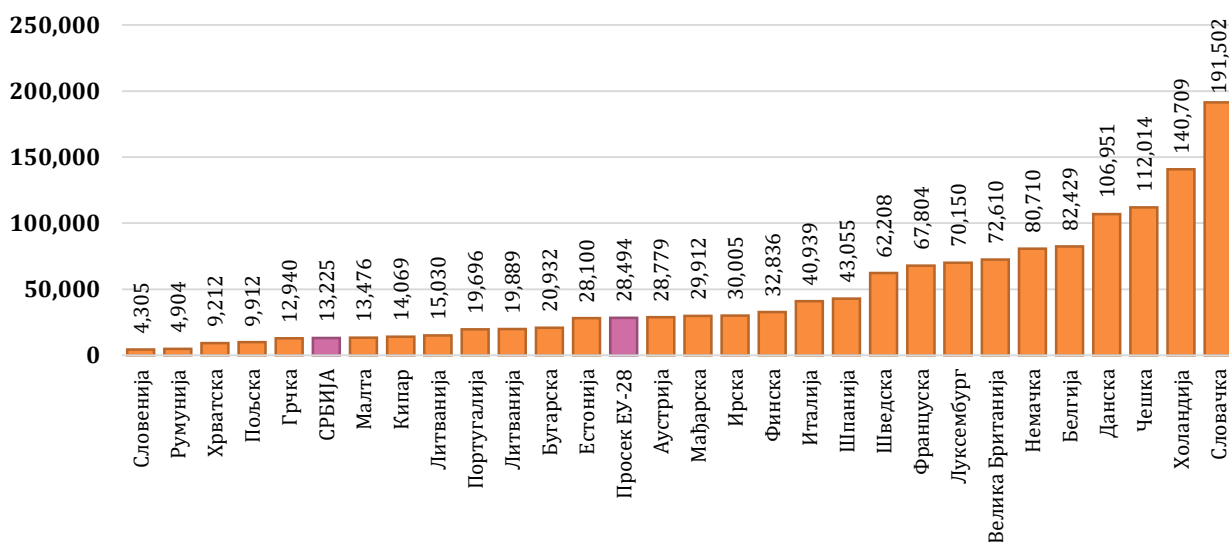

Поређење резултата према типу производње указује на чињеницу да су у 2018. години газдинства са живинарском производњом била најуспешнија, стварајући у току године вредности од око 11,2 мил. RSD.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Нето додата вредност (НДВ) значајно варира у земљама чланицама ЕУ. Највиша вредност 2018. године била је у Словачкој, са 191,5 хиљада EUR по пољопривредном газдинству, а затим у Холандији (140 хиљада EUR), Чешкој (112 хиљада EUR) и Данској (106 хиљада EUR), што указује на ефикасније пословање газдинстава. Србија бележи изузетно ниске вредности овог индикатора (око 13 хиљада EUR), чија је вредност значајно испод просека ЕУ-28, који је износио око 28,5 хиљада EUR.

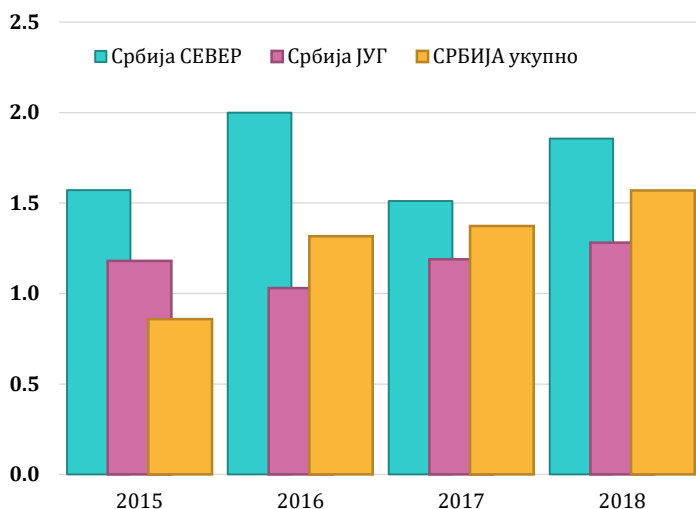
Графикон 57 – Нето додата вредност ЕУ-28 и Србија, просек по газдинству (EUR); 2018.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података, FADN база података ЕУ

Нето доходак

Графикон 58 - Нето доходак по регионима, просек по пољопривредном газдинству (мил. RSD); 2015-2018

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Укупан доходак је вредносни показатељ који представља финансијска средства (приход), која су преостала произвођачу након покривања свих трошкова.

Просечан нето доходак по газдинству показује благи раст у посматраном периоду, док у 2018. години износи око 1,6 мил. RSD.

Графикон 59 - Нето доходак према типу пољопривредне производње (мил. RSD); 2018.

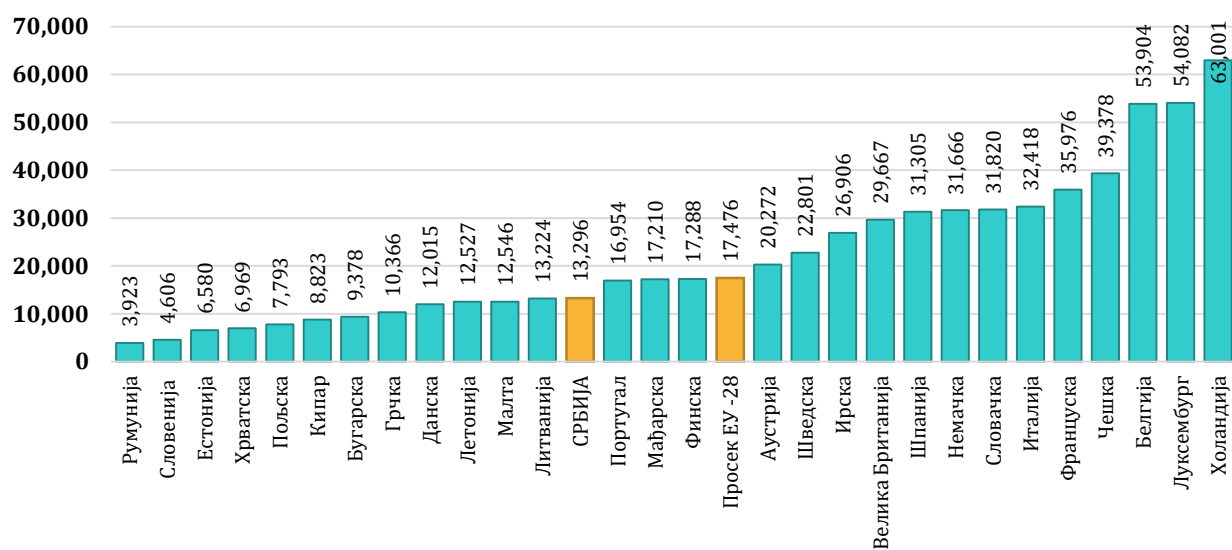

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Поређење резултата према типу производње указује на чињеницу да су у 2018. години газдинства специјализована за живинарство и хортикултуру била најуспешнија, стварајући 11 мил. RSD, односно 4,2 мил. RSD нето дохотка.

Нето доходак значајно варира у земљама чланицама ЕУ. Највиша вредност остварена је у Холандији, чија вредност је око 63 хиљаде EUR по газдинству, што указује на мањи утрошак радне снаге по газдинству. Са друге стране, мања вредност овог показатеља указује на нижу продуктивност. Србија показује изузетно ниске вредности овог индикатора (13,3 хиљаде EUR), чија је вредност испод просека ЕУ-28, који је у 2018. износио око 17,4 хиљаде EUR.

Графикон 60 – Нето доходак вредност ЕУ-28 и Србија, просек по газдинству (EUR); 2018.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података, FADN база података ЕУ

4. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА

4.1 Оквир пољопривредне политике и политике руралног развоја

Стратешки оквир

Стратешки оквир развоја пољопривреде и руралног развоја дефинисан је Стратегијом пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024²². Овим документом дефинисани су визија, стратешки циљеви и правци развоја пољопривреде и руралног развоја Србије у наредном десетогодишњем периоду.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије, као дугорочни стратешки документ, представља основ за доношење средњерочних развојних докумената у области пољопривреде, и то Националног програма за пољопривреду за период 2018-2020. године²³ и Националног програма руралног развоја од 2018. до 2020. године²⁴. Наведени програми садрже детаљне трогодишње планове и динамику реализације мера, као и основне активности прилагођавања националне пољопривредне политике одговарајућим шемама Заједничке пољопривредне политике у претприступном периоду.

Законодавни оквир

Законодавни оквир пољопривредне политике и политике руралног развоја у Србији базиран је на два основна законска акта: Закону о пољопривреди и руралном развоју²⁵ и Закону о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју²⁶.

Закон о пољопривреди и руралном развоју успоставља основне механизме за креирање и спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја.

Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, осим класификације подстицаја, дефинисан је начин коришћења подстицаја, корисници, услови за остваривање права на подстицаје, као и износи према врсти подстицаја. Овај Закон такође представља основ за доношење одговарајућих подзаконских аката за сваку од врста подстицаја, којима су ближе дефинисани услови за остваривање права на подстицаје, као и начини остваривања тих права.

Финансијски основ

Уредбом о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2019. години²⁷ прописује се обим средстава, врсте и максимални износи по врсти подстицаја у пољопривреди и руралном развоју за текућу годину у складу са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју и Законом о буџету Републике Србије за 2019. годину²⁸. Законом о буџету опредељују се средства намењена за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју у оквиру буџетских

²² „Сл. гласник РС“, бр. 85/14

²³ „Сл. гласник РС“, бр. 120/17

²⁴ „Сл. гласник РС“, бр. 60/18

²⁵ „Сл. гласник РС“, бр. 41/09, 10/13 – др. закон, 101/16

²⁶ „Сл. гласник РС“, бр. 10/13, 142/14, 103/15, 101/16

²⁷ „Сл. гласник РС“, бр. 3/19, 12/19, 29/19, 40/19, 57/19, 69/19, 80/19, 88/19 и 94/19

²⁸ „Сл. гласник РС“, бр. 95/2018 и 72/2019

средстава, расподељених Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде.

4.2 Мере пољопривредне политике и политике руралног развоја у 2019. години

Током 2019. године реализоване су следеће врсте подстицаја:

- 1) директна плаћања,
- 2) мере руралног развоја,
- 3) кредитна подршка у пољопривреди,
- 4) посебни подстицаји и
- 5) *IPARD* подстицаји.

Табела 8 - Врсте подстицаја у пољопривреди и руралном развоју; 2019.

I	ДИРЕКТНА ПЛАЋАЊА
1.	Премије
1.1	Премија за млеко
2.	Подстицаји за производњу
2.1	Основни подстицаји за биљну производњу
2.2	Подстицаји у сточарству
3.	Регреси
3.1	Регрес за трошкове складиштења у јавним складиштима
II	ПОДСТИЦАЈИ МЕРАМА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА
1.	Подстицаји за унапређење конкурентности
1.1	Инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства
1.1.1	<i>Подстицање подизања нових вишегодишњих засада воћака, винове лозе и хмеља</i>
1.1.2	<i>Подршка за унапређење примарне пољопривредне производње</i>
1.2	Инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехранбених производа и производа рибарства
1.2.1	<i>Подршка унапређењу квалитета вина и ракије и пољопривредно-прехранбених производа</i>
1.2.2	<i>Контролне маркице за пољоп.-прехранбене производе и вино</i>
1.2.3	<i>Набавка опреме у сектору меса, млека, воћа, поврћа и грозђа, као и производње вина, јаких алкохолних пића и пива</i>
1.3	Управљање ризицима (Регрес за премију осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње)
2.	Подстицаји за очување и унапређење животне средине и природних ресурса
2.1	Органска производња
2.1.1	<i>Органска биљна производња</i>
2.1.2	<i>Органска сточарска производња</i>
2.2	Очување биљних и животињских генетичких ресурса
2.2.1	<i>Очување биљних генетичких ресурса</i>
2.2.2	<i>Очување животињских генетичких ресурса</i>
2.2.3	<i>Очување животињских генетичких ресурса у банци гена</i>
3.	Подстицаји за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима
3.1	Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима
3.2	Подршка младима у руралним подручјима
3.3	Спровођење активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду, као и за увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима

3.3.1	Увођење и сертификација система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла
3.3.2	Диверсификација економских активности кроз подршку инвестицијама у прераду и маркетинг на газдинству
4.	Подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја
4.1	Припрема локалних стратегија руралног развоја
4.2	Спровођење локалних стратегија руралног развоја
5	Подстицаји за унапређење система креирања и преноса знања
5.1	Развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју
5.2	Подршку пружању савета и информација пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди
III	КРЕДИТНА ПОДРШКА
IV	ПОСЕБНИ ПОДСТИЦАЈИ
1	Подстицаји за спровођење одгајивачких програма, ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству - мере селекције
2	Подстицаје за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју (мере и акције у пољопривреди)
3	Подстицаји за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију
V	IPARD ПОДСТИЦАЈИ

Извор: Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2019. години

4.2.1 Директна плаћања

Најначајнију врсту подстицаја, у контексту опредељених буџетских средстава, чине директна плаћања, која су током 2019. године реализована кроз премије, подстицаје за производњу и регресе.

Премије

Као једини тип премије, у 2019. години, као и претходних година, реализована је премија за млеко. Премија за млеко се исплаћује квартално, за кравље, овчије и козије сирово млеко, обрачуната по литри млека испорученог у претходном кварталу, у износу од 7 RSD/l. Поред Правилником²⁹ прописаних услова, да би се остварило право на премију за кравље млеко, потребно је да корисник премије испоручи правном лицу или предузетнику, који се бави прерадом млека, најмање 3.000 литара крављег млека по кварталу, односно најмање 1.500 литара крављег млека по кварталу за млеко произведено на подручју са отежаним условима рада у пољопривреди, али не више од 3 милиона литара млека по кварталу.

Подстицаји за производњу

У 2019. години, у оквиру подстицаја за производњу, имплементирани су подстицаји за биљну и сточарску производњу.

Подстицаји за биљну производњу имплементирани су као основни подстицаји за биљну производњу кроз плаћање по хектару засејане површине, док су подстицаји у сточарству реализовани кроз различите облике плаћања по грлу/kg рибе/кошници, и то као подстицаји за квалитетна приплодна грла, подстицаји за тов, подстицаји за краве дојиље, подстицаји за краве за узгој телади за тов, подстицаји за производњу конзумне рибе, као и подстицаји за кошнице пчела.

²⁹ Правилник о условима, начину и обрасцу захтева за остваривање права на премију за млеко („Сл. гласник РС“, бр. 28/13, 36/14 и 44/18 – др. закон)

Табела 9 - Врсте подстицаја за производњу; 2019.

ПОДСТИЦАЈИ ЗА ПРОИЗВОДЊУ	Износ по јединици
Подстицаји за биљну производњу	
Основни подстицаји за биљну производњу ³⁰	5.200 RSD/ha
Подстицаји у сточарству	
Подстицаји за квалитетна приплодна грла ³¹	
Подстицаји за квалитетне приплодне млечне краве	25.000 RSD/грлу
Подстицаји за квалитетне приплодне товне краве и бикове	25.000 RSD/грлу
Подстицаји за квалитетне приплодне овце и овнове, козе и јарчеве	7.000 RSD/грлу
Подстицаји за квалитетне приплодне крмаче и нерастове	15.000 RSD/грлу
Подстицаји за родитељске кокошке тешког типа	60 RSD/грлу
Подстицаји за родитељске кокошке лаког типа	100 RSD/грлу
Подстицаји за родитељске ћурке	300 RSD/грлу
Подстицаји за квалитетне приплодне матице рибе шарана	500 RSD/грлу
Подстицаји за квалитетне приплодне матице рибе пастрмке	300 RSD/грлу
Подстицаји за тов јунади, јагњади, јаради и тов свиња ³²	
Подстицаји за тов јунади	15.000 RSD/грлу
Подстицаји за тов јагњади	2.000 RSD/грлу
Подстицаји за тов јаради	2.000 RSD/грлу
Подстицаји за тов свиња	1.000 RSD/грлу
Подстицаји за краве дојиље ³³	30.000 RSD/грлу
Подстицаји за краве за узгој телади за тов ³⁴	20.000 RSD/грлу
Подстицаји за производњу конзумне рибе ³⁵	10 RSD/kg рибе
Подстицаји за кошнице пчела ³⁶	720 RSD/кошници

Извор: Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2019. години

У односу на 2018. годину, током 2019. повећани су основни подстицаји за биљну производњу за 30%. Такође, повећани су и подстицаји за квалитетне приплодне крмаче и нерастове (за 50%), подстицаји за тов јунади (за 50%), као и подстицаји за краве дојиље (за 50%). Највеће увећање износа по јединици мере било је за подстицаје за краве за узгој телади, који се у 2019. години двоструко увећао и износио 20.000 RSD/грлу.

³⁰ Правилник о начину остваривања права на основне подстицаје у биљној производњи и обрасцу захтева за остваривање тих подстицаја („Сл. гласник РС“, бр. 29/13, 9/16 и 44/18 – др. закон)

³¹ Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за квалитетна приплодна грла („Сл. гласник РС“, бр. 26/17, 20/18, 34/18, 44/18 – др. закон и 104/18)

³² Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за тов јунади, тов свиња и тов јагњади и тов јаради („Сл. гласник РС“, бр. 104/18 и 3/19)

³³ Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за краве дојиље („Сл. гласник РС“, бр. 46/15, 26/18 и 44/18 – др. закон)

³⁴ Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за краве за узгој телади за тов („Сл. гласник РС“, бр. 25/18)

³⁵ Правилник о начину остваривања права на подстицаје у сточарству за производњу конзумне рибе („Сл. гласник РС“, бр. 61/13, 44/14 и 44/18 – др. закон)

³⁶ Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству по кошници пчела („Сл. гласник РС“, бр. 33/15, 14/16, 20/18, 44/18 – др. закон и 27/19)

Регреси

Као једини тип регреса, у 2019. години, реализован је регрес за трошкове складиштења у јавним складиштима³⁷, на нивоу подршке од 40% висине трошкова складиштења.

4.2.2 Подстицаји за мере руралног развоја

Подстицаји за унапређење конкурентности

Ова врста подстицаја реализује се кроз:

1. Подршку инвестицијама у физичку имовину пољопривредног газдинства. Овај вид подршке има за циљ побољшање производне структуре газдинства кроз улагање у физичку имовину, и укључује више различитих мера:
 - Подстицање подизања нових вишегодишњих засада воћака, винове лозе и хмеља³⁸, као и
 - Подршку за унапређење примарне пољопривредне производње кроз:
 - Набавку нових машина и опреме за унапређење примарне биљне пољопривредне производње³⁹;
 - Набавку нових машина и опреме за унапређење примарне сточарске пољопривредне производње⁴⁰;
 - Набавку нових машина и опреме за унапређење дигитализације сточарске пољопривредне производње⁴¹;
 - Набавку квалитетних приплодних грла за унапређење примарне сточарске пољопривредне производње⁴²;
 - Изградњу и опремање објеката⁴³;
 - Набавку нових трактора.
- Ниво подршке за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства у 2019. години износио је 50% вредности инвестиције, односно 65% вредности инвестиције за подручја са отежаним условима рада у пољопривреди, са изузетком за набавку нових машина и опреме за унапређење дигитализације сточарске пољопривредне производње, где је ниво подршке износио 60% вредности инвестиције.
2. Инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехранбених производа и производа рибарства. Овај вид подршке односи се на:

³⁷ Правилник о условима, начину и обрасцима захтева за остваривање права на регрес за трошкове складиштења пољопривредних производа у јавним складиштима („Сл. гласник РС“, бр. 61/13)

³⁸ Правилник о подстицајима програмима за унапређење конкурентности за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства кроз подршку подизања вишегодишњих производних засада воћака, винове лозе и хмеља („Сл. гласник РС“, бр. 37/17, 44/18 – др. закон, 3/19 и 36/2019)

³⁹ Правилник о о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку нових машина и опреме за унапређење примарне производње биљних култура („Сл. гласник РС“, бр. 48/18 и 29/19)

⁴⁰ Правилник о о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку нових машина и опреме за унапређење примарне пољопривредне производње у сточарству („Сл. гласник РС“, бр. 48/18 и 29/19)

⁴¹ Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку нових машина и опреме за унапређење дигитализације сточарске пољопривредне производње (Сл. гласник РС“, бр. 46/19)

⁴² Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку квалитетних приплодних грла за унапређење примарне сточарске пољопривредне производње („Сл. гласник РС“, бр. 48/18, 29/19 и 48/19)

⁴³ Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за изградњу и опремање објеката за унапређење примарне пољопривредне производње („Сл. гласник РС“, бр. 29/18, 30/18, 27/19 и 40/19)

- Подршку унапређењу квалитета вина, ракије и пољопривредно-прехрамбених производа⁴⁴;
- Набавку контролних маркица за пољопривредно-прехрамбене производе и евиденционих маркица за вино;
- Набавку опреме у сектору меса, млека, воћа, поврћа и грожђа, као и производње вина, јаких алкохолних пића и пива⁴⁵.

Ниво подршке за инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа и производа рибарства у 2019. години износио је 50% вредности инвестиције, односно 65% вредности инвестиције за подручја са отежаним условима рада у пољопривреди.

3. Меру управљања ризиком⁴⁶. Ова мера базира се на регресирању дела трошкова премије осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње, а реализује се кроз надокнаду од 40% плаћене премије осигурања, односно кроз надокнаду од 45% плаћене премије осигурања за подручја са отежаним условима рада у пољопривреди, са изузетком надокнаде од 70% плаћене премије осигурања на подручју Моравичког, Златибарског, Колубарског, Подунавског и Шумадијског управног округа.

Подстицаји за очување и унапређење животне средине и природних ресурса

Ова врста подстицаја мерама руралног развоја укључује:

1. Подстицаје за органску производњу. Овај вид подршке односи се на:

- Органску биљну производњу⁴⁷;
- Органску сточарску производњу⁴⁸.

Подршка органској биљној и сточарској производњи током 2019. године реализовала се кроз увећање износа подршке у органској производњи у односу на конвенционалну производњу, и то за 120% у биљној производњи и 40% у сточарској производњи.

2. Подстицаје за очување биљних и животињских генетичких ресурса. Овај вид подршке односи се на:

- Очување биљних генетичких ресурса⁴⁹;
- Очување животињских генетичких ресурса⁵⁰;
- Очување животињских генетичких ресурса у банци гена⁵¹.

Подршка очувању животињских генетичких ресурса реализована је кроз плаћање по грлу животиња аутохтоних раса у сточарству, док су трошкови

⁴⁴ Правилник о подстицајима програмима за инвестиције у пољопривреди за унапређење конкуретности и достизање стандарда квалитета кроз подршку унапређењу квалитета вина и ракије („Сл. гласник РС“, бр. 48/13, 33/16, 18/18 и 44/18 – др. закон)

⁴⁵ Правилник о подстицајима за инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа и производа рибарства за набавку опреме у сектору млека, меса, воћа, поврћа, вина, пива и јаких алкохолних пића („Сл. гласник РС“, бр. 35/19)

⁴⁶ Правилник о условима, начину и обрасцу захтева за остваривање права на подстицаје за премију осигурања усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња („Сл. гласник РС“, бр. 61/17 и 44/18 – др. закон)

⁴⁷ Правилник о коришћењу подстицаја за органску биљну производњу („Сл. гласник РС“, бр. 31/18 и 23/19)

⁴⁸ Правилник о коришћењу подстицаја за органску сточарску производњу („Сл. гласник РС“, бр. 41/17, 3/18, 31/18 и 94/19 – др. правилник)

⁴⁹ Правилник о подстицајима за очување биљних генетичких ресурса („Сл. гласник РС“, бр. 85/13 и 44/18 – др. закон)

⁵⁰ Правилник о подстицајима за очување животињских генетичких ресурса („Сл. гласник РС“, бр. 83/13, 35/15, 28/16, 44/18 – др. закон и 104/18)

⁵¹ Правилник о подстицајима за очување животињских генетичких ресурса у банци гена („Сл. гласник РС“, бр. 110/17)

очувања животињских генетичких ресурса у банци гена покривани у потпуности.

Подстицаји за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима

Подстицаји за диверсификацију дохотка имају за циљ подршку остваривању дохотка газдинства из непољопривредних делатности, као и из делатности које се базирају на пољопривреди, а реализују се кроз:

1. Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима⁵²;
2. Подршку младима у руралним подручјима⁵³;
3. Спровођење активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду, као и за увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима. Овај вид подршке односи се на:
 - Увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла⁵⁴;
 - Диверсификацију економских активности кроз подршку инвестицијама у прераду и маркетинг на газдинству⁵⁵.

Подстицаји из ове групе базирају се на подршци од у износу од 50% вредности инвестиције, односно 65% вредности инвестиције у подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди, са изузетком мере подршке младим пољопривредницима у руралним подручјима, за коју је подршка износила 75% вредности инвестиције.

Подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја

Ова врста подстицаја мерама руралног развоја⁵⁶ укључује:

1. Подстицаје за припрему локалних стратегија руралног развоја;
2. Подстицаје за спровођење локалних стратегија руралног развоја.

Подстицаји за унапређење система креирања и преноса знања

Ова врста подстицаја укључује:

1. Подстицаје за развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју⁵⁷;

⁵² Правилник о подстицајима за унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима („Сл. гласник РС“, бр. 54/19)

⁵³ Правилник о подстицајима програмима за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима кроз подршку младим пољопривредницима („Сл. гласник РС“, бр. 46/18, 50/18, 35/19 и 78/19)

⁵⁴ Правилник о подстицајима за спровођење активности у циљу подизања конкурентности кроз сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла („Сл. гласник РС“, бр. 39/18)

⁵⁵ Правилник о подстицајима за спровођење активности у циљу подизања конкурентности кроз диверсификацију економских активности кроз подршку инвестицијама у прераду и маркетинг на пољопривредном газдинству („Сл. гласник РС“, бр. 88/17 и 44/18 – др. закон)

⁵⁶ Правилник о подстицајима за подршку програмима који се односе на припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја („Сл. гласник РС“, бр. 3/19)

⁵⁷ Правилник о подстицајима за унапређење система креирања и преноса знања кроз развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС“, бр. 94/17)

2. Подршку пружању савета и информација пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди⁵⁸. Ови подстицаји су реализовани као облик подршке пољопривредним стручним и саветодавним службама, у циљу унапређења саветодавних активности у области пољопривреде.

4.2.3 Кредитна подршка

Кредитна подршка⁵⁹ је врста подстицаја којом се пољопривредним газдинствима омогућава олакшани приступ коришћењу кредита, и то за:

- Развој сточарства који обухвата набавку животиња и премију осигурања животиња прописану овим правилником;
- Развој ратарства, воћарства, виноградарства, повртарства и цвећарства;
- Инвестициона улагања у пољопривредну механизацију и опрему;
- Набавку хране за животиње;
- Инвестициона улагања у одређене врсте механизације и опреме која се користи у биљној пољопривредној производњи.

Кредити, чији је рок отплате од једне до три године са грејс периодом до годину дана, или од три до пет година, одобравају се и исплаћују у динарима – без валутне клаузуле и представљају једне од најповољнијих кредита на тржишту, где фиксна каматна стопа износи 3% на годишњем нивоу, односно 1% за физичко лице са пребивалиштем које је на подручју са отежаним условима рада у пољопривреди, односно које је навршило највише 40 година живота у текућој години, односно које је женског пола. Кредити чији је рок отплате до три године враћају се у месечним, тромесечним, шестомесечним и годишњим ануитетима, а кредити чији је рок отплате од три до пет година се враћају у шестомесечним ануитетима.

Физичко лице – носилац комерцијалног породичног пољопривредног газдинства и предузетник може да оствари право на кредитну подршку под условом да је укупан износ кредита до 6 мил. RSD.

Правно лице може да оствари право на кредитну подршку под условом да је укупан износ кредита до 18 мил. RSD.

4.2.4 Посебни подстицаји

Посебни подстицаји представљају врсту подстицаја, којима се индиректно утиче на пољопривредну производњу, кроз финансирање активности повезаних са унапређењем квалитета производње и кроз активности промоције.

⁵⁸ Уредба о утврђивању Годишњег програма развоја саветодавних послова у пољопривреди за 2019. годину („Службени гласник РС”, бр. 12/19, 69/19 и 90/19)

⁵⁹ Правилник о условима и начину остваривања права на кредитну подршку („Сл. гласник РС”, бр. 48/17, 88/17, 84/18 и 23/19)

Подстицаји за спровођење одгајивачких програма, ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству - мере селекције

Подстицаји за спровођење одгајивачких програма⁶⁰⁶¹ представљају подстицаје за:

- Контролу продуктивности, одабир и производњу приплодних и квалитетних приплодних домаћих животиња;
- Одабир и коришћење квалитетних мушких и женских приплодних домаћих животиња за производњу;
- Испитивање преношења особина на потомство квалитетних приплодних домаћих животиња;
- Контролисано размножавање домаћих животиња;
- Вођење матичне евиденције домаћих животиња;
- Производњу и увођење у производњу других раса и новонасталих раса и хибрида домаћих животиња;
- Друге одгајивачке и зоотехничке мере.

Подстицаје за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју (мере и акције у пољопривреди)

Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју⁶² представљају облик подршке промотивним и едукативним активностима у области пољопривреде и руралног развоја, чијом реализацијом се подржава одржавање сајмова и других изложбених и промотивних активности, као и одржавање едукативних догађаја (тренинзи, семинари, радионице, обуке и сл.).

Подстицаји за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију

Ови подстицаји⁶³ обухватају:

1. Подстицаје за подизање матичних засада;
2. Подстицаје за произведене саднице;
3. Подстицаје за сертификацију и клонску селекцију. Ови подстицаји укључују: подршку програмима који се односе на набавку опреме, техничких средстава, биљног материјала, одржање колекција и обављања активности на пословима спровођења тих програма, као и на пројекте сертификације и клонске селекције, чување, умножавање и тестирање садног материјала и друго у циљу сертификације садног материјала и једне или више фаза фитосанитарне и генетске клонске селекције воћака, винове лозе и хмеља.

4.2.5 IPARD подстицаји

Инструмент за претприступну помоћ у области руралног развоја (*IPARD II*) за програмски период 2014. до 2020. године, пружа инвестициону подршку од 175

⁶⁰ Уредба о утврђивању Дугорочног програма мера за спровођење одгајивачког програма у Републици Србији за период 2015-2019. године („Сл. гласник РС“, бр. 76/15)

⁶¹ Уредба о утврђивању Годишњег програма мера за спровођење одгајивачког програма за 2019. годину („Сл. гласник РС“, бр. 10/19)

⁶² Правилник о коришћењу подстицаја за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС“, бр. 72/17)

⁶³ Правилник о подстицајима за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију воћака, винове лозе и хмеља („Сл. гласник РС“, бр. 58/17 и 25/18)

милиона EUR, намењену јачању конкурентности сектора производње и прераде хране, која ће помоћи постепеном прилагођавању стандардима ЕУ у областима хигијене, безбедности хране, ветерине и заштите животне средине, као и диверзификације руралне економије. Кроз овај програм земље кандидати за чланство у Европској унији се припремају за коришћење средстава из Европског пољопривредног фонда за рурални развој (*EAFRD*).

IPARD II програм је, након одобрења од стране Европске комисије, усвојила Влада Републике Србије, а реализује се преко Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде и Управе за аграрна плаћања (*IPARD* Агенција). Финансијски споразум 2014-2020 између Владе Републике Србије и Европске комисије, којим се омогућава спровођење *IPARD II* програма је, након потписивања, ступио на снагу 12. јуна 2018. године.

Средствима *IPARD* програма се, пре свега, подржава инвестирање у набавку нове опреме, машина, механизације, изградњу, грађење, доградњу, реконструкцију, санацију, односно адаптацију објекта. *IPARD II* програм не обезбеђује се финансирање инвестиције у целости, већ корисник може да рачуна на одговарајући проценат кофинансирања из средстава ЕУ и буџета Републике Србије, док остатак средстава мора да обезбеди из сопствених извора или из кредита пословних банака. Овде треба нагласити разлику између:

- **Јавне подршке** – износ који је обезбеђен из буџета ЕУ (75%) и кофинансирање из **националног буџета** (25%),
- **Приватног извора** – износ који треба да обезбеди корисник *IPARD* средстава.

IPARD II програмом су обухваћени: регион Београда, Војводине, Шумадије и Западне Србије, Јужне и Источне Србије, а средства из овог фонда су расположива кроз две акредитоване мере и то:

1. Мера 1 - Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава

Подршка кроз Меру 1 додељује се како би корисници кроз техничка побољшања и улагања у нову механизацију и технологије повећали продуктивност и конкурентност пољопривредне производње. Поред тога, газдинства ће се ускладити и са минималним националним условима и ЕУ стандардима у областима заштите животне средине, здравља и заштите биља и добробити животиња. Овом мером су обухваћени сектори млека (млечног говедарства); меса; воћа и поврћа; сектор осталих усева (обухвата житарице и индустријско биље и то: шећерну репу, соју, сунцокрет, уљану репицу, уљану тикву, лан и конопљу); сектор јаја и сектор грожђа.

Мера 1 намењена је, пре свега, физичким лицима (укључујући предузетнике), али и правним лицима (земљорадничке задруге и привредна друштва), која су уписана у Регистар пољопривредних газдинстава (РПГ) и налазе се у активном статусу.

Интензитет помоћи, односно удео јавне подршке у прихватљивим трошковима инвестиције за Меру 1 износи:

- 60% укупних прихватљивих трошкова инвестиције;

- 65% у случају када је инвестицију реализовао млади пољопривредник (млађи од 40 година на дан доношења решења о одобравању пројекта);
- 70% за инвестиције у планинским подручјима, у складу са Правилником о одређивању подручја са отежаним условима рада у пољопривреди;
- додатних 10% за инвестиције у управљање отпадом и отпадним водама.

2. Мера 3 - Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства

Мера 3 пружа подршку кроз инвестиције у модернизацију прерађивачких капацитета, што треба да допринесе повећавању продуктивности, конкурентности и укупних перформанси прерађивачког сектора и постизању потребних ЕУ стандарда. Осим тога, ове инвестиције ће олакшати и боље позиционирање производа на тржишту и повећање извоза. Инвестиције се односе на пет сектора: сектор млека и производа од млека, сектор меса и производа од меса, сектор воћа и поврћа, сектор вина и сектор јаја.

Потенцијални корисници Мере 3 су привредни субјекти – регистровани предузетници и микро, мала и средња привредна друштва и земљорадничке задруге, који су уписани у РПГ и налазе се у активном статусу.

Интензитет помоћи, односно удео јавне подршке у прихватљивим трошковима инвестиције за Меру 3 износи:

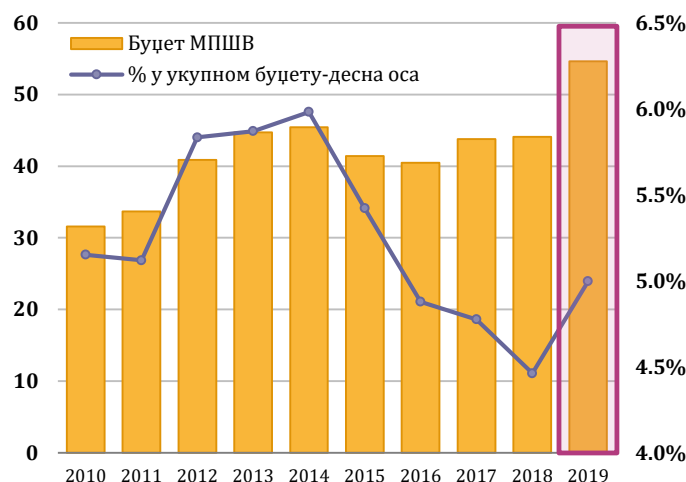
- 50% укупних прихватљивих трошкова инвестиције;
- додатних 10% за инвестиције у области управљања отпадом и отпадним водама.

Од почетка спровођења *IPARD II* програма до 31. децембра 2019. године расписано је осам јавних позива, од чега је пет позива расписано за Меру 1 и три позива за Меру 3. Кроз осам спроведених јавних позива расписано је 80% инвестиционог доприноса ЕУ, а 1.437 корисника поднело је захтев за подршку до затварања Осмог јавног позива (24. фебруара 2020. године). Од укупног броја пристиглих захтева за Меру 1 и Меру 3, *IPARD* Агенција је донела 289 решења о одобравању предлога пројеката са укупним прихватљивим трошковима у износу од 46,5 милиона EUR и износом подршке од 25,9 милиона EUR.

4.3 Буџетска средства за подршку пољопривреди и руралном развоју

4.3.1 Буџет Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде

Графикон 61 - Буџет МПШВ (млрд. RSD) и његово учешће у укупном буџету Републике Србије (%); 2010-2019

Извор: Закон о буџету Републике Србије за одговарајуће године⁶⁵

Такође, у 2019. години, поред апсолутног повећања буџетских средстава МПШВ, забележено је и повећање учешћа у укупном буџету Републике Србије⁶⁶, које је износило 5%, што је за 0,54 процентна поена више него у претходној години.

4.3.2 Средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју

У 2019. години, 74,3% укупних средстава буџета Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде било је опредељено за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју, чија је расподела дефинисана Уредбом о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2019. години. Утврђен обим средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју у износу од 40,55 млрд. RSD, а у складу са Уредбом, био је расподељен на средства за директна плаћања, мере руралног развоја, кредитну подршку, посебне подстицаје у пољопривреди, IPARD подстицаје, као и за неизмирене обавезе, пренете из претходног периода и/или које доспевају за исплату у текућој години⁶⁷ (обавезе настале по основу мера из 2018. године).

⁶⁴ У посматраном десетогодишњем периоду приказани су буџети министарства надлежног за пољопривреду, при чему је у 2011. години надлежно министарство било Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, док је у периоду 2014-2017 надлежно министарство било Министарство пољопривреде и заштите животне средине. Услед тога, приказани буџети укључују и релевантна издавања за надлежности трговине, односно заштите животне средине у наведеним периодима.

⁶⁵ „Сл. гласник РС“, бр. 107/09 и 91/10; 101/10 и 78/11; 101/11 и 93/12; 114/12 и 59/13; 116/14; 142/14 и 94/15; 103/15; 99/16; 113/17; 95/18 и 72/19

⁶⁶ Учешће буџета МПШВ у националном буџету утврђује се применом пореских прихода као основице, у складу са чл. 5. став 4. Закона о буџетском систему („Сл. гласник РС“, бр. 54/2009, 73/2010, 101/2010, 101/2011, 93/2012, 62/2013, 63/2013 - испр., 108/2013, 142/2014, 68/2015 - др. закон, 103/2015, 99/2016, 113/2017, 95/2018, 31/2019 и 72/2019)

⁶⁷ Ова врста плаћања настаје због разлике у терминима пријема захтева за подстицаје (а што је условљено сезоналношћу производног циклуса) и буџетског циклуса (који се поклапа са календарском годином). Услед тога, код неких мера подношење захтева за подстицаје траје до краја текуће године, да би, након потребне административне процедуре и контроле, ови захтеви били исплаћени у наредној буџетској години.

Укупно опредељена средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју у 2019. години била су за 33,3% већа у поређењу са претходном годином. Посматрано према врсти подстицаја, највеће повећање средстава у односу на 2018. годину било је код *IPARD* подстицаја (165,9%), затим код средстава за директна плаћања (28,8%), као и код средстава за мере руралног развоја (20,3%). Са друге стране, опредељена средства за кредитну подршку и посебне подстицаје била су умањена у односу на претходну годину.

Табела 10 – Обим опредељених средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју према врсти⁶⁸ (RSD); 2018/2019

Врста подстицаја	Износ опредељених средстава (RSD)	
	2018	2019
Директна плаћања	21.001.813.000	27.053.022.000
Подстицаји мерама руралног развоја	6.407.400.266	7.710.000.000
Кредитна подршка	950.000.000	700.000.000
Посебни подстицаји	223.350.000	215.000.000
<i>IPARD</i> подстицаји	1.832.695.000	4.873.500.000
Укупно	30.415.258.266	40.551.522.000

Извор: Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2018.⁶⁹ и 2019. години

У оквиру *IPARD* подстицаја, током 2019. године спроведена су два јавна позива за Меру 1 – Четврти и Пети јавни позив. Четврти јавни позив за Меру 1 односио се на куповину новог трактора, за шта је опредељен буџет у износу од 10,26 мил. EUR. По овом позиву примљено је 437 захтева. За Пети јавни позив за Меру 1, који се односио на куповину нове опреме и машина (искључујући тракторе), пристигло је 169 захтева. Опредељени буџет по овом позиву је 32,97 мил. EUR. Трећи јавни позив за Меру 3 обухватио је инвестиције у изградњу и опремање објеката и набавку нове опреме и машина, у износу од 46 мил. EUR. За подршку по овом позиву (до 24. фебруара 2020. године) поднето је 95 захтева.

Структура реализованих средстава према врсти у 2019. години је слична структури из 2018. године, с тим што се у структури по први пут у 2019. години појављују реализована средства за *IPARD* подстицаје, и чине 2% укупних реализованих средстава намењених подстицајима у пољопривреди и руралном развоју.

Најзаступљенија врста подстицаја и даље су директна плаћања, на која је у 2019. години утрошено 75% укупних средстава утрошених за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју. Удео директних плаћања у укупној подршци повећан је за 1 процентни поен у поређењу са структуром у претходној години.

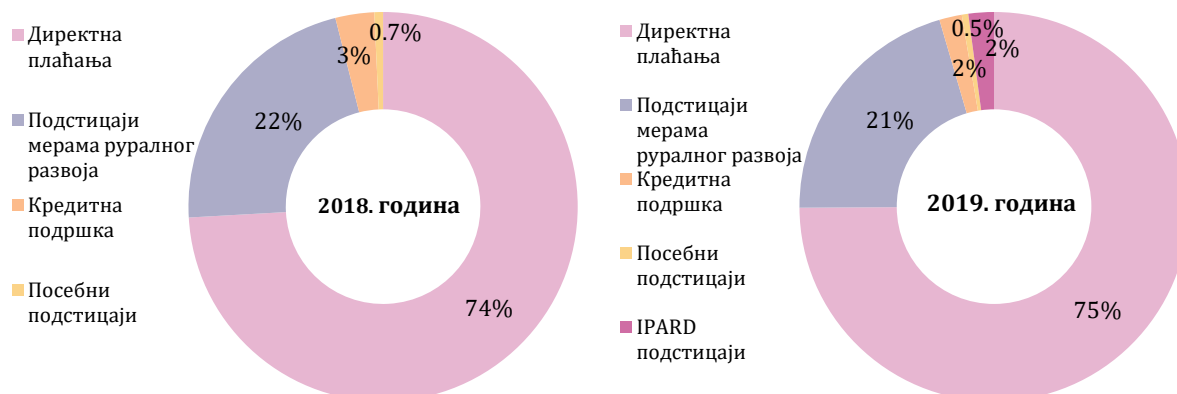
Посматрано према структури удео подстицаја за мере руралног развоја у укупној подршци смањен за 1 процентни поен у поређењу са учешћем у 2018. години.

Кредитна подршка и посебни подстицаји и у 2019. години задржавају ниско учешће у структури укупних реализованих средстава намењених подстицајима у пољопривреди и руралном развоју.

⁶⁸ Наведена средства обухватају како плаћања у текућој години, тако и неизмирене обавезе, настале по основу мера из претходних година. У даљем тексту, сви наведени износи по основу реализације подстицаја, укључују и неизмирене обавезе.

⁶⁹ „Сл. гласник РС“, бр. 18/18, 66/18, 86/18, 93/18 и 101/18

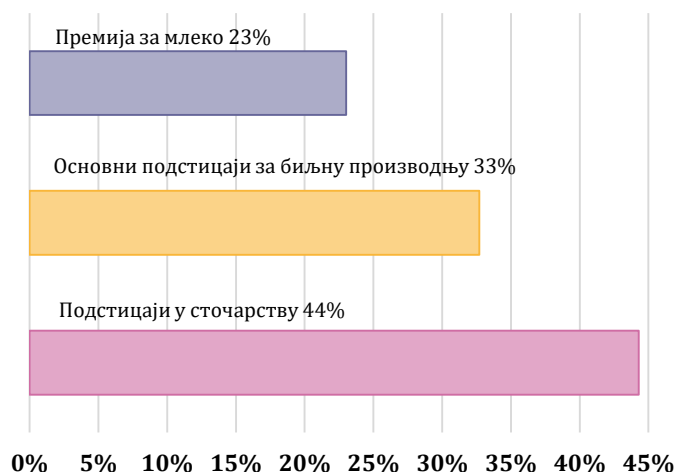
Графикон 62 – Структура реализованих средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју према врсти; 2018/2019

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: Управа за аграрна плаћања

Директна плаћања

Графикон 63 - Структура реализованих средстава за директна плаћања према врсти; 2019.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: Управа за аграрна плаћања

Као и претходних година, најзаступљенији тип директне подршке представљају подстицаји за производњу, који у укупно утрошеним средствима за директна плаћања учествују са 77% (од чега подстицаји за биљну производњу 33% и подстицаји у сточарству 44%).

После подстицаја за производњу следи премија за млеко, која у укупно утрошеним средствима за директна плаћања учествује са 23%.

Реализације средстава за регресе за трошкове складиштења у јавним складиштима у 2019. години није било.

Подстицаји за мере руралног развоја

У структури подстицаја за мере руралног развоја у 2019. години, 84% утрошених средства чинили су подстицаји за унапређење конкурентности (од чега инвестиције у физичку имовину 72%, инвестиције у прераду и маркетинг 3% и управљање ризицима 9%).

За подстицаје за диверсификацију дохотка издвојено је око 7% укупно утрошених средства за мере руралног развоја, док је за подстицаје за унапређење система креирања и преноса знања издвојено 5%.

Графикон 64 - Структура реализованих средстава за мере руралног развоја према врсти; 2019.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: Управа за аграрна плаћања

Осталих 3% чине средства издвојена за подстицаје за очување и унапређење животне средине и природних ресурса, који су се односили на мере подршке органској производњи и очувању генетичких ресурса.

У 2019. години се појављују и реализована средства за подстицаје за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја, која чине свега 0,02% утрошених средстава за мере руралног развоја.

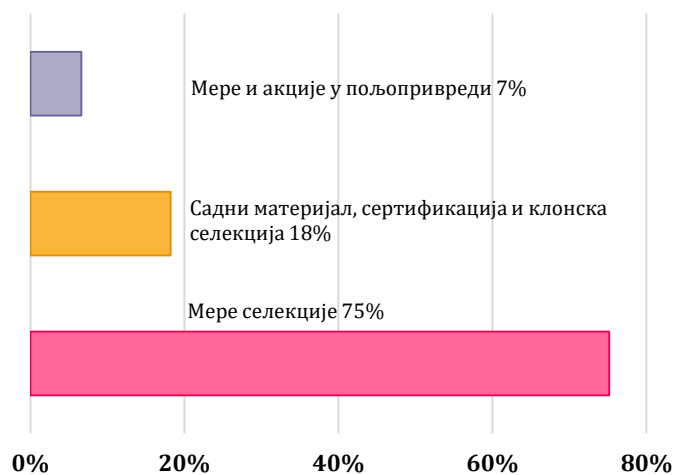
Кредитна подршка

Средства утрошена за кредитну подршку⁷⁰ чине 2% од укупно реализованих средства за подстицаје током 2019. године.

⁷⁰ У једној календарској години исплаћују се подстицаји за кредитну подршку по основу кредита, пласираних у тој години, као и субвенција камате за другу и трећу годину (за кредите чији је рок доспећа од једне до три године) кредита који су пласирани у претходне две године.

Посебни подстицаји

Графикон 65 - Структура реализованих средстава за посебне подстицаје према врсти; 2019.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: Управа за аграрна плаћања

Средства утрошена за посебне подстицаје су и у 2019. години скромна, и чине свега 0,5% укупних средстава.

Највећи износ утрошених средстава за посебне подстицаје био је намењен спровођењу одгајивачких програма, тј. мерама селекције (75%), док је за производњу садног материјала, сертификацију и клонску селекцију било утрошено 18%.

Осталих 7% чине средства издвојена за мере и акције у пољопривреди.

4.4 Подршка на покрајинском и локалном нивоу

Подршка пољопривредним произвођачима у Републици Србији спроводи се на свим нивоима власти, од републичког, преко покрајинског, до локалног нивоа. Док се подстицаји на националном нивоу реализују на основу Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју и Уредбе о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју за календарску годину, подстицаји на покрајинском и градском/општинском нивоу спровode се на основу посебних програма мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за територију аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе, које доносе органи покрајинских и локалних власти.

Као могућност за реализацију подршке на нивоу аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, одредбе Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју прописују могућност реализације свих подстицаја, дефинисаних на националном нивоу, осим директних плаћања (уз изузетак регреса за трошкове складиштења у јавним складиштима и регреса за репродуктивни материјал/вештачко осемењавање). Како би се обезбедила усаглашеност програма са законским одредбама, програми мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја на покрајинском и локалном нивоу усвајају се и имплементирају уз претходно добијену сагласност Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, као и уз обавезу извештавања о реализованим мерама подршке.

У 2019. години настављен је раст издавајања за подршку пољопривреди и руралном развоју на нивоима испод републичког, кроз реализацију подстицаја у износу од 3,3 млрд. RSD, што је око 18% веће издавајање за ове намене него током 2018. године. Осим повећања подршке у апсолутном износу, у 2019. је повећан и број јединица

локалне самоуправе, које су реализовале програме подршке пољопривреди, тако да је 122 јединице локалне самоуправе током 2019. године реализовало 2,4 млрд. RSD подршке, док су аутономне покрајине⁷¹ имплементирале подстицаје у износу од 872 мил. RSD.

Графикон 66 - Структура подршке на покрајинском и локалном нивоу (%); 2019.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

Како је Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју ограничена могућност реализације директних плаћања као облика подршке, током 2019. године настављена је тенденција високог учешћа мера руралног развоја у укупној подршци на покрајинском и локалном нивоу, достижући ниво од око 2,8 млрд. RSD, односно око 86% укупне подршке.

Када је реч о појединим мерама руралног развоја, које се у највећој мери примењују широм Србије, и даље доминира подршка инвестицијама у физичку имовину пољопривредних газдинстава, с обзиром да ова мера подршке обезбеђује могућност набавке опреме, механизације, животиња и друге имовине и основних средстава за велики број пољопривредних газдинстава, кроз надокнаду дела трошкова инвестиције у износу и до 90% у појединим локалним самоуправама. Осим ове мере, значајна средства се издвајају за меру управљања ризицима, што представља позитаван показатељ да се повећава број газдинстава која осигуравају своју производњу.

Поред тога што је, у погледу директних плаћања, једина могућност имплементација регреса за вештачко осемењавање, више од половине јединица локалне самоуправе је реализовало ову меру у 2019. години, кроз исплату око 134 мил. RSD за ову намену.

С обзиром да и у пољопривреди постоји недовољно извора финансирања, кредитна подршка представља високо примењену меру, за коју је током 2019. године реализовано око 114 мил. RSD. Такође, мере промоције, као најзаступљенија мере у оквиру посебних подстицаја, често су заступљене у програмима подршке, те је кроз посебне подстицаје у 2019. реализовано око 130 мил. RSD, од чега се највећи део односи управо на мере промоције.

⁷¹ Програм расподеле и коришћења подстицајних средстава за развој пољопривреде на територији АП Косово и Метохија реализује Канцеларија за Косово и Метохију Владе Републике Србије.

5. ЗАЈЕДНИЧКА ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА У ПЕРИОДУ 2021-2027⁷²

Сваки стратешки период европске пољопривредне политике обележиле су мање или веће реформе Заједничке пољопривредне политике⁷³ (ЗПП), изазване потребом за прилагођавањем стању на тржишту, тражњи потрошача, положају пољопривредника, економској и геополитичкој ситуацији, као и, у последње време све више израженој, потреби за очувањем животне средине и борби против климатских промена.

Поред тога што је ЗПП најстарија заједничка политика у ЕУ, након сваке реформе ова политика је све мање и мање заједничка за земље чланице у погледу начина њене примене. Већ данас се тешко могу наћи две чланице које примењују потпуну исту пољопривредну политику, а након наредне реформе (када ће велики део надлежности Европске комисије прећи на земље чланице) ове разлике ће вероватно бити још уочљивије.

5.1 Законодавни предлози нове политике

Сваки вишегодишњи стратешки период ЗПП обележен је мањим или већим изменама (реформама), које углавном проистичу из недостатака у имплементацији, уочених током претходног стратешког периода. На основу недостатака и уоченог простора за унапређење током претходног периода, у току је припрема предлога нове ЗПП за период 2021-2027.

Израда/реформа нових политика обично почиње средином претходног стратешког периода. Обично се предлог нове политике први пут јавности представља на ЕУ конференцији, па је први предлог ЗПП у периоду 2021-2027 представљен јула 2017. године на конференцији „*The CAP, Have your say!*”.

Након генералних консултација на свим нивоима, следи најважнији део креирања нове политике – процена утицаја политика, који укључује обиман аналитички рад, процену броја корисника и ефеката, потребна буџетска средства, итд. На основу анализа и процена утицаја, израђује се буџетски план за наредни вишегодишњи финансијски оквир на нивоу целе ЕУ и према земљама чланицама.

Европска комисија је 1. јуна 2018. године представила предлоге прописа у оквиру ЗПП након 2020. Циљ ових предлога је да ЗПП боље реагује на тренутне и будуће изазове, као што су климатске промене или смена генерација, истовремено настављајући да подржава европске пољопривреднике у оквиру одрживог и конкурентног пољопривредног сектора.

Европска комисија је већ објавила нацрте најважнијих прописа, који ће се значајно изменити након расправе у Парламенту и Савету. У области пољопривреде и руралног развоја очекује се значајна измена прописа у односу на прописе који су тренутно у примени, с обзиром да се, према тренутном предлогу, четири

⁷² Наредно поглавље базирано је на прегледу нове реформе ЗПП према појединим циљевима. https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/future-cap_en

⁷³ *Common Agricultural Policy (CAP)*

најзначајнија прописа спајају у један, са великим бројем подзаконских/спроведбених аката.

У ЕУ у току су међуинституционални преговори о новом предлогу ЗПП, укључујући консултације са свим заинтересованим странама, цивилним сектором и представницима асоцијација пољопривредника.

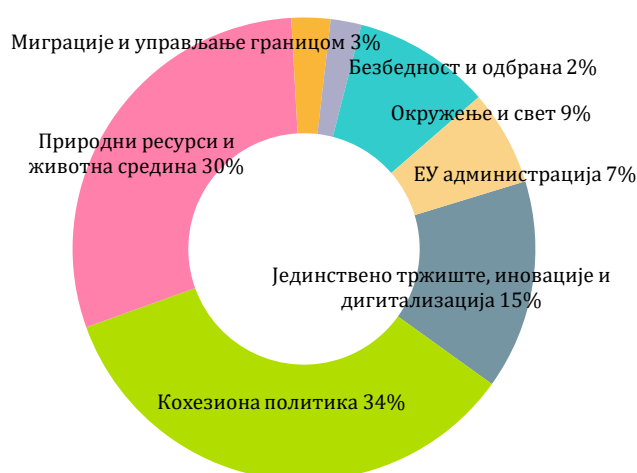
5.2 Буџет ЕУ у периоду 2021-2027

Заједничка пољопривредна политика Европске уније планира се и реализује на средњерочном нивоу, у седмогодишњим стратешким периодима, усклађеним са Вишегодишњим финансијским оквиром⁷⁴, односно буџетом Европске уније, који поставља лимите за буџетска давања ЕУ у појединим областима, у периоду не краћем од пет година (најчешће се имплементира кроз седмогодишњи период). Европска унија такође усваја годишње буџете, који мора да буду дефинисани у оквирима које поставља *MFF*.

Наредни Вишегодишњи финансијски оквир, чији је нацрт објавила Европска комисија, обухвата период од 2021. до 2027. године. Према актуелном нацрту буџета ЕУ, за период 2021-2027 планирани су расходи од око 1.280 млрд. EUR на нивоу ЕУ (не укључујући национално кофинансирање).

ЗПП се финансира из фондова, буџтираних у оквиру главе Природни ресурси и животна средина, чије учешће у буџету ЕУ има опадајући тренд у последњих неколико стратешких периода. Према актуелном предлогу ЕУ буџета, за потребе директних плаћања и тржишних мера у оквиру ЗПП у наредном стратешком периоду опредељено је око 286 млрд. EUR. Комисија предлаже да се финансирање за ЗПП незнатно смањи - за око 5% - због мање доприноса, уз будућу Унију од 27 чланица.

Графикон 67 - Структура вишегодишњег финансијског оквира ЕУ 2021-2027

Чак и у текућем ЕУ буџету (2014-2020), Република Србија, као и остале земље кандидати за чланство, корисник је дела фондова, и то у оквиру давања за претприступну помоћ земљама кандидатима. Из средстава у оквиру главе Окржење и свет, финансира се Инструмент за претприступну помоћ (*IPA*), који укључује и средства помоћи земљама кандидатима за рурални развој (*IPARD*).

Извор: *EU Budget for the future – Proposal of the Commission for the Multiannual Financial Framework 2021-2027*

⁷⁴ *Multiannual financial framework (MFF)*

5.3 Циљеви будуће ЗПП

За наредни стратешки период, Европска комисија је поставила девет основних циљева будуће ЗПП, ка чијој реализацији ће бити усмерене све мере и активности ЗПП у периоду 2021-2027. На основу ових циљева, будућа ЗПП ће наставити да обезбеђује приступ висококвалитетној храни и снажну подршку јединственом европском моделу пољопривреде.

Постављени циљеви ЗПП у наредном стратешком периоду су:

1. Праведнија расподела дохотка пољопривредника;
2. Повећање конкурентности;
3. Ребаланс снага у тржишном ланцу;
4. Одговор на климатске промене;
5. Брига о заштити животне средине;
6. Очување биодиверзитета и пејзажа;
7. Подршка смени генерација;
8. Раст и повећање запослености у руралним срединама;
9. Заштита здравља и квалитета хране.

1. Праведнија расподела дохотка пољопривредника

Подршка одрживом дохотку и флексибилости газдинстава широм Уније са циљем побољшања прехранбене сигурности.

Према статистичким и економским показатељима, доходак пољопривредних газдинстава у ЕУ и даље је знатно испод просечног дохотка на нивоу целе привреде, иако је та разлика смањена током последње деценије, као резултат структурних промена услед одлива радне снаге из пољопривреде у

друге секторе.

Услед тога, улога субвенција у оквиру ЗПП остаје и даље веома важан фактор у подршци дохотку газдинства. Међутим, уочљиве су битне разлике у значају које субвенције имају за доходак пољопривредника између држава чланица, као и између појединих грана пољопривреде. Овакве разлике у улози субвенција у значајној мери узроковане су разликама у финансијским средствима и дуговима у појединим секторима пољопривреде.

Различити облици расподеле подстицаја у сектору пољопривреде у великој мери условљени су структуром газдинстава у државама чланицама и на различите начине доприносе дохотку произвођача. У мери у којој је овај утицај повезан са политиком подршке, ЗПП може допринети прерасподели дохотка, и то кроз ограничење максималног нивоа подршке, редистрибуцијом плаћања, итд. Међутим, осим мера ЗПП, значајан утицај имају и националне политике земаља чланица.

Како би обезбедило да подршка дохотку газдинства не буде фиксна, већ да олакшава структурно прилагођавање у правцу решавања будућих изазова, потребно је применити комбинацију мера. Механизми имплементације треба што више да буду неутрални у односу на њихов утицај на опортунитетне трошкове

производних фактора (радне снаге, земље и капитала), како би, у комбинацији са предложеном већом флексибилношћу, која је дата државама чланицама да креирају жељену расподелу субвенција, побољшали праведније усмеравање подршке. Истовремено, заједнички оквир политике и јединствено ЕУ тржиште помажу да се минимизира потенцијално нарушавање конкуренције.

2. Повећање конкурентности

Повећање конкурентности и продуктивности на одржив начин, како би се одговорило на изазове веће тражње у свету са ограниченим ресурсима и климатском нестабилношћу.

У претходном периоду повећани су притисци на пољопривредне ресурсе у ЕУ, због све веће тражње за пољопривредним и индустријским производима, а што је условљено демографским променама, као и променама у расположивом дохотку.

Посматрано са аспекта понуде, повећава се конкуренција за исте производне факторе (земљиште, рад, капитал) и све већи је притисак за коришћење „природног“ капитала, тј. оног које остварује утицај на животну средину и климу.

У ситуацији повећане тражње у свету, а уз ограничене ресурсе и нестабилне климатске услове, повећање продуктивности пољопривредне производње на одржив начин, од суштинске је важности за суочавање са овим изазовима.

Продуктивност сектора пољопривреде у ЕУ већ је на високом нивоу, делимично због повећане продуктивности рада. Међутим, стагнација, присутна последњих година, повезана је са изазовима са којима се суочава и сектор пољопривреде и целокупно друштво у ЕУ, као што су цене хране, климатске промене или губитак биодиверзитета.

У новом предлогу ЗПП, ЕУ значајан акценат ставља на бројне факторе и алате за покретање повећања продуктивности у европској пољопривреди, као што су истраживачки и иновацијски програми, нове технологије, рурални развој и инфраструктура, ефикасан саветодавни систем и сталне обуке за менаџере газдинстава.

3. Ребаланс снага у тржишном ланцу

Побољшање положаја пољопривредника у тржишном ланцу.

Тржишни ланац прехранбених производа у ЕУ протеже се од произвођача инпута (семена, ђубрива и сл.) до 500 милиона потрошача. Пољопривреда и сродни сектори обезбеђују

велики број радних места, али пољопривреду карактерише стагнирајуће и ниско учешће додате вредности у тржишном ланцу, условљено високим трошковима инпута, као и флукуацијама у производњи и укључивању нових услуга.

Ланац снабдевања карактерише нова иновативна динамика, која није ограничена само на производ и процес, већ и на иновацију организације у ланцу, покренуту кроз примену нових технологија и развој тражње потрошача. Већа концентрација малопродаје и прерађивача у тржишном ланцу потенцијално ставља пољопривреднике у слабију преговарачку позицију унутар тржишног ланца. С

друге стране, пољопривредници мора да одговоре на промене у тражњи потрошача, која се преноси до њих дуж тржишног ланца, односно преко других, више позиционираних актера у ланцу.

Будућа ЗПП има за циљ јачање положаја пољопривредника у тржишном ланцу кроз јачање сарадње међу пољопривредницима, унапређење синергије унутар тржишног ланца, подршку развоју производних модела усмерених на тржиште, подстицање истраживања и иновација, повећање транспарентности тржишта и обезбеђење ефективних механизма против непоштених трговачких пракси.

4. Одговор на климатске промене

Допринос ублажавању и прилагођавању климатским променама, као и одрживој енергији.

Сектор пољопривреде далеко више је подложнији климатским променама од већине осталих привредних сектора. Међутим, сам пољопривредни сектор истовремено дугорочно утиче на климу – пољопривреда је током 2016.

године била извор 12% емисије гасова са ефектом стаклене баште у ЕУ. Услед тога, потреба за променама у пољопривредним праксама намеће се као ургентна потреба.

Потенцијални допринос промена у пољопривредним праксама за ублажавање емисије гасова са ефектом стаклене баште, базира се на употреби технологија, којима се у мањој мери утиче на климу, отицању угљеника кроз боље управљање земљиштем, производњи биомасе, смањењу коришћења фосилних горива у пољопривредној производњи и смањењу губитака и отпада у пољопривредној производњи.

Пољопривреда ЕУ има кључну улогу у доприносу испуњења обавеза, преузетих Париским споразумом и стратегијом ЕУ за одрживост и биекономију, а кроз унапређење циљева у погледу емисија гасова са ефектом стаклене баште, имајући у виду потенцијалне ризике, али и евидентну стагнацију емисије гасова у пољопривреди од 2010. године, истовремено обезбеђујући прехранбену сигурност у ЕУ.

5. Брига о заштити животне средине

Подстицање одрживог развоја и ефикасно управљање природним ресурсима, као што су вода, земљиште и ваздух.

Земљиште представља један од најважнијих природних ресурса, који обезбеђује неопходне хранљиве материје, воду, кисеоник и опстанак биљака. Осим тога, земљиште обезбеђује и друге важне елементе за опстанак земљишних екосистема.

Иако не представља проблем који се на исти начин јавља у целој Европи, квалитет земљишта постаје све већи разлог за забринутост. Земљиште апсорбује све последице људског присуства, како у погледу директних активности које човек обавља на њему (интензивна производња, наводњавање, сабијање, загађење кроз градњу, итд.), тако и кроз слабљење његове способности да реагује на друге природне силе, као што је случај са водном ерозијом.

Из тог разлога, допринос политика за заштиту земљишта постаје све релевантнији, заснован на низу обавезних и добровољних мера у новом предлогу ЗПП. Упоредо са применом интегрисаних одрживих пракси, као што је агроекологија, нове технологије такође могу помоћи у овом процесу, уз прецизну пољопривреду, омогућавајући истовремено побољшање економских и еколошких перформанси, базираних на већем степену знања, уграђеног у најбоље праксе.

6. Очување биодиверзитета и пејзажа

Допринос заштити биодиверзитета, побољшању услуга екосистема и очувању станишта и пејзажа.

Циљ очувања биодиверзитета и пејзажа постављен је као висок приоритет у новој ЗПП, с обзиром да, према статистичким подацима, биодиверзитет пољопривредних површина у ЕУ опада.

Различити фактори утичу на биодиверзитет пољопривредних површина, међу којима су једни од важнијих постојање и разноврсност станишта, чији главни елементи обухватају обележја пејзажа као што су живице, меће, камени зидови, издвојено дрвеће, итд. Нажалост, велики губитак ових обележја пејзажа на газдинствима све више се примећује широм ЕУ.

У оквиру будуће ЗПП, међу различитим активностима за очување биодиверзитета пољопривредног земљишта, повећава се фокус на заступљеност обележја пејзажа пољопривредног земљишта као последица одговарајућег управљања од стране пољопривредника. Да би се овај циљ испунио, ЗПП после 2020. године требало би да укључи побољшане мере у поређењу са текућом политиком, узимајући у обзир јачање везе са законодавством ЕУ о животној средини, планирање коришћења буџета ЗПП сваке земље чланице за ове намене, обавезе корисника ЗПП у погледу очувања биодиверзитета и пејзажа, као и унапређење података и праћење индикатора у овој области.

7. Подршка смени генерација

Модернизација сектора пољопривреде привлачењем младих и унапређењем њиховог пословања.

Сектор пољопривреде не само у ЕУ, већ и на светском нивоу, пролази кроз структурне промене у погледу броја, величине и специјализације газдинстава, док се број младих пољопривредника с временом смањује. Млади пољопривредници се суочавају са значајним

изазовима, као што су отежана доступност земљишта и његове високе цене, ниска профитабилност, отежан приступ кредитима и недовољна обученост. Међутим, како би сектор пољопривреде био одржив, потребни су квалификовани и иновативни млади пољопривредници, како би се одговорило на потребе друштва, од квалитетне и безбедне хране до здраве животне средине.

У том смислу, предлог будуће ЗПП поставља политички оквир, који би требало да, заједно са националним политикама, подржи улазак и останак младих људи у пољопривреди, истовремено стварајући повољне радне и животне услове у руралним подручјима.

8. Раст и повећање запослености у руралним срединама

Промоција запослености, раста, социјалне инклузије и локалног развоја у руралним подручјима, укључујући биоекономију и одрживо шумарство.

Претежно рурална подручја покривају 44% територије и обухватају 19% становништва ЕУ (ЕУ-28). Ова подручја се у највећој мери ослањају на примарни сектор, како у погледу производње, тако и у погледу запослености, због чега ови

региони остварују доходак по глави становника за трећину нижи од просека у ЕУ. Последично, ниво сиромаштва и учешће сиромашних у укупном становништву већи су у руралним подручјима, при чему постоје значајне разлике у овим показатељима између држава чланица.

На перспективу запошљавања у руралним подручјима у великој мери утиче степен структурне трансформације и приступ интернету руралног становништва. Изаолована рурална подручја више трпе због недостатка социјалне инклузије и неповољне ситуације на тржишту рада, у поређењу са оним руралним регионима који су ближи градским центрима.

Услед тога, ЗПП игра важну улогу у ублажавању притиска незапослености и сиромаштва у руралним подручјима. Недавне студије показале су да постоји позитивна улога ЗПП у смањењу сиромаштва и њеног доприноса економији руралних подручја, нарочито кроз позитивне ефекте производно невезаних плаћања и мера руралног развоја.

9. Заштита здравља и квалитета хране

Унапређење одговора пољопривреде ЕУ на захтеве друштва у погледу хране и здравља, укључујући безбедну, квалитетну и здраву храну, смањење бацања хране, као и добробит животиња.

Захтеви потрошача у ЕУ све више расту у погледу безбедне, здраве и квалитетне хране. Због тога, неки од кључних изазова са којима се суочава пољопривреда ЕУ, укључују унапређење мера и политика, као одговоре на ове захтеве друштва, а у циљу обезбеђења безбедне, квалитетне и здраве хране,

смањење бацања вишкова хране и унапређење здравља и добробити животиња.

Као озбиљан изазов на нивоу Уније препознаје се антимикробна резистенција (АМР), на коју ЗПП такође треба да реагује кроз сопствене мере и акције. Хитност у вези реакције на АМР гарантује повећану пажњу у погледу употребе антимикробних лекова у сточарству на нивоу ЕУ. АМР се у ЕУ препознаје као озбиљна претња за јавно здравље, с обзиром да је одговорна за све већу угроженост становништва, како у ЕУ, тако и широм света, као и за велико економско оптерећење, кроз трошкове здравствене заштите и губитак продуктивности у сточарству.

На безбедност дуж целокупног тржишног ланца хране индиректно утиче добробит животиња, нарочито оних које се узгајају за производњу хране, услед блиске везе између добробити животиња, здравља животиња и болести које се преносе храном.

Сходно томе, будућа ЗПП, у синергији са новим ЕУ регулативама о ветеринарско-медицинским производима и истраживању, може да подржи пољопривреднике и државе чланице у борби против АМР.

5.4 Главни приоритети будуће ЗПП

Нови предлог ЗПП за период 2021-2027 дефинише будуће активности, стављајући у фокус шест главних приоритета:

- I. Модернизација и поједностављење политика;
- II. Иновације и знање за будућу пољопривреду;
- III. Прилагодљивост европске пољопривреде, са равномернијом и ефикаснијом подршком кроз боље таргетирање подршке;
- IV. Јачање еколошких и климатских акција;
- V. Повећање запослености у руралним срединама и подршка смени генерација;
- VI. Одговор на забринутост становништва у вези одрживе пољопривредне производње.

I. Нов начин програмирања и поједностављење

Значајна новина коју ЕУ уводи у ЗПП у наредном циклусу, а поштујући приоритет модернизације и поједностављења ЗПП, јесте захтев да свака држава чланица изради сопствени национални ЗПП стратешки план за цео стратешки период, кроз који ће земље чланице одредити на који начин намеравају да испуне девет дефинисаних циљева ЕУ, користећи инструменте ЗПП, а истовремено одговарајући на специфичне потребе својих пољопривредника и руралних заједница.

Да би се национални стратешки планови, а тиме и целокупна ЗПП, реализовали на најбољи начин, потребно је обезбедити континуиран процес креирања и унапређења политике на нивоу ЕУ. Процес планирања политика започиње дефинисањем стратешког оквира на нивоу ЕУ, који ће земљама чланицама, поред обавезних шема, пружати могућност избора између расположивих добровољних шема плаћања. Међутим, чак и код обавезних шема, уводе се различите форме имплементације, што остаје избор земље чланице и наводи се у стратешком плану сваке земље чланице. У постављеном стратешком оквиру на нивоу Уније, земља чланица, имајући у виду своје потребе и специфичности пољопривреде, креира сопствени ЗПП стратешки план за наредни седмогодишњи период, а у циљу унапређења економских, социјалних и еколошких показатеља на газдинствима.

Европска комисија ће, пре почетка примене, одобравати сваки од ових планова и пратиће њихову реализацију на годишњем нивоу. На овај начин, ЗПП преусмерава фокус са усклађености политика и правила у земљама чланицама са ЗПП, на резултате и перформансе које земље остварују применом шема и инструмената у оквиру ЗПП.

Након одобрења плана од стране Европске комисије, земља чланица спроводи имплементацију одобрених политика, уз неопходан мониторинг и извештавање Комисије. У овој фази примењује се и смањење плаћања за пољопривреднике, који нису испунили прописане услове за остваривање субвенција.

Завршетком годишњег циклуса плаћања (који мора да буде окончан до одређеног прописаног датума), Европска комисија обавља ревизију, након чега је могућа суспензија плаћања за ненаменски или неправилно извршена плаћања од стране националне Агенције за плаћање. Земљи чланици ће из ЕУ буџета бити исплаћен само онај износ који је ревизија Европске комисије оценила као исправан.

Након завршетка ревизије, циклус се завршава евалуацијом, када се усвајају примедбе Комисије и у политику уносе потребне измене. О резултатима годишње евалуације извештава се Европска комисија кроз Годишњи извештај о нивоу испуњености плана.

Међутим, основа сваког стратешког плана и његове будуће реализације јесте стабилна национална структура управљања, која подразумева акредитовану Агенцију за плаћање и функционалан *IACS/LPIS*, као и сва потребна акредитована тела, тако да ће функционалност успостављених имплементационих структура свакако добити на значају током наредног стратешког периода примене ЗПП.

Значајан аспект успостављања новог начина програмирања политике свакако представља компонента поједностављења, како у погледу поједностављења самих политика, тако и у погледу поједностављења административних процедура и бирократских оптерећења.

У том смислу, нови начин рада такође подразумева поједностављивање административних процеса, у смислу да ће уместо великог броја програма за шеме и нотификација код Европске комисије, земље чланице подносити само један стратешки план за целокупан период, који покрива директна плаћања, рурални развој и секторске стратегије. Такође, овакав приступ допринеће олакшаном приступу заштите животне средине, кроз низ стандарда и циљева на нивоу ЕУ, док ће свака земља чланица прилагодити сопствене мере заштите животне средине и климе реалности на терену.

Значајно поједностављење се очекује и за младе пољопривреднике, с обзиром да ће јединствени стратешки план укључивати доследне мере за смену генерација на газдинству, које укључују како директна плаћања, тако и мере руралног развоја. Такође, очекује се да ће млади пољопривредници имати лакши приступ подршци инвестицијама, с обзиром да ће се смањити и критеријуми прихватљивости.

Како ЗПП карактерише висок ниво административних захтева и бирократских процедура, поједностављење је предвиђено и у овом сегменту политике. Административни трошкови су, у одређеној мери, узроковани административном контролом и контролом на терену, а све како би се обезбедило да се новац пореских обвезника користи наменски, у складу са начелом одговорности. Међутим, увек постоји потреба да се процени и побољша пропорционалност у погледу трошкова и постојеће бирократије, што је један од фокуса будуће ЗПП.

Бирократско оптерећење у великој мери одражава разноликост инструмената ЗПП, који су и сами резултат разноликости пољопривреде широм ЕУ. Велики број иницијатива током претходних година имало је за циљ да се поједностави ЗПП и смањи бирократија, како за кориснике, тако и за администрацију, уз различите нивое успешности. У том смислу, за период након 2020. године нацрт ЗПП предлаже

нови облик партнерства између ЕУ и држава чланица. Намера је да се стави већи нагласак на постизање резултата у односу на тежњу за обезбеђивањем поштовања детаљних правила, утврђених на нивоу ЕУ. Главни изазов који предлог ЗПП ставља пред државе чланице јесте начин на који ће државе чланице схватити могућности за поједностављење, истовремено решавајући реалне националне и локалне проблеме.

Свакако да су модернизација и дигитализација, уз коришћење савремених технологија у управљачке и административне сврхе, основни методи за поједностављење. Ово би требало да резултира поједностављењем правила на нивоу корисника, боље прилагођених њиховим потребама и лакшим за управљање и контролу. Међутим, многе практичне препреке и даље ограничавају усвајање и употребу дигиталних решења у административне сврхе.

II. Иновације и знање за будућу пољопривреду

Знање и иновације од кључне су важности за продуктиван, флексибилан и одржив сектор пољопривреде. Будућа ЗПП истовремено ће подстицати повећана улагања у истраживање и иновације и настојаће да омогући пољопривредницима и руралним заједницама да од њих имају користи.

Зато је од суштинске важности изградити снажније пољопривредне системе знања и иновација (AKIS⁷⁵), како би се подстакло покретање и развој иновационих пројеката, ширили њихови резултати и били коришћени у свим сегментима сектора. Укључивање националних стратегија за успостављање и унапређење пољопривредних система знања и иновација у стратешке планове ЗПП, требало би да подстакне структурирање и организацију националног система иновација.

У том контексту, значајну улогу имаће Систем за саветовање пољопривредника (FAS⁷⁶) као основни начин за едукацију и саветовање пољопривредника, који може да послужи као основа за изградњу AKIS, нарочито у погледу повезаности са пољопривредницима, односно као канал за трансфер знања.

Обезбеђивањем постојања функционалног AKIS у целој ЕУ избегава се дуплирање напора, умањују се трошкови, повећава се утицај ЕУ и националног/регионалног финансирања и убрзавају се иновације.

Успешне AKIS стратегије укључују четири главне групе мера:

1. унапређење протока знања и јачање веза између истраживања и праксе;
2. јачање свих пољопривредних саветодавних служби и подстицање њихове међусобне повезаности унутар AKIS;
3. унапређење међутематских и прекограничних интерактивних иновација;
4. подршка дигиталној транзицији у пољопривреди.

Акценат на унапређењу знања нарочито је видљив код мера руралног развоја, а према новој ЗПП, национални стратешки план ће морати да садржи посебно поглавље посвећено овој области. Поред средстава из Европског пољопривредног

⁷⁵ *Agricultural Knowledge and Innovation Systems*

⁷⁶ *Farm Advisory System*

фонда за рурални развој (*EAFRD*⁷⁷), посебна средства се издвајају у оквиру посебног програма *Horizon Europe*, за који је Европска комисија предложила да се издвоји 10 милијарди евра за истраживање и иновације у храни, пољопривреди, руралном развоју и биоекономији. Такође, Европско пољопривредно партнерство за иновације (*EIP-AGRI*) наставиће да обједињује изворе финансирања из *Horizon* и *EAFRD* ради подстицања конкурентне и одрживе пољопривреде и шумарства.

III. Праведнија и ефикаснија подршка

С обзиром да су у преходном периоду постојале значајне разлике у алоцираним средствима у земљама чланицама, као и разлике на нивоу газдинстава у земљама чланицама, при чему су се те разлике повећавале након сваке реформе ЗПП, ЕУ је одлучила (почевши од стратешког периода 2014-2020) да постепено смањује те разлике у директним плаћањима, како између земаља чланица, тако између самих газдинстава. Почетком претходног стратешког периода (2014. године) постављен је циљ да се крајем периода (2020. године) разлика између текућих давања и 90% ЕУ просека смањи за трећину. На овај начин требало би да се износи у земљама са натпросечним давањима смање у корист земаља са испод просечним плаћањима (ектстерна конвергенција).

Када је реч о умећењу разлика у директним плаћањима између великих и малих газдинстава (интерна конвергенција), у новом стратешком оквиру предложен је строжији систем смањења плаћања изнад одређеног износа (60.000 EUR по газдинству) и ограничење плаћања на 100.000 EUR по газдинству (у тренутно важећој ЗПП примењује се смањење за 5% дела износа који прелази 150.000 EUR), а све са циљем обезбеђења праведније расподеле плаћања.

У наредном стратешком периоду, подршка дохотку остаје суштински део ЗПП, а у циљу обезбеђења стабилности и предвидивости политика. У том смислу, директна плаћања ће и убудуће да се базирају на површини газдинства, уз виши ниво подршке по хектару за мала и средња газдинства.

Међутим, будућа ЗПП жели да приоритет да малим и средњим газдинствима и подстакне младе пољопривреднике да се укључе у пословање. У том циљу, наставља се обавезно издвајање за младе пољопривреднике (2% износа за директна плаћања додељених свакој земљи чланици), употпуњено финансијском подршком у оквиру руралног развоја и мерама које олакшавају доступност земљишта и пренос власништва.

За разлику од претходног периода, када су право на подршку остваривали само пољопривредници са статусом „активног“, што је била категорија дефинисана на нивоу ЕУ, у наредном стратешком оквиру ЗПП подршка ће се додељивати искључиво „правом“ пољопривреднику, чији ће статус дефинисати свака држава чланица у задатим оквирима.

IV. Јачање еколошких и климатских акција

Један од основних приоритета ЕУ у наредном периоду свакако је јачање климатске и еколошке оријентације ЗПП. До сада је еколошка компонента углавном била

⁷⁷ *European Agricultural Fund for Rural Development*

изражена у II стубу, односно у оквиру мера руралног развоја. Међутим, нови концепт ЗПП еколошки фокус проширује и на I стуб, што ће свакако донекле променити постојећу концепцију директних плаћања.

У суштини, у пракси се вероватно неће много изменити сам систем имплементације, јер ће и даље главне еколошке мере остати у II стубу, док ће се мере I стуба, које се односе на ове активности, спроводити кроз проширено „зелено плаћање“ (које ће вероватно постати добровољно) и кроз појачане услове „вишеструке усклађености“⁷⁸ (критеријуми који су до сада били добровољни, постају обавезни). Све ове измене у досадашњим обавезним захтевима, реализованим кроз „вишеструку усклађеност“, условили су промену концепта, те је предвиђено успостављања захтева „условљености“, што, осим досадашњих обавезних захтева, укључује проширене захтеве и додатне еколошке шеме.

Према новој концепцији ЗПП, еколошки фокус ће имати добровољну и обавезну компоненету, при чему ће добровољна компонента подразумевати примену „еколошких шема“, која ће укључивати досадашње „зелено плаћање“ и могућност додатне надокнаде за пољопривреднике, који поштују агро-еколошке стандарде изнад захтеваног нивоа.

Како пољопривредници играју кључну улогу у борби против климатских промена, штитећи животну средину и чувајући пејзаже и биодиверзитет, Европска комисија у свом предлогу поставља велике амбиције у погледу заштите животне средине и борбе против климатских промена, кроз постављање одређених обавезних захтева за пољопривреднике. Ови захтеви се односе, пре свега, на очување земљишта богатог угљеником кроз заштиту мочвара и тресетишта, као и на унапређење управљања хранљивим материјама, а у циљу унапређење квалитета воде, смањења амонијака и нивоа азот-оксида. Такође, уместо досадашњег захтева за диверзификацију усева, што је био услов за остваривање права на „зелено плаћање“, уводи се захтев ротације усева.

У оквиру новог еколошког приступа ЗПП, пољопривредници ће имати могућност да додатно допринесу заштити животне средине и биће награђени за достизање нивоа доприноса, вишег од постављеног кроз обавезне захтеве. Земље чанице ЕУ ће, у оквиру својих политика, развити добровољне еколошке шеме, како би подржале и подстакле пољопривреднике да поштују пољопривредне праксе корисне за климу и животну средину.

Даље, 30% износа II стуба мораће да буде издвојено за давања у области заштите животне средине, климе и биодиверзитета, уз додатну могућност трансфера 15% средстава из I у II стуб за ове потребе⁷⁹.

V. Посебан фокус на младе пољопривреднике

Као још један важан приоритет у наредном програмском циклусу намеће се фокус на младе пољопривреднике и то кроз подршку трансферу управљања са старије на млађу генерацију у оквиру породичног газдинства. Ово питање у највећој мери и у

⁷⁸ „Вишеструка усклађеност“ укључује две врсте стандарда/захтева: Добро пољопривредно и еколошко стање (*Good Agricultural and Ecological Conditions – GAEC*) и Обавезне захтеве управљања (*Statutory Management Requirements – SMR*).

⁷⁹ До сада је такође био могућ трансфер 15% средстава из I у II стуб, али без условљености намене.

задатим оквирима, уређује сама земља чланица кроз, између осталог, олакшан приступ земљишту, кредитима и знању, као и кроз олакшана национална правила опорезивања и промета средстава.

Као начин за несметан трансфер управљања, у нови концепт ЗПП уводи се тзв. „међугенерациско партнерство“, односно подршка у транзиционом периоду, док управљање газдинством не пређе на млађег носиоца. Овај облик подршке укључује менторство младих пољопривредника од стране искуснијих, унапређење трансфера знања са једне генерације на следећу или развој планова наслеђивања.

У оквиру будуће ЗПП, припремају се и нови механизми за олакшан приступ земљишту и финансијским средствима за младе носиоце газдинства, као и могућност финансирања кроз специјализоване ЕУ програме⁸⁰.

VI. Очекивања становништва

Услед све диференцираније тражње потрошача у ЕУ, уз растућу забриност у погледу хране и здравља, поштовање очекивања становништва такође постаје приоритет будуће ЗПП. Са аспекта овог питања, нови концепт ЗПП поставља специфичне циљеве за побољшање одговора на очекивања становништва у вези хране и здравља, укључујући управљање вишковима хране, здраву и квалитетну храну, као и добробит животиња.

У том смислу, превиђена је строжија условљеност у погледу здравља животиња, здравља биља и добробити животиња, а праћење реализације и поштовања стандарда биће обезбеђено кроз релевантне показатеље.

У погледу примењених шема подршке, предвиђено је да шеме школског млека и воћа у оквиру ЗПП остану на снази, као и подршка органској производњи и шемама квалитета.

⁸⁰ Могућност за финансирање учешћа у *ERASMUS+* програму како би се открили нови начини пословања на газдинствима у Европи.

6. ПРИЛОЗИ

1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ

Прилог 1.1 - Пољопривредна газдинства према величини КПЗ у Србији; 2018.

	Укупно (сва газдинства)			
	Површина (ha)	Структура (%)	Број газдинстава	Структура (%)
Без земљишта	0	0,00	5.290	0,94
> 0-≤ 1 ha	58.683	1,69	106.587	18,88
> 1-≤ 2 ha	159.904	4,60	110.893	19,64
>2-≤5 ha	589.218	16,95	182.253	32,28
>5-≤10 ha	665.233	19,14	96.262	17,05
>10-≤20 ha	556.201	16,00	40.876	7,24
>20-≤30 ha	261.305	7,52	11.072	1,96
>30-≤50 ha	228.204	6,57	6.062	1,07
>50-≤100 ha	256.164	7,37	3.825	0,68
>100 ha	700.982	20,17	1.422	0,25
Укупно	3.475.894	100,00	564.542	100,00

Извор: Републички завод за статистику: Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018

Прилог 1.2 - Индекси бруто пољопривредне производње у Србији, 2010-2019 (претходна година=100)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА -УКУПНО-бруто¹⁾	100,5	99,6	78,5	124,4	104,6	92,8	111,6	84,5	116,1	101,5
ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА-УКУПНО-нето¹⁾	100,6	99,3	80,5	122,5	102,9	92,0	109,0	88,1	114,3	98,8
Биљна производња (1+2+3)¹⁾	100,7	99,1	69,7	139,5	106,3	87,3	119,5	76,5	125,5	101,9
1. Ратарство и повртарство (a+b+c+d)	105,4	96,0	69,3	137,7	111,8	83,4	124,7	71,9	130,8	101,5
a) Жита	104,3	96,6	65,2	144,8	119,9	77,3	129,1	61,6	156,7	99,1
Пшеница	80,3	125,1	92,0	112,1	88,7	101,7	118,8	78,9	129,3	86,2
Кукуруз	112,7	89,9	54,5	166,0	135,6	68,6	135,2	54,5	173,3	105,5
b) Индустријско биље	119,6	93,5	75,4	134,7	117,8	79,6	129,0	86,6	132,4	100,2
Шећерна репа	119,3	84,6	82,6	128,1	110,3	62,2	122,9	93,7	92,5	99,1
Сунцокрет	100,2	114,2	84,7	140,1	99,3	85,8	142,1	87,0	135,7	99,4
c) Поврће	99,6	97,6	77,0	121,5	83,0	113,2	109,5	90,9	77,6	106,1
Поврће без кромпира	99,9	96,0	84,8	114,4	87,1	116,4	108,4	95,1	75,2	87,0
Кромпир	98,8	100,5	64,8	132,7	77,2	108,0	111,7	82,5	82,8	143,9
d) Сточно (крмно) биље	103,8	89,8	77,6	120,8	104,6	85,0	124,2	73,2	126,8	117,4
2. Воћарство ¹⁾	80,5	118,5	71,2	149,9	84,1	105,0	102,2	94,7	109,3	102,9
3. Виноградарство	71,6	112,8	76,9	134,0	61,3	139,3	85,5	113,5	90,4	109,3
Сточарство (1+2+3+4+5)	100,2	100,5	98,2	102,1	101,4	103,5	98,3	101,5	101,3	100,9
1. Говедарство	96,8	98,5	100,2	99,4	99,9	100,5	99,3	100,3	99,4	101,2
Прираст	94,0	99,1	97,7	99,8	96,0	99,9	98,5	100,6	99,5	102,0
Кравље млеко	98,9	98,1	102,1	99,1	102,9	100,9	99,8	100,0	99,3	100,7
2. Свињарство	103,4	98,5	93,7	103,7	104,8	103,8	104,5	100,7	98,6	102,5
3. Овчарство	103,4	103,2	117,7	114,3	104,2	102,8	89,1	107,4	103,3	95,2
Прираст	104,1	102,9	118,6	112,1	104,0	103,1	88,9	109,7	101,7	98,2
Овчије млеко	92,4	114,3	105,4	158,6	107,3	99,7	87,6	82,2	127,3	62,2
4. Живинарство	101,4	110,1	95,7	99,9	100,5	102,6	95,1	102,1	106,5	103,8
Прираст	103,1	116,8	90,1	101,9	94,1	96,1	101,4	110,2	110,9	108,7
Јаја	99,7	103,2	101,9	97,8	107,8	108,9	89,9	94,9	102,1	98,8
5. Пчеларство-мед	99,0	95,6	100,3	122,5	51,2	279,8	47,0	121,7	162,9	66,5

¹⁾ Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене вредности индекса за серије година 2013-2016. на позицијама: Воћарство, Биљна производња, Пољопривредна производња -укупно нето и Пољопривредна производња - укупно бруто.

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.3 - Пољопривредно земљиште у Србији, по категоријама коришћења (000 ha); 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Индекс 2019/18	Индекс 2019/ Ø14-18
Коришћено пољопривредно земљиште, укупно ¹⁾	3.521	3.528	3.462	3.495	3.518	3.480	3.456	3.438	3.487	3.482	99,86	100,17
Оранице и баште	2.654	2.640	2.561	2.590	2.606	2.591	2.597	2.595	2.583	2.579	99,85	99,41
од којих угари и необрађено земљиште	23	22	22	19	20	18	17	15	9	9	100,00	57,19
Земљиште под сталним засадама ¹⁾	188	187	185	192	199	200	204	208	204	206	100,98	101,54
од којих воћњаци ¹⁾	164	164	163	168	175	176	180	184	183	184	100,55	102,52
виногради	24	23	22	22	22	22	22	22	20	21	105,00	96,69
Стални травњаци	656	679	690	694	693	670	634	616	676	675	99,85	102,60
од којих ливаде	377	374	382	382	382	369	343	322	351	346	98,58	97,95
пашњаци	300	326	332	332	332	321	311	295	325	329	101,23	103,90

¹⁾ Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене површина за серије година 2013-2016. на позицијама: Воћњаци, Стални засади и Коришћено пољопривредно земљиште.

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.4 - Коришћено пољопривредно земљиште по категоријама (ha); 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Индекс 2019/18	Индекс 2019/ Ø14-18
КПЗ, укупно ¹⁾	3.520.869	3.528.259	3.462.214	3.495.190	3.518.249	3.480.374	3.455.998	3.438.130	3.486.908	3.481.567	99,85	100,16
Оранице и баште	2.653.601	2.639.581	2.561.673	2.589.715	2.606.073	2.590.985	2.597.808	2.594.980	2.582.909	2.578.898	99,84	99,40
Жита	1.804.815	1.803.512	1.715.562	1.766.447	1.819.188	1.782.010	1.763.575	1.718.034	1.712.988	1.698.993	99,18	96,58
Махунарке	6.008	5.792	5.708	5.277	7.830	9.362	9.788	10.582	7.827	7.733	98,80	85,19
Кромпир, рани и касни	52.852	54.115	52.040	50.740	51.819	421.004	40.388	38.183	28.232	34.110	120,82	29,42
Шећерна репа	71.304	59.311	69.290	66.712	64.112	42.683	50.071	54.183	48.125	42.539	88,39	82,07
Индустријско биље	367.795	368.732	383.881	368.671	346.524	376.812	408.867	449.147	490.126	489.369	99,85	118,12
Поврће, бостан и јагоде	56.470	56.250	54.574	52.898	52.680	66.935	68.183	66.488	50.294	47.832	95,10	78,52
Цвеће	361	372	382	412	343	445	472	1.057	440	469	106,59	85,06
Крмно биље	268.553	267.250	256.008	257.652	242.041	250.359	236.684	240.088	230.484	243.480	105,64	101,48
Остали усеви на ораницама и баштама	2.143	2.716	2.102	1.633	1.713	2.252	2.831	2.249	4.732	5.407	114,26	196,23
Угари	23.300	21.531	22.126	19.273	19.655	17.969	16.624	14.680	9.143	8.966	98,06	57,42
Сталне травнате површине	656.323	679.301	689.515	693.694	693.074	669.707	633.925	616.434	676.363	675.314	99,84	102,65
Ливаде	376.918	374.303	381.654	381.654	381.654	368.738	342.926	321.812	351.653	346.196	98,45	97,97
Пашњаци	300.274	325.785	331.588	331.588	331.588	320.837	311.211	294.622	324.710	329.118	101,36	103,96
Стални засади ¹⁾	190.076	188.590	187.299	192.233	198.934	199.814	204.053	207.592	203.849	206.228	101,17	101,67
Воћњаци ¹⁾	164.197	163.556	163.310	167.868	174.729	175.917	180.173	183.609	183.460	183.611	100,08	102,25
Виногради	23.566	23.290	22.150	22.150	22.150	22.150	22.150	22.150	20.333	20.501	100,83	94,10
Расадници	1.669	1.258	1.327	1.598	1.531	1.182	1.112	1.246	1.336	1.363	102,02	106,37
Остали стални засади	644	485	512	617	524	565	618	587	719	753	104,73	124,96

¹⁾ Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене површина за серије година 2013-2016. на позицијама: Воћњаци, Стални засади и Коришћено пољопривредно земљиште.

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.5 - Структура пожњевених површина у Србији (%); 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Пожњевене површине	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Житарице	67,5	67,9	66,3	67,7	70,2	69,3	68,5	66,5	66,6	65,9
Кукуруз	23,4	23,4	23,3	24,3	23,4	39,8	39,4	39,0	35,1	37,3
Пшеница	38,4	39,2	37,7	37,7	40,9	23,3	23,2	21,6	25,0	22,4
Остале житарице	5,7	5,3	5,3	5,7	6,0	6,3	6,0	5,9	6,5	6,2
Шећерна репа	2,7	2,2	2,7	2,6	2,5	1,7	1,9	2,1	1,9	1,6
Уљарице	13,3	13,4	13,8	13,7	13,2	14,3	15,5	17,1	18,8	18,6
Сунцокрет	6,4	6,6	7,2	7,2	6,8	6,5	7,8	8,5	9,3	8,5
Соја	6,4	6,2	6,3	6,1	6,0	7,3	7,1	7,8	7,6	8,9
Кромпир	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	1,7	1,6	1,5	1,1	1,3
Свеже поврће и пасуљ	3,4	3,3	3,3	3,1	3,1	3,0	2,9	3,1	2,3	2,1
Крмно биље	9,9	9,9	10,8	9,9	8,8	9,9	9,2	9,3	9,0	9,4
Остало	1,2	1,3	1,1	1,0	0,5	0,1	0,4	0,4	0,4	1,1

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.6 - Површине под најзначајнијим усеvима у Србији (000 ha); 2010-2019

Површина	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Индекс 2019/18	Индекс 2019/ Ø14-18
Житарице	1.785	1.796	1.714	1.759	1.817	1.759	1.759	1.710	1.713	1.699	99,18	97,00
Пшеница	619	620	603	632	605	590	595	556	643	577	89,74	96,52
Кукуруз	1.015	1.037	976	980	1.058	1.010	1.010	1.002	902	962	106,65	96,54
Остале житарице	151	139	135	147	154	159	154	152	168	160	95,24	101,65
Шећерна репа	71	59	69	67	64	42	49	54	48	43	89,58	83,70
Уљарице	352	355	357	358	339	364	396	441	482	480	99,59	118,69
Сунцокрет	169	174	186	188	175	166	200	219	239	219	91,63	109,57
Соја	170	165	163	160	154	185	182	202	196	229	116,84	124,63
Уљана репица	12	15	8	10	10	12	13	19	46	31	67,39	154,42
Остали усеви за производњу уља	...	...	...	...	0	1	1	1	1	1	100,00	125,00
Дуван – суви лист	5	5	5	5	5	5	5	5	6	7	116,67	134,62
Кромпир	53	54	52	51	52	42	41	39	28	34	121,43	84,16
Свеже поврће и пасуљ ¹⁾	77	76	74	71	70	81	82	86	65	62	95,38	80,73
Воће ²⁾	169	169	168	166	172	174	179	183	183	188	102,73	105,40
Од тога јагодичасто воће ²⁾	20	20	20	20	25	27	32	36	38	38	100,00	120,25
Грожђе	23	22	21	21	21	21	21	21	21	21	100,00	100,00
Крмно биље	269	267	256	258	242	250	237	240	230	243	105,65	101,33

¹⁾ Површине пасуља исказане за чист усев. Површине купуса и кеља исказане за главни усев.

²⁾ Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене површина за серије година 2013-2016. на позицији: Воће и јагодичасто воће.

... – не располаже се податком

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.7 - Приноси најзначајнијих усева у Србији (t/ha); 2010-2019

Приноси	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Индекс 2019/18	Индекс 2019/ Ø14-18
Житарице												
Пшеница	3,4	4,2	4,0	4,3	4,0	4,1	4,9	4,1	4,6	4,4	95,65	101,84
Кукуруз	7,1	6,3	3,6	6,0	7,5	5,4	7,3	4,0	7,7	7,6	98,70	119,01
Шећерна репа	50,0	50,7	36,0	47,8	54,7	51,8	54,5	46,7	48,3	54,2	112,22	105,86
Уљарице												
Сунцокрет	2,2	2,5	2,0	2,7	2,9	2,6	3,1	2,5	3,1	3,3	106,45	116,16
Соја	3,2	2,7	1,7	2,4	3,6	2,5	3,2	2,3	3,3	3,1	93,94	105,04
Уљана репица	2,0	2,9	2,4	2,8	3,2	2,7	2,9	2,5	2,9	2,7	93,10	94,63
Дуван – суви лист	1,8	1,6	1,4	1,6	1,9	1,8	1,5	1,4	1,2	1,1	91,67	70,83
Кромпир	16,8	16,5	11,1	15,1	11,4	15,4	17,8	15,3	17,3	20,6	119,08	133,48
Свеже поврће и пасуљ												
Парадајз (рајчица)	19,9	20,7	17,0	20,0	13,9	16,6	15,9	15,6	15,3	14,2	92,81	91,75
Паприка (свежа)	8,4	8,1	7,4	8,6	9,7	11,1	13,4	11,4	11,2	11,7	104,46	102,97
Пасуљ ¹⁾	1,2	1,2	0,8	1,1	1,4	1,0	1,1	1,0	1,2	1,0	83,33	88,11
Воће-дрвенасто												
Јабукe ²⁾	14,7	16,1	10,3	21,5	16,5	17,5	16,1	15,1	17,8	19,1	107,30	115,05
Вишње ²⁾	6,2	8,5	7,3	10,1	6,7	6,6	5,8	5,2	6,8	5,1	75,00	82,16
Шљиве ²⁾	4,1	5,6	3,8	7,9	5,6	4,8	6,4	4,6	6,0	7,7	128,33	140,62
Јагодичасто воће												
Малине ²⁾	7,2	7,5	5,9	5,7	5,6	6,0	5,6	5,0	5,6	5,2	92,86	93,53
Јагоде	6,1	6,9	5,3	5,9	4,7	5,1	4,0	4,3	3,2	3,0	93,75	70,55
Грожђе-укупно	7,5	7,5	6,0	7,7	5,8	8,1	6,9	7,8	7,0	8,0	114,29	112,65
Сточна храна												
Детелина	4,5	4,0	3,2	3,8	3,3	2,9	4,0	3,0	4,0	5,0	125,00	145,86
Луцерка	5,8	5,3	4,0	5,0	5,2	4,4	5,7	4,0	5,0	6,0	120,00	123,51
Кукуруз за крму	22,9	21,1	14,9	20,7	19,2	17,3	21,3	16,0	20,0	20,0	100,00	106,57

¹⁾ Принос пасуља по ha исказан за чист усев.

Принос усева исказан је као амбарски принос нормалне влажности, по одбитку свих губитака приликом жетве (бербе), транспорта вршидбе.

Принос по јединици површине (по ha) обрачунат је на пожњевену површину.

²⁾ Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене података о приносима воћа за серије година 2013-2016. на позицијама: Јабукe, Вишње, Шљиве, Малине.

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.8 - Производња најзначајнијих усева у Србији (000 т); 2010-2019

Производња	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Индекс 2019/18	Индекс 2019/ Ø14-18
Житарице	9.695	9.539	6.355	9.090	10.849	8.437	10.869	6.793	10.527	10.437	99,15	109,92
Пшеница	2.086	2.609	2.399	2.690	2.387	2.428	2.885	2.276	2.941	2.535	86,20	98,12
Кукуруз	7.207	6.480	3.533	5.864	7.952	5.455	7.377	4.018	6.964	7.345	105,47	115,61
Остале житарице	402	450	423	536	510	554	607	499	622	557	89,55	99,75
Шећерна репа	3.551	3.004	2.483	3.180	3.507	2.183	2.684	2513	2325	2305	99,14	87,23
Уљарице	944	917	667	925	1.087	924	1.238	1.052	1.517	1.516	99,93	130,29
Сунцокрет	378	432	366	513	509	437	621	541	734	729	99,32	128,27
Соја	541	441	281	385	546	454	576	461	646	701	108,51	130,62
Уљана репица	24	45	20	27	31	33	39	49	135	84	62,22	146,47
Остали усеви за производњу уља	...	...	...	...	0	1	2	1	2	2	100,00	160,44
Дуван – суви лист	8	8	7	8	9	9	8	7	7	8	114,29	98,73
Кромпир	887	892	578	767	592	639	714	589	488	702	143,85	116,14
Свеже поврће и пасуљ ¹⁾	1.101	1.039	920	1.047	920	1.095	1.146	1.100	836	739	88,40	72,50
Воће ²⁾	1.108	1.352	930	1.541	1.304	1.307	1.359	1.205	1.406	1.542	109,67	117,16
од тога јагодичасто воће ²⁾	133	143	110	114	132	157	169	174	189	177	93,65	107,80
Грожђе (укупно)	168	166	128	164	122	171	146	166	150	164	109,33	108,54
Крмно биље	1.778	1.656	1.496	1.598	1.506	1.402	1.679	1.224	1.498	1.824	121,76	124,78

¹⁾ Производња пасуља исказана за чист усеv и међуусев заједно. Производња купуса и кеља исказана за главни и пострни усеv заједно.

²⁾ Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене података о производњи за серије година 2013-2016. на позицијама: Воће, од тога јагодичасто воће.

... – не располаже се податком

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.9 - Број грла стоке у Србији (000); 2010-2019

Број стоке (000) ¹⁾	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Индекс 2019/18	Индекс 2019/ Ø14-18
Говеда (укупно)	938	937	921	913	920	916	893	899	878	898	102,28	99,64
од којих краве	530	510	480	451	460	455	438	436	434	434	100,00	97,62
од којих музне краве	482	477	455	429	437	430	426	429	423	423	100,00	98,60
Свиње (укупно)	3.489	3.287	3.139	3.144	3.236	3.284	3.021	2.911	2.782	2.903	104,35	95,28
од којих крмаче	486	450	408	355	346	354	356	350	343	350	102,04	100,06
Овце	1.475	1.460	1.635	1.616	1.748	1.789	1.665	1.704	1.712	1.642	95,91	95,27
од којих приплодне овце	1.131	1.116	1.247	1.237	1.266	1.287	1.231	1.287	1.264	1.197	94,70	94,48
Козе²⁾	237	239	232	225	219	203	200	183	196	191	97,45	95,40
Живина (укупно) ³⁾	20.156	19.103	18.234	17.860	17.167	17.450	16.242	16.338	16.232	15.780	97,22	94,57
од којих коке носиље	11.615	11.642	10.518	9.230	10.650	11.538	9.138	8.973	8.988	8.525	94,85	86,48
Кошнице²⁾	520	593	665	653	677	792	792	849	914	977	106,89	121,40

¹⁾ Стање на дан 1. децембра. Подаци за 2012. годину, осим података који се односе на број коза и кошница, су процењени на бази резултата Пописа пољопривреде 2012. године и расположивих резултата редовних истраживања Републичког завода за статистику. Подаци о броју коза и кошница преузети су из Пописа пољопривреде 2012.

²⁾ На основу података Пописа пољопривреде 2012. године, извршена је ревизија временске серије 2006–2012.

³⁾ На основу података Пописа пољопривреде 2012. године, извршена је ревизија података о броју живине у 2012. и 2013. години. До 2012. укључени петлови и остали подмладак подврсте домаћа кокош (осим бројлера).

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.10 - Сточарска производња у Србији; 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Индекс 2019/18	Индекс 2019/ Ø14-18
Укупна производња (прираст/жива мера) (000 t)												
Говеда	167	165	165	161	155	156	152	153	152	155	101,97	100,91
Свиње	399	393	368	381	400	415	434	437	431	441	102,32	104,16
Живина	120	140	126	128	121	116	117	129	143	156	109,09	124,60
Овце	44	46	54	61	63	65	58	63	64	63	98,44	100,64
Бруто производња меса (маса полутки) (000 t) ¹⁾												
Говеђе месо	96	81	82	70	73	77	77	71	76	71	93,42	94,92
Свињско месо	269	271	252	249	258	278	301	307	303	298	98,35	102,97
Живинско месо	84	103	94	92	94	86	88	95	106	114	107,55	121,54
Овчије месо	23	24	22	30	27	30	34	30	32	38	118,75	124,18
Млеко (мил. l) ²⁾												
Кравље млеко	1.485	1.462	1.465	1.451	1.492	1.501	1.504	1.506	1.493	1.509	101,07	100,65
Овчје млеко	10	11	12	18	20	19	17	14	18	11	61,11	62,50
Козје млеко	27	29	33	34	38	44	37	33	34	31	91,18	83,33
Јаја (мил. ком.)	1.705	1.760	1.794	1.755	1.892	2.061	1.853	1.759	1.796	1.775	98,83	94,81
Мед (000 t)	7,28	6,96	6,98	9	4,38	12,26	5,76	7,01	11,43	7,60	66,49	93,05
Вуна (000 t)	2,46	2,38	2,66	3	2,69	2,77	2,85	2,83	2,84	2,80	98,59	100,14

¹⁾ Укупна домаћа производња, уз одбитак сирових масноћа

²⁾ Помузено млеко, укупно

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.11 - Индекси цена пољопривредних производа у Србији (претходна година=100); 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Пољопривреда и рибарство	114,90	118,10	125,80	98,70	97,30	99,19	99,10	105,00	95,85	102,7
Пољопривреда	115,20	118,10	125,50	98,70	97,30	99,25	99,00	104,90	95,9	102,7
Ратарство	139,80	123,50	129,00	94,30	95,20	103,07	101,60	107,00	95,22	103
Воћарство и виноградарство	128,60	82,40	147,10	93,80	88,90	120,80	106,60	81,30	81,56	122,8
Сточарство	95,70	118,00	114,90	104,60	100,40	93,80	95,70	105,60	99,34	99,3
Прерада из сопствене производње	101,40	137,40	79,20	106,30	103,40	102,90	101,30	102,40	104,99	104,2
Рибарство	93,10	111,60	151,40	105,80	95,30	93,50	103,10	126,30	89,91	98
Жито	137,80	130,60	121,50	97,60	96,80	102,04	100,10	106,00	97,78	102,6
Пшеница	131,80	139,60	119,60	90,30	101,60	100,10	87,00	111,00	98,59	112,5
Кукуруз	152,70	126,30	122,20	94,10	91,80	105,60	102,70	104,90	96,89	100,4
Индустријско биље	144,30	118,90	145,60	83,90	91,70	105,90	103,90	109,80	88,04	101,9
Сунцокрет	220,30	86,20	168,00	50,00	109,30	133,90	84,80	109,30	82,03	104,5
Соја	116,60	115,10	179,70	79,20	91,90	100,90	98,70	118,80	85,07	99,6
Шећерна репа	94,30	153,20	116,90	100,80	79,00	92,80	122,90	104,20	87,05	107,6
Дуван (суви лист)	111,50	99,00	111,50	110,00	97,20	92,40	114,70	85,50	114,63	100,8
Поврће ¹⁾	118,50	64,10	109,20	111,20	109,30	114,10	103,40	98,20	125,4	128
Кромпир	144,70	104,60	102,90	149,20	91,20	100,60	100,80	100,00	131,41	121,5
Сочно крмно биље	98,00	115,60	136,80	118,20	113,20	108,60	99,80	118,20	107,87	89,1
Воће	132,70	80,90	147,40	93,80	88,90	120,80	106,60	81,30	81,56	122,8
Винско грозђе	96,90	134,50	142,30	75,20	75,90	123,30	98,30	100,40	99,44	96,3
Вино	...	...	...	100,20	146,90	138,00	116,90	105,20	110,3	111,8
Стока за клање	90,90	112,50	125,20	...	...	...	...	...	...	...
Говеда	95,90	120,10	112,00	98,80	103,10	99,60	98,50	100,70	105,33	95,7
Телад	108,50	108,60	113,50	100,90	104,30	103,30	96,80	102,20	102,05	104,1
Свиње	86,10	111,10	127,60	101,20	99,20	84,10	92,70	115,80	89,84	100,5
Овце и козе	105,20	107,50	109,10	97,30	112,80	102,60	101,60	98,20	102,88	97,6
Живина и јаја	89,10	120,10	...	...	...	...	...	...	...	...
Стока и живина	91,10	113,30	123,30	100,70	99,80	89,70	94,30	109,30	95,73	98
Млеко и млечни производи	107,70	122,40	...	...	...	...	...	...	...	...
Сточни производи	106,70	122,80	106,50	108,20	100,90	97,50	96,90	102,00	102,93	100,5

Живина	96,50	119,30	108,70	102,00	95,60	97,00	93,70	101,00	99	92,2
Млеко	107,80	122,30	106,30	108,60	100,40	97,30	97,00	100,50	104,39	100,1
Јаја	83,90	123,70	119,30	95,20	103,60	97,60	98,20	115,90	91,79	105,1
Мед	132,80	141,80	99,00	106,20	129,90	118,70	85,30	97,40	102,56	100,6

За израчунавање индекса цена произвођача производа пољопривреде и рибарства користе се пондери који представљају структуру вредности продатих производа правних лица из сопствене производње и вредности производа откупљених од породичних газдинстава. Пондери производа рачунају се за сваки месец посебно на основу месечних података о откупу и продаји.

¹⁾ Нису укључени кромпир и пасуљ.

... – не располаже се податком

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.12 - Просечне произвођачке цене пољопривредних производа у Србији (RSD/kg); 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Индекс 2019/18	Индекс 2019/ Ø14-18
Биљни производи												
Пшеница	12,93	18,05	21,59	17,55	20,48	17,57	15,06	16,77	16,31	17,83	109,32	103,43
Кукуруз	13,50	17,05	20,82	16,03	13,34	15,18	15,14	16,19	14,57	14,39	98,76	96,68
Раж	20,24	20,61	27,91	18,23	17,34	21,63	18,41	17,41	18,20	20,14	110,66	108,29
Јечам	12,28	19,36	20,93	17,82	17,32	15,93	15,72	14,31	15,80	15,49	98,04	97,93
Пиварски јечам	12,51	18,95	22,10	20,18	15,97	16,95	16,35	16,06	16,12	17,34	107,57	106,45
Овас	13,87	22,77	19,00	23,00	22,45	21,48	18,61	17,87	19,06	15,09	79,17	75,85
Уљана репица	30,03	39,72	50,56	42,04	35,90	38,95	38,91	38,08	34,82	37,73	108,36	101,07
Сунцокрет	35,58	30,66	51,51	24,75	28,19	36,67	30,68	33,22	26,95	28,18	104,56	90,49
Соја	28,83	33,17	59,62	43,65	37,40	38,31	37,64	45,02	35,39	34,67	97,97	89,47
Шећерна репа	2,52	3,87	4,52	4,56	3,49	3,24	4,07	4,24	3,56	3,80	106,74	102,13
Дуван (суви лист, неферментисан)	193,53	191,55	213,52	244,24	233,04	221,71	246,42	205,15	214,69	214,91	100,10	95,86
Пасуљ	90,69	103,76	135,88	218,79	248,28	208,99	145,47	173,45	203,12	210,62	103,69	107,54
Кромпир (чист усев)	24,37	24,03	24,93	28,17	21,11	23,95	20,24	22,78	32,02	30,59	95,53	127,35
Паприка	48,99	40,41	35,16	39,89	69,90	52,61	49,22	54,34	62,19	73,41	118,04	127,33
Купус	19,99	16,48	18,93	14,76	18,89	22,12	17,12	21,07	21,92	23,84	108,76	117,88
Парадајз	81,67	24,49	59,95	35,94	73,62	40,22	50,99	47,75	48,93	62,44	127,61	119,38
Краставци	47,82	28,14	31,44	28,29	39,17	27,55	36,60	27,71	37,34	48,14	128,92	142,96
Шаргарепа	29,89	26,36	27,62	29,27	29,22	37,02	26,27	31,08	36,53	30,61	83,79	95,58
Лук	23,89	27,60	18,70	23,94	17,99	22,04	24,61	19,31	31,84	41,77	131,19	180,37

Јабуре	34,89	41,23	49,61	37,28	45,15	42,93	46,09	54,96	44,58	41,23	92,49	88,21
Крушке (десертне)	74,36	39,27	82,65	48,70	53,18	69,39	75,92	75,48	69,72	69,71	99,99	101,41
Брескве и нектарине	56,09	43,37	72,36	65,74	60,75	61,60	74,99	68,42	67,95	57,69	84,90	86,44
Кајсије	53,71	40,90	140,63	81,43	57,84	93,74	89,68	67,29	89,35	62,82	70,31	78,94
Вишне	43,46	60,17	110,51	58,34	50,80	142,39	108,56	96,22	127,04	105,20	82,81	100,19
Шљиве	28,10	31,87	48,68	30,63	57,04	55,50	46,51	60,97	57,54	40,28	70,00	72,56
Ораси (у љусци)	149,80	240,30	207,70	228,65	271,53	230,48	216,06	266,40	234,14	180,31	77,01	73,98
Малине	130,25	82,40	124,89	184,23	151,37	192,89	194,23	131,72	96,26	144,27	149,88	94,11
Стоно грожђе	68,40	62,87	68,63	51,12	73,12	70,57	63,06	75,18	53,66	70,67	131,70	105,29
Винско грожђе	19,85	26,69	37,97	27,27	24,01	39,15	31,34	37,50	36,96	47,34	128,08	140,09
Сточарски производи												
Телад	248,28	269,71	302,84	293,47	322,36	328,33	316,91	322,82	333,16	351,15	105,40	108,14
Јунад	156,97	188,47	213,37	219,05	223,32	220,48	219,30	217,18	236,56	220,75	93,32	98,83
Свиње (≤ 110 kg)	122,06	135,59	172,94	176,89	158,88	148,64	140,65	165,47	144,48	150,98	104,50	99,58
Свиње (≥ 110 kg)	109,50	118,13	168,87	169,70	155,02	135,20	126,03	151,89	139,66	141,07	101,01	99,65
Јагњад	197,51	212,31	216,20	224,13	261,04	260,41	259,10	250,54	249,13	241,14	96,79	94,18
Пилићи	90,58	109,27	119,38	133,13	103,73	112,91	111,98	111,76	104,71	95,57	91,27	87,66
Јаја	5,67	7,01	8,36	7,95	10,34	7,79	7,69	8,55	7,70	8,04	104,42	95,56
Кравље млеко	23,32	28,54	30,33	32,84	33,47	31,64	30,44	30,45	31,73	31,69	99,87	100,45
Мед	192,21	272,55	269,75	284,19	348,74	381,59	325,92	301,39	323,93	318,41	98,30	94,68

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.13 - Просечне произвођачке цене пољопривредних производа у Србији (EUR/t); 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Индекс 2019/18	Индекс 2019/ Ø14-18
Биљни производи												
Пшеница	125,48	177,05	190,85	155,12	174,59	145,55	122,32	138,21	137,90	151,29	109,71	105,27
Кукуруз	131,01	167,24	184,04	141,69	113,72	125,76	122,97	133,43	123,19	122,10	99,12	98,62
Раж	196,42	202,16	246,71	161,13	147,82	179,15	149,53	143,48	153,88	170,89	111,05	110,41
Јечам	119,17	189,90	185,01	157,51	147,65	131,97	127,68	117,94	133,59	131,44	98,39	99,75
Пиварски јечам	121,41	185,88	195,35	178,37	136,14	140,39	132,80	132,36	136,30	147,13	107,95	108,51
Овас	134,60	223,34	167,95	203,29	191,38	177,95	151,16	147,28	161,15	128,04	79,45	77,23
Уљана репица	291,43	389,60	446,93	371,58	306,04	322,59	316,04	313,84	294,41	320,15	108,74	103,08
Сунцокрет	345,29	300,74	455,32	218,76	240,31	303,75	249,19	273,78	227,86	239,11	104,94	92,33
Соја	279,79	325,36	527,01	385,82	318,82	317,29	305,72	371,03	299,23	294,18	98,31	91,24
Шећерна репа	24,46	37,96	39,95	40,31	29,75	26,87	33,06	34,94	30,10	32,24	107,12	104,20
Дуван (суви лист, неферментисан)	1.878,15	1.878,86	1.887,42	2.158,80	1.986,60	1.836,36	2.001,49	1.690,75	1.815,22	1.823,56	100,46	97,72
Пасуљ	880,12	1.017,75	1.201,12	1.933,85	2.116,52	1.730,99	1.181,55	1.429,49	1.717,40	1.787,16	104,06	109,29
Кромпир (чист усев)	236,50	235,70	220,37	248,99	179,96	198,37	164,40	187,74	270,73	259,56	95,87	129,63
Паприка	475,43	396,37	310,80	352,58	595,88	435,77	399,78	447,84	525,82	622,90	118,46	129,50
Купус	194,00	161,65	167,33	130,46	161,03	183,23	139,05	173,65	185,34	202,29	109,15	120,08
Парадајз	792,58	240,22	529,93	317,67	627,59	333,16	414,16	393,53	413,71	529,82	128,07	121,40
Краставци	464,08	276,02	277,92	250,05	333,91	228,21	297,28	228,37	315,71	408,48	129,38	145,52
Шаргарепа	290,07	258,56	244,15	258,71	249,09	306,63	213,37	256,15	308,86	259,73	84,09	97,34
Лук	231,84	270,72	165,30	211,60	153,36	182,54	199,89	159,14	269,21	354,43	131,65	183,80
Јабукe	338,60	404,41	438,53	329,51	384,89	355,62	374,36	452,95	376,93	349,85	92,82	89,95
Крушке (десертне)	721,64	385,19	730,59	430,45	453,34	574,77	616,64	622,07	589,49	591,50	100,34	103,54
Брескве и нектарине	544,34	425,40	639,63	581,07	517,88	510,21	609,09	563,88	574,52	489,51	85,20	88,18
Кајсије	521,24	401,18	1.243,11	719,75	493,07	776,45	728,41	554,57	755,46	533,04	70,56	80,57
Вишње	421,77	590,19	976,86	515,66	433,06	1.179,39	881,76	793,00	1.074,13	892,65	83,10	102,34
Шљиве	272,70	312,60	430,31	270,73	486,25	459,73	377,77	502,48	486,51	341,78	70,25	73,89
Ораси (у љусци)	1.453,76	2.357,04	1.835,97	2.021,00	2.314,72	1.908,99	1.754,90	2.195,54	1.979,67	1.529,97	77,28	75,34
Малине	1.264,04	808,24	1.103,97	1.628,38	1.290,39	1.597,62	1.577,59	1.085,57	813,89	1.224,16	150,41	96,16
Стоно грозђе	663,80	616,67	606,66	451,84	623,33	584,50	512,19	619,60	453,70	599,65	132,17	107,34
Винско грозђе	192,64	261,79	335,64	241,04	204,68	324,29	254,55	309,06	312,50	401,69	128,54	142,94

Сточарски производи													
Телад	2.409,48	2.645,51	2.676,97	2.593,93	2.748,03	2.719,48	2.574,03	2.660,52	2.816,90	2.979,58	105,78	110,20	
Јунад	1.523,34	1.848,65	1.886,09	1.936,15	1.903,74	1.826,16	1.781,22	1.789,89	2.000,14	1.873,11	93,65	100,69	
Свиње (≤ 110kg)	1.184,55	1.329,97	1.528,71	1.563,50	1.354,41	1.231,16	1.142,40	1.363,72	1.221,59	1.281,10	104,87	101,46	
Свиње (≥ 110kg)	1.062,66	1.158,71	1.492,73	1.499,95	1.321,50	1.119,86	1.023,65	1.251,80	1.180,84	1.197,01	101,37	101,48	
Јагњад	1.916,77	2.082,49	1.911,11	1.981,05	2.225,29	2.156,93	2.104,49	2.064,83	2.106,42	2.046,13	97,14	95,99	
Пилићи	879,05	1.071,80	1.055,26	1.176,71	884,27	935,22	909,53	921,07	885,33	810,93	91,60	89,40	
Јаја (000 ком)	55,03	68,76	73,90	70,27	88,15	64,49	62,46	70,46	65,10	68,22	104,79	97,27	
Кравље млеко (000 l)	226,31	279,94	268,10	290,27	285,32	262,10	247,24	250,95	268,28	268,90	100,23	102,33	
Мед	1.865,34	2.673,37	2.384,47	2.511,91	2.972,91	3.160,65	2.647,22	2.483,91	2.738,86	2.701,78	98,65	96,47	

Извор: Републички завод за статистику

2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА

Прилог 2.1 - Спољнотрговинска размена по тарифним главама (мил. EUR); 2019/18

		ИЗВОЗ			УВОЗ		
		Мил. EUR	Индекс	У %	Мил. EUR	Индекс	У %
		2018	2019	2019/18	2018	2019	2019/18
1	Живе животиње	37,1	36,4	98,19	1,3	1,1	1,1
2	Месо и јестиви месни и други кланични производи	57,5	37,8	65,81	2,0	1,2	5,3
3	Рибе и љускари, мекушци и остали водени бескичмењаци	13,1	14,2	108,74	0,5	0,4	2,9
4	Млечни производи, јаја, природни мед	84,3	96,5	114,49	3,0	3,0	5,4
5	Остали производи животињског порекла	5,6	5,9	104,55	0,2	0,2	0,3
6	Живе биљке и цвеће	19,5	30,5	155,93	0,7	0,9	1,3
7	Поврће, биљке, корење, кртоле	106,4	115,7	108,80	3,7	3,6	5,2
8	Воће и језграсто воће, агруми, диње и лубенице	494,6	545,3	110,23	17,3	16,7	11,2
9	Кафа, чај, мате, зачини	14,1	17,9	126,49	0,5	0,5	3,8
10	Житарице	416,5	560,3	134,54	14,6	17,2	1,2
11	Производи млинске индустрије, слад, скроб	70,1	69,4	98,93	2,5	2,1	0,7
12	Уљано семе и уљани плодови	153,7	160,6	104,54	5,4	4,9	3,1
13	Лац, гуме, смоле, остали биљни сокови и екстракти	1,6	2,2	138,65	0,1	0,1	0,3
14	Биљни материјали за плетарство, остали производи биљног порекла	0,8	0,6	83,74	0,0	0,0	0,1
15	Животињске и биљне масти и уља	150,0	206,0	137,28	5,3	6,3	3,0
16	Месне прерађевине	63,4	60,5	95,33	2,2	1,9	4,8
17	Шећер и производи од шећера	52,3	55,1	105,48	1,8	1,7	2,1
18	Какао и производи од какаа	61,0	66,0	108,12	2,1	2,0	5,7
19	Производи од житарица, брашна и скроба	137,9	142,7	103,48	4,8	4,4	6,6
20	Производи од поврћа, воћа и језграстог воћа	102,1	110,4	108,06	3,6	3,4	4,2
21	Разни производи за исхрану	178,8	200,5	112,12	6,3	6,2	8,5
22	Пића, алкохоли и сирће	202,0	231,9	114,80	7,1	7,1	5,8
23	Остаци и отпаци прехранбене индустрије (сточна храна)	171,7	190,2	110,78	6,0	5,8	4,0

24	Дуван и производи замене дувана	254,9	289,6	113,59	8,9	8,9	194,0	235,0	121,16	11,3	12,5
	Укупно пољопривредни производи (1-24)	2.849,1	3.246,1	113,93	99,8	99,6	1.704,7	1.862,2	109,24	99,4	99,2
	Остали пољопривредни производи (тарифне главе 29-53)	4,6	11,7	254,35	0,2	0,4	9,7	15,9	163,92	0,6	0,8
	Укупно	2.853,7	3.257,8	114,16	100,0	100,0	1.714,4	1.878,1	109,55	100,0	100,0

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 2.2 - Регионална структура извоза пољопривредно-прехрамбених производа (мил. EUR); 2010-2019

Групе земаља	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Индекс 2019/18	Индекс 2019/ Ø14-18
ИЗВОЗ	1.701	1.955	2.132	2.104	2.338	2.605	2.922	2.823	2.854	3.238	113,45	119,55
ЕУ	821	978	1.095	1.104	1.155	1.248	1.411	1.284	1.305	1.585	121,46	123,77
СЕФТА	732	797	823	723	775	833	865	918	915	924	100,98	107,28
Остале	148	180	214	277	407	524	647	621	634	729	114,98	128,64
УВОЗ	819	1.052	1.222	1.177	1.292	1.489	1.362	1.617	1.714	1.868	108,98	124,97
ЕУ	359	493	639	704	821	970	869	978	1.069	1.219	114,03	129,50
СЕФТА	192	227	249	151	153	162	156	162	167	178	106,59	111,35
Остале	268	332	334	322	317	358	338	477	478	471	98,54	119,68
САЛДО	882	903	910	927	1.047	1.117	1.560	1.207	1.140	1.370		
ЕУ	462	485	456	400	334	278	542	306	236	366		
СЕФТА	540	570	574	572	622	672	709	756	748	746		
Остале	-120	-152	-120	-45	90	167	309	145	156	258		

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 2.3 - Основни показатељи спољнотрговинске размене пољопривредно-прехрамбених производа (мил. EUR; %); 2010-2019

Показатељи	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Индекс 2019/18	Индекс 2019/ Ø14-18
Извоз (мил. EUR)	1.700	1.956	2.131	2.104	2.338	2.605	2.922	2.823	2.854	3.238	113,45	119,55
Увоз (мил. EUR)	819	1.053	1.221	1.117	1.292	1.489	1.362	1.617	1.714	1.868	108,98	124,97
Салдо(мил. EUR)	881	903	910	987	1.047	1.117	1.560	1.206	1.140	1.370	120,18	112,87
Обим размене (мил. EUR)	2.519	3.009	3.352	3.221	3.630	4.094	4.284	4.440	4.568	5.106	111,78	121,48
Покривеност увоза извозом (%)	207,6	185,8	175	188,4	181,0	175,0	214,5	174,6	166,5	173,3	104,10	95,07
Учешће у укупној трговини Р Србије (%)	12,7	13,3	14,2	12	13,6	14,4	13,9	12,9	12,0	12,3	102,84	92,13
Учешће извоза у укупном извозу (%)	23,0	23,2	24,1	19	20,8	21,6	21,8	18,8	17,5	18,5	105,71	92,08
Учешће увоза у укупном увозу (%)	6,6	7,4	8,3	8	8,0	9,1	7,8	8,3	7,8	7,8	100,00	95,05

Извор: Републички завод за статистику

4. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА

Прилог 4.1 - Опредељена средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју (RSD); 2019.

ВРСТА ПОДСТИЦАЈА		ОПРЕДЕЉЕНА СРЕДСТВА
I	ДИРЕКТНА ПЛАЋАЊА	19.818.022.000
1.	Премије	4.200.000.000
1.1	Премија за млеко	4.200.000.000
2.	Подстицаји за производњу	15.617.522.000
2.1	Основни подстицаји за биљну производњу	8.333.492.000
2.2	Подстицаји у сточарству	7.284.030.000
3.	Регреси	500.000
3.3	Регрес за трошкове складиштења у јавним складиштима	500.000
II	ПОДСТИЦАЈИ МЕРАМА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА	4.187.500.000
1.	Подстицаји за унапређење конкурентности	3.384.813.000
1.1	Инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства	2.586.313.000
1.2	Инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехранбених производа и производа рибарства	158.500.000
1.3	Управљање ризицима (Регрес за премију осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње)	640.000.000
2.	Подстицаји за очување и унапређење животне средине и природних ресурса	321.320.000
2.1	Органска производња	117.320.000
2.2	Очување биљних и животињских генетичких ресурса	204.000.000
3.	Подстицаји за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима	74.366.000
3.1	Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима	44.996.000
3.2	Подршка младима у руралним подручјима	1.000
3.3	Спровођење активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду, као и за увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима	29.369.000
4.	Подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја	10.001.000
4.1	Припрема локалних стратегија руралног развоја	10.000.000
4.2	Спровођење локалних стратегија руралног развоја	1.000
5.	Подстицаји за унапређење система креирања и преноса знања	397.000.000
5.1	Развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју	40.000.000
5.2	Подршку пружању савета и информација пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди	357.000.000
III	КРЕДИТНА ПОДРШКА	500.000.000
IV	ПОСЕБНИ ПОДСТИЦАЈИ	203.500.000

1.	Подстицаји за спровођење одгајивачких програма, ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству - мере селекције	138.500.000
2.	Подстицаје за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју (мере и акције у пољопривреди)	5.000.000
3.	Подстицаји за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију	60.000.000
V	IPARD	4.873.500.000
	IPARD - допринос ЕУ	4.552.125.000
	Кофинансирање IPARD	321.375.000
VI	НЕИЗМИРЕНЕ ОБЕВЕЗЕ	10.969.000.000
1.	Директна плаћања	7.235.000.000
2.	Мере руралног развоја	3.522.500.000
3.	Кредитна подршка	200.000.000
4.	Посебни подстицаји	11.500.000
5	IPARD	0
	IPARD - допринос ЕУ	0
	Кофинансирање IPARD	0
БУЏЕТ	Директна плаћања	27.053.022.000
	Мере руралног развоја	7.710.000.000
	Кредитна подршка	700.000.000
	Посебни подстицаји	215.000.000
	IPARD	4.873.500.000

Извор: Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2019. години